

Projekt

z dnia 3 sierpnia 2016 r.

Zatwierdzony przez

**Uchwała Nr XVIII/136 /2016
Rady Gminy Popielów**

z dnia 25 sierpnia 2016 r.

w sprawie w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Popielów na lata 2016 – 2019

Na podstawie art. 87 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2014 r., poz. 1446; zm.: Dz. U. z 2015 r. ,poz. 397, poz. 774 i poz. 1505.) oraz art. 18 ust. 2 pkt. 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2016 r., poz. 446) po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Opolu Rada Gminy Popielów uchwala, co następuje:

§ 1.

Przyjmuje się Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Popielów na lata 2016-2019 , stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2.

Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Popielów.

§ 3.

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego.

Wójt Gminy

Dionizy Duszyński

**GMINNY PROGRAM OPIEKI
NAD ZABYTKAMI
GMINY POPIELÓW**

NA LATA 2016 - 2019

**OPRACOWANIE:
Jakub Danielski
ewidencjazabytkow@gmail.com**

POPIELÓW, SIERPIEŃ 2016

Spis treści

1. Wstęp
2. Podstawa prawna opracowania Gminnego programu opieki nad zabytkami
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego
 - 4.1. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego
 - 5.1. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami na lata 2016-2019 z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy
 - 5.2. Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy
 - 5.2.1. Charakterystyka gminy
 - 5.2.2. Zarys historii obszaru gminy
 - 5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony
 - 5.3.1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków
 - 5.3.2. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków ruchomych w gminie Popielów
 - 5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków
 - 5.5. Zabytki archeologiczne
 - 5.6. Krajobraz kulturowy i zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy
6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń
7. Założenie programowe oraz zasady oceny realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami gminy Popielów
8. Instrumentarium realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami
9. System monitoringu, ewaluacji i aktualizowania Gminnego programu opieki nad zabytkami gminy Popielów
10. Źródła finansowania Gminnego programu opieki nad zabytkami
 - 10.1. Dotacje
 - 10.2. Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego
 - 10.3. Środki europejskie
11. Realizacja i finansowanie przez gminę Popielów zadań z zakresu ochrony zabytków
12. Bibliografia
13. Spis tabel, rysunków i zdjęć
14. Załączniki

1. Wstęp

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. 2014 poz. 1446, ze zm.) nakłada na gminy obowiązek sporządzenia Gminnego programu opieki nad zabytkami. Opracowanie programu oparte jest na wytycznych Narodowego Instytutu Dziedzictwa, zawartych w poradniku metodycznym Gminny program opieki nad zabytkami, opracowanym przez zespół Krajowego Ośrodka Badań i Dokumentacji Zabytków w 2008 r. Głównym beneficjentem realizacji programu jest społeczność lokalna, która bezpośrednio powinna odczuć efekty jego wdrażania. Dotyczy to nie tylko właścicieli i użytkowników obszarów i obiektów zabytkowych, ale również wszystkich mieszkańców.

Przyjęty przez Radę Gminy, w formie uchwały, Gminny program opieki nad zabytkami jest elementem polityki samorządowej. Służy podejmowaniu planowych działań dotyczących inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Program ten stanowi kontynuację opracowanego Gminnego programu opieki nad zabytkami gminy Popielów na lata 2009 - 2013, który został uchwałą nr XXXI/202/2009 Rady Gminy Popielów z dnia 18 czerwca 2009 r. Program został zaktualizowany w zakresie potencjału dziedzictwa kulturowego i źródeł finansowania oraz dostosowany do zmieniających się realiów dotyczących opieki nad zabytkami w części analizy SWOT, celów i działań.

Gminny program opieki nad zabytkami ma pomóc w aktywnym zarządzaniu zasobem stanowiącym dziedzictwo kulturowe gminy. Wskazane w programie działania są skierowane na poprawę stanu zabytków, ich rewaloryzację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców i turystów. Gminny program opieki nad zabytkami, m.in. poprzez działania edukacyjne, ma też budzić w lokalnej społeczności świadomość wspólnoty kulturowej, roli i znaczenia lokalnych wartości i wspólnych korzeni. Wspólna dbałość o zachowanie wartości kulturowych wzmacnia poczucie tożsamości, wspiera identyfikację jednostki z tzw. małą ojczyzną.

Gminny program opieki nad zabytkami jest opracowywany na 4 lata. Z realizacji programu Wójt co dwa lata sporządza sprawozdanie, które przedstawia Radzie Gminy. Kolejne sporządzane programy opieki powinny uwzględniać pojawiające się nowe uwarunkowania prawne i administracyjne, zmieniające się warunki społeczne, gospodarcze i kulturowe, nowe kryteria oceny i aktualny stan zachowania zasobu oraz prowadzone okresowo oceny efektów wdrażania obowiązującego programu.

2. Podstawa prawna opracowania Gminnego programu opieki nad zabytkami

Podstawę prawną opracowania Gminnego programu opieki nad zabytkami stanowi ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, która mówi o obowiązku sporządzania przez samorządy wojewódzkie, powiatowe oraz gminne, na okres czterech lat Gminnego programu opieki nad zabytkami.

W świetle ustawy ochrona zabytków to aktywność administracji publicznej, która ma na celu stworzenie sprzyjających okoliczności prawnych, finansowych i organizacyjnych, służących zachowaniu, zagospodarowaniu i utrzymaniu zabytków, zapobieganie zagrożeniom, niszczeniu, niewłaściwemu użytkowaniu, uszczupleniu zasobów zabytków, a także kontroli stanu zachowania i przeznaczenia zabytków oraz uwzględnianie tych zadań w kształtowaniu polityki planistycznej i środowiskowej. Terminem opieka nad zabytkami ustawa obejmuje działania właścicieli zabytków, które tworzą warunki dla naukowego badania zabytków, prowadzenia przy nich prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, zabezpieczenia i utrzymania ich samych oraz ich otoczenia w jak najlepszym stanie oraz popularyzowania i upowszechniania wiedzy o nich. W ustawie określono kwestie związane z ochroną i zarządzaniem dziedzictwem kulturowym, a szczególnie zagadnienia tworzenia krajowego programu ochrony i opieki nad zabytkami, organizację organów ochrony zabytków (zadania i kompetencje w zakresie ochrony zabytków wykonuje Generalny Konserwator Zabytków w imieniu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego

oraz Wojewódzcy Konserwatorzy Zabytków działający w imieniu wojewodów), zakres i formy ochrony zabytków (którymi są: wpisanie do rejestru zabytków, uznanie za pomnik historii, utworzenie parku kulturowego oraz ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego), a także zasady finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru. Zapisy ustawy, zwłaszcza w punktach dotyczących form ochrony zabytków, są komplementarne do zapisów ustaw: o samorządzie terytorialnym (t. j. Dz. U. 2016 poz. 446), o planowaniu przestrzennym (t. j. Dz. U. 2016 poz. 778 z późn. zm) oraz o ochronie przyrody (t. j. Dz. U. 2015 poz. 1651, ze zm.). Ponadto, ustawa dookreśla zakres zadań dotyczących ochrony zabytków i opieki nad nimi administracji samorządu gminnego i powiatowego.

Art. 87 ust. 2 cytowanej ustawy, wyznacza cele opracowania Gminnego programu opieki nad zabytkami i są one następujące:

1. Włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
2. Uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
3. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
4. Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
5. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
6. Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
7. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Ochrona i opieka nad dziedzictwem kulturowym na terenie Rzeczypospolitej Polskiej jest regulowana wieloma aktami prawnymi, które powinny być uwzględniane w opracowywaniu programów opieki nad zabytkami. Obowiązujące uregulowania prawne, dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, zostały zawarte w:

- **Konstytucji RP** (Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. - Dz. U. nr 78, poz. 483, ze zm.) w przepisach:
 - **Art. 5:** „Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”.
 - **Art. 6 ust. 1:** „Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju oraz (...) udziela pomocy Polakom zamieszkałym za granicą w zachowaniu ich związków z narodowym dziedzictwem kulturalnym”.
 - **Art. 86:** „Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa”.
- **ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami** (t. j. Dz. U. 2014 poz. 1446, ze zm.), która jest głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce. Przy opracowaniu programu opieki nad zabytkami należy uwzględnić przepisy tej ustawy, takie jak:
 - **Art. 3:** definiuje podstawowe pojęcia użyte w ustawie, takie jak: zabytek, zabytek nieruchomy, zabytek ruchomy, zabytek archeologiczny, instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami, prace

konserwatorskie, prace restauratorskie, roboty budowlane, badania konserwatorskie, architektoniczne, archeologiczne, historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny, historyczny zespół budowlany, krajobraz kulturowy, otoczenie zabytku.

W tym miejscu należy wyjaśnić pojęcie zabytku. Zabytek, jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, które są dziełem człowieka lub związane są z jego działalnością. Stanowią one świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

- **Art. 4:** objaśnia, że ochrona zabytków polega na podejmowaniu w szczególności przez organy administracji publicznej działań mających na celu: „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie; zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków; udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania zabytków; przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę; kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków; uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”.

- **Art. 5:** określa, w sposób otwarty, kwestię opieki nad zabytkami: „Opieka nad zabytkami sprawowana jest przez jego właściciela lub posiadacza i polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków naukowego badania i dokumentowania zabytku; prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku; zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości; popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz o jego znaczeniu dla historii kultury”.

- **Art. 6:** klasyfikuje w układzie rzeczowym przedmioty ochrony i zarazem stanowi szczegółową definicję zabytku:

„1. Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:

- a) krajobrazami kulturowymi,
- b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- c) dziełami architektury i budownictwa,
- d) dziełami budownictwa obronnego,
- e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- f) cmentarzami,
- g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

2) zabytki ruchome będące, w szczególności:

- a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
- d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach,
- f) instrumentami muzycznymi,
- g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:

- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,

b) cmentarzyskami,

c) kurhanami,

d) relikdami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.2. Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej”.

- **Art 7:** reguluje następujące formy ochrony zabytków:

1) Wpis do rejestru zabytków, który dla zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi Wojewódzki Konserwator Zabytków.

2) Uznanie za pomnik historii, zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru lub parku kulturowego o szczególnej wartości dla kultury przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego.

3) Utworzenie parku kulturowego, w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Park kulturowy może utworzyć, na podstawie uchwały, rada gminy po zasięgnięciu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

4) Ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego. Dotyczą w szczególności: zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków i ich otoczenia, innych zabytków nieruchomych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego ustala się również, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Rejestr zabytków - dla zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi Wojewódzki Konserwator Zabytków. Do rejestru wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku. Wpis do rejestru historycznego układu urbanistycznego, ruralistycznego lub historycznego zespołu budowlanego nie wyłącza możliwości wydania decyzji o wpisie do rejestru wchodzących w skład tych układów lub zespołu zabytków nieruchomych. Wpisanie zabytku nieruchomego do rejestru ujawnia się w księdze wieczystej danej nieruchomości na wniosek Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, na podstawie decyzji o wpisie do rejestru tego zabytku. Wpisy do rejestru są wolne od opłat. Skreślenie z rejestru zabytków następuje na wniosek właściciela zabytku lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy lub z urzędu, na podstawie decyzji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Na podstawie decyzji Wojewódzki Konserwator Zabytków występuje z wnioskiem o wykreślenie wpisu z księgi wieczystej i z katastru nieruchomości. Informacja o skreśleniu ogłoszona jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym. Wykreślenia wolne są od opłat. Zabytek ruchomy wpisuje się do rejestru na podstawie decyzji wydanej przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków - na wniosek właściciela tego zabytku. Wojewódzki Konserwator Zabytków może wydać decyzję o wpisie z urzędu - w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę.

Pomnik historii - Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w drodze rozporządzenia, może uznać za pomnik historii zabytek nieruchomy wpisany do rejestru lub park kulturowy o szczególnej wartości dla kultury, określając jego granice. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego może złożyć wniosek, po uzyskaniu opinii Rady Ochrony Zabytków. Cofnięcie uznania zabytku

nieruchomego za pomnik historii następuje w trybie przewidzianym dla jego uznania. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego może przedstawić Komitetowi Dziedzictwa Światowego wniosek o wpis pomnika historii na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Naturalnego UNESCO w celu objęcia tego pomnika ochroną na podstawie Konwencji w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego.

Park kulturowy - jest formą ochrony zabytków. Tworzony jest w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Park może być powoływany przez radę gminy, po zasięgnięciu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

- **Art. 16 ust. 1:** wskazuje radę gminy, jako organ tworzący park kulturowy, w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Jest on tworzony na podstawie uchwały, po zasięgnięciu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

- **Art. 17:** określa zakazy i ograniczenia dotyczące terenu parku kulturowego, związane z: prowadzeniem robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej, zmianami sposobu korzystania z zabytków nieruchomych, umieszczaniem tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych

i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1, składowaniem lub magazynowaniem odpadów, zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury, składowania lub magazynowania odpadów.

- **Art. 18:** „1. Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

2. W koncepcji, strategiach, analizach, planach i studiach, o których mowa w ust. 1, w szczególności:

- 1) uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- 2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
- 3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami”.

- **Art. 19:** wskazuje, że „1. studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę: zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia, innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków, parków kulturowych.

1a. W decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego uwzględnia się w szczególności ochronę: 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia; 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.

1b. W uchwale określającej zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń uwzględnia się w szczególności: 1) ochronę zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia; 2) ochronę zabytków nieruchomych, innych niż wymienione w pkt 1, znajdujących

się w gminnej ewidencji zabytków; 3) wnioski i rekomendacje audytów krajobrazowych oraz plany ochrony parków krajobrazowych.

2. W przypadku gdy gmina posiada Gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się w studium i planie, o których mowa w ust. 1.

3. W studium i planie, o których mowa w ust. 1, ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków”.

- **Art. 20:** mówi o konieczności uzgadniania projektów i zmian planów zagospodarowania przestrzennego wojewódzkich i miejscowych z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

- **Art. 21:** „Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy”.

- **Art. 22:** „1. Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.

2. Wojewódzki Konserwator Zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa.

3. Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.

4. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy.

5. W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte: 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru; 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków; 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

6. Właściwy dyrektor urzędu morskiego prowadzi ewidencję zabytków znajdujących się na polskich obszarach morskich w formie zbioru kart ewidencyjnych”.

- **Art. 89:** wskazuje, że „organami ochrony zabytków są:

1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;

2) wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków”.

- **ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym** (t. j. Dz. U. 2016 poz. 446), gdzie w art. 7 ust 1 pkt. 9 zostały określone zadania własne gminy: „zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy (...) kultury, w tym (...) ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”. Pośrednio do ochrony zabytków odnoszą się zadania obejmujące kwestie: ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej, gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego, bibliotek gminnych i innych instytucji kultury, kultury fizycznej i turystyki, zieleni gminnej i zadrzewień, cmentarzy gminnych, utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych, promocji gminy.

Istotne uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, znajdują się w innych obowiązujących ustawach, w tym:

- **ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym** (t. j. Dz. U. 2015 poz. 199). Ustawa określa zasady kształtowania polityki przestrzennej przez jednostki samorządu terytorialnego i organy administracji rządowej oraz zakres i sposoby postępowania w sprawach przeznaczania terenów na określone cele oraz ustalania zasad ich zagospodarowania i zabudowy. Ustawa, mówi także,

że w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, uwzględnia się wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

- **ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane** (t. j. Dz. U. 2016 poz.290). Ustawa ta normuje działalność obejmującą sprawy projektowania, budowy, utrzymania i rozbioru obiektów budowlanych oraz określa zasady działania organów administracji publicznej w tych dziedzinach. Przepisy ustawy nie naruszają przepisów odrębnych, a w szczególności, między innymi o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami - w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.
- **ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska** (t. j. Dz. U. 2013 poz. 1232, ze zm.), która mówi między innymi o tym, że ochrona środowiska polega na zachowaniu wartości kulturowych.
- **ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody** (t. j. Dz. U. 2015 poz. 1651, ze zm.), której przepisy określają między innymi kompetencje dotyczące wycinki i pielęgnacji drzew, na terenach objętych prawną ochroną konserwatorską.
- **ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami** (t. j. Dz. U. 2015 poz. 1774, ze zm.). W rozumieniu ustawy, celem publicznym jest między innymi: opieka nad nieruchomościami, stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Ustawa określa między innymi postępowanie wobec nieruchomości objętych prawną ochroną konserwatorską.
- **ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej** (t. j. Dz. U. 2012 poz. 406, ze zm.). Ustawa precyzuje, że działalność kulturalna polega na upowszechnianiu i ochronie kultury (art. 1 ust. 1). Mecenat nad działalnością kulturalną sprawuje państwo i polega on na wspieraniu i promocji twórczości, edukacji i oświaty kulturalnej, działań i inicjatyw kulturalnych oraz opieki nad zabytkami. (art. 1 ust. 2). Mecenat nad działalnością kulturalną sprawują też jednostki samorządu terytorialnego (art. 1 ust. 4). Jednostki samorządu terytorialnego organizują działalność kulturalną, tworząc samorządowe instytucje kultury, dla których prowadzenie takiej działalności jest podstawowym celem statutowym. Prowadzenie działalności kulturalnej jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego o charakterze obowiązkowym (art. 9 ust. 1 i 2). Instytucje kultury, a zwłaszcza jednostki organizacyjne mające na celu opiekę nad zabytkami, domy i ośrodki kultury, świetlice i kluby, ogniska artystyczne, domy pracy twórczej - prowadzą w szczególności działalność w zakresie upowszechniania kultury.

Do podstawowych zadań tych instytucji należy między innymi sprawowanie opieki nad zabytkami.

- **ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie** (t. j. Dz. U. 2016 poz. 239, ze zm.). W ramach ustawy, gminy mogą wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe (między innymi stowarzyszenia).
- **ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu, tzw. Ustawa Krajobrazowa** (t. j. Dz. U. 2015 poz. 774, ze zm.). Ustawa definiuje pojęcie reklamy, szyldu, krajobrazu, krajobrazu kulturowego, krajobrazu priorytetowego. Nakłada też m.in. obowiązek sporządzania przez samorząd wojewódzki audytu krajobrazowego, w którym mają być zdefiniowane obszary krajobrazów priorytetowych, gdzie sejmik województwa ma mieć możliwość ustalania norm dotyczących wysokości, kształtu budynków i ewentualnego stosowania materiałów miejscowych lub tradycyjnej architektury. Ustawa wprowadza kary za nielegalne reklamy. Ponadto daje samorządom możliwość uchwalenia lokalnego kodeksu reklamowego, w którym określone zostaną zasady sytuowania m.in. nośników reklam.

Zasady ochrony zabytków, znajdujących się w muzeach i bibliotekach, zostały określone w:

- **ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach** (t. j. Dz. U. 2012 poz. 987, ze zm.). Określa podstawowe ramy i zasady funkcjonowania polskich muzeów.
- **ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach** (t. j. Dz. U. 2012 poz. 642, ze zm.). Mówi, iż biblioteki i ich zbiory stanowią dobro narodowe, służą zachowaniu dziedzictwa narodowego. Biblioteki organizują i zapewniają dostęp do zasobów dorobku nauki i kultury polskiej oraz światowej.

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy:

- **ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach** (t. j. Dz. U. 2015 poz. 1446, ze zm).

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

Dokumenty, do których odwołuje się Gminny program opieki nad zabytkami połączono na trzech poziomach: ogólnokrajowym, regionalnym (wojewódzkim) oraz lokalnym. Są to różnego rodzaju strategie, studia i programy.

Gminny program opieki nad zabytkami gminy Popielów zbieżny jest ze strategicznymi celami państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Cele te wymienione są w następujących dokumentach:

- **Tezy do Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami**

Tezy do Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami, opracowane przez zespół Rady Ochrony Zabytków przy Ministrze Kultury pod przewodnictwem prof. dr hab. Bogumiły Rouby, są niezwykle ważnym dokumentem, związanym z ochroną zabytków w Polsce. W dokumencie zapisano między innymi: „Ochrona i konserwacja zabytków jest istotnym elementem polityki kulturalnej Państwa, są one bowiem nie tylko śladem przeszłości, ale także cennym składnikiem kultury współczesnej, przyczyniającym się do kształtowania przyjaznego człowiekowi środowiska jego życia. (...) Ich zachowanie, ochrona i konserwacja jest działaniem ważnym w interesie publicznym ze względu na znaczenie zabytków w procesie edukacji, humanizacji społeczeństwa, jego kulturowej identyfikacji, wreszcie także znaczenie dla sfery ekonomii i gospodarki”.

W opracowaniu zostały zawarte cele i zadania dla Programu Krajowego. Stwierdzono, że , celem Programu jest wzmocnienie ochrony i opieki nad tą istotną częścią dziedzictwa kulturowego oraz poprawa stanu zabytków w Polsce”.

Za istotne, uznano przypomnienie podstawowych zasad konserwatorskich porządkujących sferę ochrony zabytków, które dotyczą konserwatorów, pracowników urzędów, restauratorów dzieł sztuki, architektów, urbanistów, pracowników budowlanych, archeologów, badaczy, właścicieli i użytkowników, w tym duchownych.

Podstawowe zasady konserwatorskie:

- zasady *primum non nocere* (z łac. - po pierwsze nie szkodzić);
- zasady maksymalnego poszanowania oryginalnej substancji zabytku i wszystkich jego wartości (materialnych i niematerialnych);
- zasady minimalnej niezbędnej ingerencji;
- zasady, zgodnie z którą usuwać należy to (i tylko to), co na oryginał działa niszcząco;
- zasady czytelności i odróżnialności ingerencji;
- zasady odwracalności metod i materiałów;
- zasady wykonywania wszelkich prac zgodnie z najlepszą wiedzą i na najwyższym poziomie.

W dokumencie do opracowania krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami wyznaczone zostały następujące założenia w zakresie:

- uwarunkowań dotyczących ochrony i opieki nad zabytkami: określenie stanu zabytków: nieruchomości, ruchomych i archeologicznych oraz stanu zabytków techniki, pomników historii i obiektów wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego UNESCO.

Dodatkowo ocena stanu służb związanych z ochroną i opieką nad zabytkami i stan uregulowań finansowych, organizacyjnych i prawnych.

- działań o charakterze systemowym: powiązanie ochrony zabytków z polityką ekologiczną, ochrony przyrody, architektoniczną i przestrzenną, celną i polityką bezpieczeństwa państwa; przygotowanie strategii i głównych założeń ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce i wprowadzenie jej do polityk sektorowych.

- systemu finansowania: stworzenie sprawnego systemu finansowania ochrony i opieki konserwatorskiej.

- dokumentowania, monitorowania i standaryzacji metod działania: co oznacza ujednoczenie metod działań profilaktycznych, konserwatorskich, restauratorskich i ochronnych.

- kształcenia i edukacji: kształcenie profilaktyczne, podyplomowe i system uznawalności wykształcenia, edukacja społeczeństwa, edukacja właścicieli i użytkowników.

- współpracy międzynarodowej: współpraca z instytucjami i organizacjami, współpraca w obszarze Europy Środkowej.

• **Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2013 wraz z Uzupełnieniem na lata 2004 - 2020**

Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2013, przyjęta przez Radę Ministrów 21 września 2004 r., rozwinięta w 2005 r., poprzez przygotowane przez Ministerstwo Kultury uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2020, jest podstawowym dokumentem rządowym, w którym w oparciu o rzetelną analizę podjęto próbę określenia zasad polityki kulturalnej państwa w warunkach rynkowych. Stanowi ona podstawę do dalszych systemowych rozwiązań w dziedzinie kultury. Misją tej strategii jest „zrównoważony rozwój kultury jako najwyższej wartości przenoszonej ponad pokoleniami, określającej całokształt historycznego i cywilizacyjnego dorobku Polski, wartości warunkującej tożsamość narodową i zapewniającej ciągłość tradycji i rozwój regionów”.

Uznając kulturę za jeden z podstawowych czynników rozwoju regionów zapisano w strategii następujące priorytety:

- wzrost efektywności zarządzania kulturą,

- wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań w systemie działalności kulturalnej i w systemie upowszechniania kultury,

- wzrost uczestnictwa i wyrównanie szans w dostępie do szkolnictwa artystycznego, dóbr i usług kultury,

- poprawa warunków działalności artystycznej,

- efektywna promocja twórczości,

- zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków,

- zmniejszenie luki cywilizacyjnej przez modernizację i rozbudowę infrastruktury kultury.

Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2020 wprowadza programy operacyjne służące realizacji strategii. Jednym z nich jest Program Operacyjny „Dziedzictwo kulturowe”.

W programie wyróżnione zostały dwa komplementarne priorytety:

- rewaloryzacja zabytków nieruchomości i ruchomych oraz rozwój kolekcji muzealnych.

Podstawowym zadaniem priorytetu jest poprawa stanu zachowania zabytków, kompleksowa ich rewaloryzacja, zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki, poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych

i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji, zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę.

- zadania związane z zakupami dzieł sztuki i kolekcji dla instytucji muzealnych, zakupami starodruków i archiwaliów, konserwacji i digitalizacji muzealiów, archiwaliów, starodruków, księgozbiorów oraz zbiorów filmowych, wspieraniu rozwoju muzealnych pracowni konserwatorskich oraz nowych technik konserwacji zabytków ruchomych.

- **Strategia Rozwoju Kraju 2020 - Aktywne społeczeństwo, Konkurencyjna gospodarka, Sprawne państwo**

Strategia Rozwoju Kraju 2020 została uchwalona przez Radę Ministrów w dniu 25 września 2012 r. Jest to główna strategia rozwojowa w średnim horyzoncie czasowym, wskazuje strategiczne zadania państwa, których podjęcie w perspektywie najbliższych lat jest niezbędne, by wzmocnić procesy rozwojowe.

Strategia wyznacza trzy obszary strategiczne, w których będą się koncentrować główne zadania:

1. Sprawne i efektywne państwo;
2. Konkurencyjna gospodarka;
3. Spójność społeczna i terytorialna.

W Strategii pojawiają się zapisy mówiące o wprowadzeniu obowiązku sporządzania planów zagospodarowania przestrzennego obszarów funkcjonalnych obejmujących obszary miejskie, a w szczególności metropolitalne, tereny wrażliwe rozwojowo, związane z ochroną między innymi dziedzictwa kulturowego (Cel I.1. Przejście od administrowania do zarządzania rozwojem, Priorytet I.1.5. Zapewnienie ładu przestrzennego).

Drugim ważnym, podkreślonym przez strategię obszarem jest digitalizacja zasobów dziedzictwa narodowego oraz zapewnienie właściwego ich przechowywania (Cel II.5. Zwiększenie wykorzystania technologii cyfrowych, Priorytet II.5.3. Zapewnienie odpowiedniej jakości treści i usług cyfrowych; Cel III.2. Zapewnienie dostępu i określonych standardów usług publicznych, Priorytet III.2.1. Podnoszenie jakości i dostępności usług publicznych).

Ponadto wspierany będzie rozwój infrastruktury społecznej - w tym infrastruktury kulturalnej- oraz działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego, co stanowi ważny czynnik rozwoju i podnoszenia atrakcyjności gminy (Cel III.3. Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych, Priorytet III.3.2. Wzmacnianie ośrodków wojewódzkich).

- **Strategia rozwoju kapitału społecznego 2020**

Strategia rozwoju kapitału społecznego 2020 została przyjęta uchwałą nr 104 przez Radę Ministrów dnia 18 czerwca 2013 r. Jest jedną z dziewięciu tzw. strategii zintegrowanych, służących wdrożeniu SRK 2020. Jako cel główny wskazano w niej wzmocnienie udziału kapitału społecznego w rozwoju społeczno - gospodarczym Polski, w którego ramach określono cztery cele szczegółowe. W kontekście ochrony zabytków i opieki nad nimi wskazać można czwarty z celów „Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego i kreatywnego”, a zwłaszcza jego priorytet 4.1. „Wzmocnienie roli kultury w budowaniu spójności społecznej”.

Wytyczone tutaj kierunki działań to:

- 4.1.1. Tworzenie warunków wzmacniania tożsamości i uczestnictwa w kulturze na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym.
- 4.1.2. Ochrona dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego oraz krajobrazu.
- 4.1.3. Digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury.

Walory i potencjał tkwiący w dziedzictwie kulturowym są postrzegane w strategii jako „kluczowy element potencjału kulturowego”, a tym samym jedna z „szans rozwojowych dla całego społeczeństwa”. W strategii podnosi się także kwestię znaczenia aktywnej partycypacji społecznej w ochronie zabytków i opiece nad nimi.

- **Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami 2014 - 2017**

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2014 - 2017 przyjęty został w dniu 24 czerwca 2014 r. przez Radę Ministrów. Dokument ma usprawnić nadzór nad służbami konserwatorskimi oraz określić źródła finansowania inwestycji i procedur administracyjnych związanych z wydawaniem decyzji oraz przyznawaniem funduszy na prace podejmowane w obiektach zabytkowych.

Uchwalony program jest pierwszym dokumentem porządkującym działania organów sprawujących opiekę nad zabytkami. Z programu będą pochodzić fundusze między innymi na szkolenia dla urzędników i ujednoczenie kwestii formalnych. Wśród zadań uwzględnionych w przyjętym dokumencie znalazło się porządkowanie rejestru zabytków oraz przygotowanie zasad oceny stanu zachowania zabytków nieruchomych. Program ma na celu także zwiększenie społecznego zaangażowania w ochronę zabytków i opieki nad zabytkami poprzez promowanie takich narzędzi jak konkursy, konsultacje z mieszkańcami i współpraca z mediami. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego zamierza przeznaczyć na jego realizację 26,5 mln zł. Dokument doprecyzowuje ponadto kompetencje samorządów w zakresie realizowania projektów konserwatorskich

i rewitalizacyjnych. Zgodnie z nowymi ustaleniami Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Generalnego Konserwatora Zabytków, w ciągu najbliższych 3 lat zaangażowanie samorządów w opiekę nad zabytkami powinno znacznie wzrosnąć.

- **Koncepcja zagospodarowania przestrzennego kraju 2030 (KPZK 2030)**

Koncepcja zagospodarowania przestrzennego kraju 2030, przyjęta została uchwałą nr 239 Rady Ministrów dnia 13 grudnia 2011 r. Jest to najważniejszy dokument dotyczący ładu przestrzennego Polski. Jego celem strategicznym jest efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej zróżnicowanych potencjałów rozwojowych do osiągnięcia: konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia i większej sprawności państwa oraz spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej w długim okresie. Koncepcja ta kładzie szczególny nacisk na budowanie i utrzymywanie ładu przestrzennego, ponieważ decyduje on o warunkach życia obywateli, funkcjonowaniu gospodarki i pozwala wykorzystywać szanse rozwojowe. Koncepcja formułuje także zasady i działania służące zapobieganiu konfliktom w gospodarowaniu przestrzenią i zapewnieniu bezpieczeństwa, w tym powodziowego. W znacznie większym stopniu niż dotychczas uwzględnia problematykę ochrony dziedzictwa kulturowego w systemie kształtowania prawidłowej polityki przestrzennej.

Jako cele polityki przestrzennej w aspekcie ochrony zabytków wskazano:

- ograniczenie presji urbanizacyjnej na obszary dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, poprzez rozwój narzędzi wspierania finansowego ochrony przyrody i krajobrazu,
- wprowadzenie systemu standardów zabudowy i zagospodarowania terenu na terenach o niższym reżimie ochronnym,
- wprowadzenie narzędzi kompensacji utraconych korzyści ekonomicznych na terenach o wysokich restrykcjach konserwatorskich;
- wspieranie rewitalizacji zdegradowanych przestrzeni: starych dzielnic mieszkaniowych, obiektów przemysłowych, po kolejowych, opuszczonych wsi przez przyjęcie regulacji z zakresu rewitalizacji obszarów miejskich i starych zasobów mieszkaniowych.

4.1. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

Przy sporządzaniu Gminnego programu opieki nad zabytkami gminy Popielów omówiono uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy wynikające z dokumentów na poziomie:

- **wojewódzkim:** Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 roku, Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Opolskiego, Program ochrony środowiska województwa opolskiego na lata 2012 - 2015 z perspektywą do 2019 roku.
- **powiatowym:** Strategia Rozwoju Powiatu Opolskiego na lata 2015 - 2025, Program opieki nad zabytkami dla powiatu opolskiego na lata 2016 - 2019, Program Ochrony Środowiska Powiatu Opolskiego na 2012 - 2015 z perspektywą na lata 2016 - 2019.

Gminny program opieki nad zabytkami gminy Popielów na lata 2016 - 2019 jest zgodny z celami, zasadami i kierunkami wyznaczonymi w wojewódzkich i powiatowych dokumentach programowych oraz z dokumentami wyznaczającymi kierunki polityki przestrzennej gminy.

Dokumenty opracowane na poziomie województwa i powiatu:

- **Strategia rozwoju województwa opolskiego do 2020 r.**

Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 roku została przyjęta uchwałą nr XXV/325/2012 przez Sejmik Województwa Opolskiego dnia 28 grudnia 2012 r. Strategia rozwoju województwa jest najważniejszym regionalnym dokumentem strategicznym.

Strategia powstała z myślą o optymalnym wykorzystaniu potencjałów i szans rozwojowych regionu woj. opolskiego. W ramach procesu opracowania strategii wykorzystano analizę SWOT. Był to istotny etap diagnostyczny wspomagający proces formułowania wyzwań, celów strategicznych i celów operacyjnych.

Realizacja kierunków rozwoju, które zostały określone w Strategii, ma służyć osiągnięciu wizji naszego regionu w 2020 roku:

- regionu wielokulturowego, w którym najważniejsi są jego mieszkańcy: wykształceni, otwarci na zmianę, wiedzę i innowacje, a także aktywni - na rynku pracy i poza nim;
- przyjaznego środowiska życia dla rodzin, przedsiębiorców i wszystkich reprezentantów przestrzeni społeczno - gospodarczej;
- województwa z atrakcyjną ofertą rynku pracy, ofertą edukacyjną, kulturalną i gospodarczą, zachęcającą do wyboru tego regionu jako miejsca do zamieszkania, wypoczynku, inwestycji i rozwoju działalności innowacyjnej.

W rozdziale 2, w ramach diagnozy społeczno - gospodarczej opisano dziedzictwo kulturowe, jako jeden z wyróżników województwa opolskiego. Dziedzictwo kulturowe, którego bogactwo często przewyższa stan posiadania innych, znacznie większych i zasobniejszych regionów w Polsce, jest znaczącym czynnikiem rozwoju województwa opolskiego. Spośród wielu obiektów wyróżniają się przede wszystkim zabytkowe zespoły, w tym uznane przez Prezydenta RP za Pomniki Historii. Wizytówką regionu są liczne kompleksy zabytkowej architektury sakralnej i świeckiej. Z wielu szlaków w województwie na uwagę zasługują także droga św. Jakuba, przebiegająca z Europy wschodniej do Santiago de Compostela w Hiszpanii oraz szlak średniowiecznych polichromii brzeskich łączący ponad 20 obiektów z unikalnymi gotyckimi malowidłami ściennymi. W regionie znajdują się liczne zabytkowe świątynie na obszarach wiejskich, w szczególności drewniane kościoły na płn. województwa, a także zabytki techniki, rzemiosła i gospodarki oraz znaczące zabytki kultury przemysłowej, technicznej i hydrotechnicznej warte zachowania, udostępnienia i wykorzystania na cele turystyczne. W regionie jest również wiele obiektów o dużym znaczeniu historycznym oraz zbiorów sztuki, także współczesnej. Niestety stan techniczny wielu obiektów i zespołów dziedzictwa kulturowego jest zły, co kwalifikuje je do renowacji i rewitalizacji, tak by podnosiły atrakcyjność turystyczną i społeczno - kulturową regionu. O tożsamości regionalnej świadczy także dbałość o dziedzictwo kultury niematerialnej, łączącej głównie tradycje kultury śląskiej i kresowej, co przejawia się między innymi w specyficznym dla regionu folklorze, obyczajowości, języku i sztuce kulinarnej. Region opolski wyróżnia tradycyjna kuchnia, z której kilkadziesiąt produktów znalazło się na listach produktów tradycyjnych w regionie, kraju i Europie.

W strategii zdefiniowano 10 celów strategicznych, które określają docelowy, pożądany stan rozwoju województwa opolskiego w poszczególnych obszarach realizacji strategii, wyznaczają obszary realizacji celów operacyjnych, tj. określonych zamierzeń, przeznaczonych do realizacji, w ramach których zaplanowano bardziej skonkretyzowane działania:

CEL STRATEGICZNY 1. Konkurencyjny i stabilny rynek pracy;

CEL STRATEGICZNY 2. Aktywna społeczność regionalna;

CEL STRATEGICZNY 3. Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka;

CEL STRATEGICZNY 4. Dynamiczne przedsiębiorstwa;

CEL STRATEGICZNY 5. Nowoczesne usługi oraz atrakcyjna oferta turystyczno - kulturalna;

CEL STRATEGICZNY 6. Dobra dostępność rynków pracy, dóbr i usług;

CEL STRATEGICZNY 7. Wysoka jakość środowiska;

CEL STRATEGICZNY 8. Konkurencyjna aglomeracja opolska;

CEL STRATEGICZNY 9. Ośrodki miejskie biegunami wzrostu;

CEL STRATEGICZNY 10. Wielofunkcyjne obszary wiejskie.

• **Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Opolskiego**

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Opolskiego został przyjęty uchwałą nr XLVIII/505/2010 przez Sejmik Województwa Opolskiego dnia 28 września 2010 r. Dokument jest podstawowym narzędziem prowadzenia polityki przestrzennej na poziomie regionu, rozumianej jako celowe oddziaływanie władz województwa na rozmieszczenie funkcji i przestrzenne różnicowanie dynamiki rozwoju. Głównym zadaniem planu jest określenie przestrzennych uwarunkowań rozwoju oraz kierunków i priorytetów kształtowania środowiska przyrodniczego, kulturowego i zurbanizowanego w ciągu najbliższych kilkunastu lat, w dostosowaniu do strategicznych kierunków rozwoju społecznego i gospodarczego województwa z równoczesnym uwzględnieniem koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju. Stanowi on punkt wyjścia dla opracowania innych wojewódzkich programów i dokumentów strategicznych.

Kwestia środowiska kulturowego regionu została poruszona w rozdziale poświęconym planowaniu przestrzennemu. Wśród celów zagospodarowania przestrzennego w zakresie osadnictwa wymienia się utrzymanie historycznie ukształtowanej sieci osadniczej województwa, podkreślając również jako jedną z głównych zasad zagospodarowania przestrzennego „nacisk na zapewnienie wysokiego poziomu ładu przestrzennego rozumianego, jako dążenie do harmonii, uporządkowania, proporcjonalności i równoważenia środowiska przyrodniczego i kulturowego z potrzebami urbanizacji”. Również rozdział traktujący o turystyce, w istotny sposób dotyka spraw związanych z dziedzictwem kulturowym. Wg autorów opracowania, ochrona i racjonalne wykorzystanie walorów dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego warunkuje rozwój turystyki. W związku z tym kierunki polityki przestrzennej w tym obszarze obejmą m.in.: ochronę walorów przyrodniczych i krajobrazowych, ochronę, modernizację, konserwację i odbudowę obiektów i układów zabytkowych oraz innych obiektów kultury, budowę systemu szlaków tematycznych, w tym o zasięgu międzyregionalnym.

Obszerny rozdział planu poświęcono bezpośrednio dziedzictwu kulturowemu Opolszczyzny, co pokazuje, jaką do tej dziedziny życia społecznego przykładają władze samorządowe województwa. Dokument, cytując ustawę o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami definiuje pojęcia ochrony zabytków i opieki nad zabytkami i przypomina, że „ochrona dóbr kultury materialnej i niematerialnej jest celem polityki przestrzennej, a kształtowanie środowiska kulturowego powinno generować rozwój innych dziedzin życia regionu. Obiekty kultury materialnej powinny być wykorzystane i użytkowane z zapewnieniem opieki konserwatorskiej, rewaloryzacji i nadania im odpowiednich funkcji użytkowych”. Główne zasady zagospodarowania przestrzennego województwa w zakresie dziedzictwa kulturowego:

1. Zachowanie ładu przestrzennego na terenach zabudowy historycznej poprzez:

- wymóg uczytelniania historycznych układów urbanistycznych i ruralistycznych,

- wymóg dostosowania nowej zabudowy w zakresie skali, formy, materiału i koloru do zabudowy historycznej,

- wymóg szczególnej ochrony elementów tworzących zabytkowy charakter przestrzeni;
- 2. Obejmowanie prawną ochroną dziedzictwa kulturowego poprzez opracowywanie mpzp z określeniem stref ochrony konserwatorskiej - priorytet dla obszarów cennych pod względem zabytkowym;
- 3. Nadawanie mocy prawnej Gminnym Ewidencjom Zabytków poprzez umieszczanie ich w mpzp;
- 4. Kompleksową ochronę obszarów i obiektów zabytkowych;
- 5. Wykorzystanie obiektów i obszarów zabytkowych do pełnienia określonych funkcji, zgodnych bądź nie kolidujących z ich zabytkowym charakterem;
- 6. Oszczędne kształtowanie krajobrazu kulturowego, a także przeciwdziałanie rozpraszaniu historycznie ukształtowanej zabudowy;
- 7. Harmonizowanie zabytkowych układów urbanistycznych w powiązaniu z rozwojem osadnictwa i komunikacji;
- 8. Zachowanie mieszkalno - usługowego charakteru centrów miast;
- 9. Eksponowanie regionalnych cech środowiska kulturowego województwa opolskiego;
- 10. Inicjowanie nowych form ochrony dziedzictwa kulturowego poprzez tworzenie pomników historii i parków kulturowych w symbiozie z przyrodą i wymogami rozwoju społeczno - gospodarczego.

- **Program ochrony środowiska województwa opolskiego na lata 2012 - 2015 z perspektywą do 2019 roku**

Program ochrony środowiska województwa opolskiego na lata 2012 - 2015 z perspektywą do 2019 roku podkreśla pierwszorzędną potrzebę zachowania dobrego stanu środowiska, jako podstawowego warunku zrównoważonego i harmonijnego rozwoju. W oparciu o diagnozę stanu środowiska, uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne polityki ochrony środowiska oraz wymagania w zakresie jakości środowiska i racjonalnego użytkowania zasobów naturalnych poniżej przedstawiono priorytety bądź uciążliwości wraz z głównymi kierunkami działań.

W programie określono wojewódzkie priorytety ochrony środowiska:

- ochrona wód i gospodarka wodna,
- ochrona powierzchni ziemi przed odpadami,
- ochrona powietrza przed zanieczyszczeniami i środowiska człowieka przed hałasem,
- ochrona dziedzictwa przyrodniczego i racjonalne użytkowanie zasobów przyrody:

Dotyczy to przede wszystkim nowego podejścia do ochrony przyrody, uwzględniającego europejskie wymogi w tym zakresie. Istotnymi zagadnieniami jest również ochrona i zrównoważony rozwój lasów. Główne kierunki to: wdrażanie systemu NATURA 2000, optymalizacja sieci obszarów chronionych, zapewniająca spójność ekologiczną województwa oraz ochronę różnorodności biologicznej, w tym pobudzenie aktywności samorządów, polepszenie wdrażania programu rolno -środowiskowego, wprowadzanie zielonej infrastruktury do planowania przestrzennego, odbudowa zdegradowanych ekosystemów i siedlisk przyrodniczych, zwiększanie lesistości i przebudowa drzewostanów w oparciu o zasadę zachowania różnorodności biologicznej, w tym zalesianie gruntów nieprzydatnych do produkcji rolniczej lub zdegradowanych za wyjątkiem terenów cennych przyrodniczo.

- ochrona powierzchni ziemi i środowiska glebowego.

W województwie opolskim powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona zajmuje łącznie 256 261,4 ha2, co stanowi 27,2% powierzchni ogólnej województwa. Regionalny system obszarów i obiektów chronionych w województwie opolskim tworzą:

- obszary Natura 2000, w tym zatwierdzono 4 obszary specjalnej ochrony ptaków: Grądy Odrzańskie, Jezioro Turawskie, Zbiornik Nyski, Zbiornik Otmuchowski oraz wskazano do objęcia ochroną kolejnych 21 ostoi, docelowo obszarami Natura 2000 ma być objęte 6,6% powierzchni województwa;
- 3 parki krajobrazowe („Góry Opawskie”, „Góra Św. Anny”, „Stobrawski”), plan ochrony posiada w chwili obecnej Stobrawski Park Krajobrazowy i Park Krajobrazowy Góra Św. Anny;
- 9 obszarów chronionego krajobrazu;
- 36 rezerwatów przyrody, w tym 30 rezerwatów leśnych, 2 florystycznych, 2 stepowe i 2 przyrody nieożywionej;

- obszary o randze lokalnej: zespoły przyrodniczo - krajobrazowe, których na terenie województwa utworzono 14;
- użytki ekologiczne - 96;
- stanowiska dokumentacyjne - 9;
- pomniki przyrody - 606 sztuk.

Na terenie województwa opolskiego znajdują się obszary o wysokich walorach krajobrazu kulturowego. Ulegają one stopniowej degradacji. Na obszarach tych powinny zostać podjęte zdecydowane działania ochronne, w szczególności za pomocą instrumentów planowania przestrzennego. Wojewoda opolski opracował dokument „Ochrona i Konserwacja Zabytkowego Krajobrazu Kulturowego Województwa Opolskiego”, na którego podstawie określono obszary o predyspozycjach rezerwatów kulturowych i parków kulturowych.

Najważniejszymi celami w zakresie ochrony krajobrazu kulturowego, w województwie opolskim są:

- ochrona i rewaloryzacja krajobrazu kulturowego, w szczególności na wyznaczonych obszarach rezerwatów i parków kulturowych;
- ochrona obszarów o wysokich walorach krajobrazowych (przede wszystkim w granicach istniejących oraz proponowanych wielko powierzchniowych form ochrony przyrody, a także w granicach dolin rzecznych) przed dysharmonijnymi obiektami wysokościowymi i wielko kubaturowymi (instalacje wiatrowe, stacje bazowe telefonii komórkowej itp.);
- utrzymanie tradycyjnego, urozmaiconego krajobrazu rolniczego w szczególności w pñ. - wsch. części województwa, kształtowanie poprzez zadrzewienia i zakrzaczenia krajobrazu intensywnie użytkowanego rolniczo (pñ. - zach. część województwa) - łączenie ochrony środowiska kulturowego z ochroną środowiska przyrodniczego.

- **Strategia Rozwoju Powiatu Opolskiego na lata 2015 - 2025**

Strategia Rozwoju Powiatu Opolskiego na lata 2015 - 2025 została opracowana w 2015 r. Jest to aktualizacja Strategii Rozwoju Wspólnoty Opolskiej, przyjętej uchwałą Rady Powiatu Opolskiego nr XVIII/158/2001 dnia 19 kwietnia 2001 r.

Strategia Rozwoju Powiatu Opolskiego na lata 2015 - 2025 zawiera syntetyczną diagnozę sytuacji społeczno - gospodarczej. Kolejną częścią stanowi analiza SWOT, której celem jest ocena mocnych i słabych stron, a także szans i zagrożeń. Na podstawie analizy SWOT sformowano wizję oraz cele rozwojowe Powiatu Opolskiego na kolejne lata. W Strategii określono również mechanizmy wdrażania: podmioty wdrażające, źródła finansowania, zasady monitoringu i aktualizacji dokumentu.

Wyznaczona wizja powiatu opolskiego: Powiat opolski - miejsce, w którym warto żyć, pracować i inwestować.

W strategii określono pięć głównych celów strategicznych związanych z następującymi obszarami: ochroną środowiska, rozwojem zasobów ludzkich, gospodarką i rynkiem pracy, infrastrukturą techniczną oraz infrastrukturą społeczną.

W obszarze ochrony zabytków, w ramach V celu strategicznego - Infrastruktura społeczna przyjazna ludziom i środowisku, wyznaczono następujący cel operacyjny wraz z planowanymi działaniami i priorytetami inwestycyjnymi:

Cel operacyjny 3. Zachowanie, ochrona i promocja dziedzictwa kulturowego.

Działanie 3.1 Przebudowa/remont/renowacja obiektów zabytkowych, w tym dostawanie do wymogów bezpieczeństwa i potrzeb osób niepełnosprawnych.

Działanie 3.2 Konserwacja/remont wyposażenia obiektów zabytkowych.

Działanie 3.3 Zagospodarowanie terenu wokół obiektów zabytkowych, wraz z infrastrukturą towarzyszącą.

Działanie 3.4 Wsparcie podmiotów zewnętrznych w pracach konserwatorskich, restauratorskich i robotach budowlanych przy zabytkach nieruchomych/ruchomych znajdujących się na obszarze Powiatu Opolskiego.

Działanie 3.5 Promocja dziedzictwa kulturowego i tworzenia systemu informacji o zabytkach Powiatu Opolskiego.

Cel operacyjny 4. Zwiększenie dostępu do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych, w tym dla osób niepełnosprawnych.

Działanie 4.1 Wsparcie podmiotów zewnętrznych i organizacji społecznych w zakresie upowszechniania kultury i sztuki.

Działanie 4.3 Promocja i wspieranie osób w działalności społecznej, charytatywnej, w obszarze kultury, sportu i zdrowego stylu życia.

Działanie 4.4 Współpraca pomiędzy organizacjami pozarządowymi a sektorem publicznym, min. związana z rozwój oferty kulturalnej, turystycznej i sportowej Powiatu Opolskiego.

- **Program opieki nad zabytkami dla powiatu opolskiego na lata 2016 - 2019**

Program opieki nad zabytkami dla powiatu opolskiego na lata 2016 - 2019 został przyjęty uchwałą nr XVII/111/16 przez Radę Powiatu Opolskiego dnia 7 marca 2016 r. i stanowi podstawę dla określenia – w perspektywie czterech lat - zasadniczych kierunków działań i zadań mających na celu przede wszystkim przyczynić się do zachowania lokalnego środowiska kulturowego, a także w miarę możliwości poprawy jego stanu, na terenie powiatu opolskiego.

W programie wyznaczono następujące cele operacyjne wraz z działaniami:

I. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.

Działania:

1. Kontynuacja prowadzenia prac pielęgnacyjnych, adaptacyjnych, rewitalizacyjnych, remontowo-budowlanych oraz konserwatorskich przy obiektach zabytkowych nieruchomych będących własnością Powiatu Opolskiego; zabezpieczenie i utrzymanie tych obiektów oraz ich otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystanie z nich w sposób zapewniający trwałe zachowanie ich wartości.
2. Ochrona i rewaloryzacja zabytkowych założeń zieleni, w tym przy dworskich i przypałacowych.
3. Ustanawianie przez starostę na wniosek Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków społecznych opiekunów zabytków; cofanie ustanowienia społecznych opiekunów zabytków; prowadzenie listy społecznych opiekunów zabytków; wydawanie osobom fizycznym legitymacji społecznego opiekuna zabytków a osobom prawnym zaświadczenia społecznego opiekuna zabytków (na terenie Powiatu Opolskiego funkcjonuje jeden społeczny opiekun ustanowiony w 2015 r.).
4. Pozyskiwanie środków zewnętrznych na prace przy obiektach zabytkowych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających pozyskiwaniu środków finansowych na ochronę zabytków.
5. Uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody w decyzjach oraz innych aktach prawa lokalnego na terenie powiatu opolskiego.
6. Zabezpieczenie w budżecie Powiatu środków na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków nie będących własnością powiatu.

II. Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego.

Działania:

1. Współpraca na wniosek zainteresowanych stron w zakresie utrzymania istniejących i wytyczenie nowych szlaków kulturowych.
2. Wspieranie podejmowanego przez gminy zagospodarowania miejsc atrakcyjnych turystycznie m.in. szlaków kulturowych, ścieżek edukacyjnych, tras rowerowych i innych związanych z dziedzictwem kulturowym.
3. Publikacja materiałów z zakresu dziedzictwa kulturowego oraz naturalnego terenu powiatu opolskiego.
4. Współpraca z organami samorządowymi oraz organizacjami pozarządowymi w zakresie:
 - edukacji dzieci i młodzieży obejmującej ochronę zabytków,
 - organizacji konkursów poszerzających wiedzę uczniów na temat idei propagujących walory powiatu opolskiego w zakresie dziedzictwa kulturowego i jego ochrony,
 - podejmowanie działań mających na celu upowszechnianie wiedzy na temat historii regionu

III. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych.

Działania:

1. Wykorzystanie walorów zabytkowych, kulturowych i przyrodniczych w materiałach promocyjnych jako czynnika wpływającego na rozwój powiatu.
2. Upowszechnianie wiedzy o zasobach kulturowych powiatu oraz jego walorach turystycznych na stronie internetowej powiatu oraz innych dostępnych środkach masowego przekazu
3. Obejmowanie patronatem działań na rzecz promocji dziedzictwa kulturowego powiatu.
4. Tworzenie i promowanie szlaków turystycznych, ścieżek dydaktycznych, rowerowych, których atrakcją są obiekty zabytkowe.
5. Współorganizacja cyklicznych imprez folklorystycznych.
6. Kontynuacja wspierania właścicieli zabytków w realizacji prac remontowych przy Zabytkach poprzez udzielanie dotacji celowej z budżetu Powiatu Opolskiego

- **Program Ochrony Środowiska Powiatu Opolskiego na 2012 - 2015 z perspektywą na lata 2016 - 2019**

Program Ochrony Środowiska Powiatu Opolskiego na 2012 - 2015 z perspektywą na lata 2016 - 2019 został przyjęty uchwałą nr XXV/180/13 przez Radę Powiatu Opolskiego dnia 22 marca 2013 r. Jest to aktualizacja Programu Ochrony Środowiska dla Powiatu Opolskiego na lata 2008 - 2011 z perspektywą do roku 2015, która została przyjęta uchwałą nr XXIII/156/09 Rady Powiatu Opolskiego z dnia 25 czerwca 2009 r.

W programie wyznaczono następujące cele dla Powiatu z zakresu ochrony środowiska:

- poprawa jakości oraz ochrona wód powierzchniowych i podziemnych przed zanieczyszczeniem;
- ochrona dziedzictwa przyrodniczego i racjonalne wykorzystanie zasobów przyrody Powiatu;
- ochrona powierzchni ziemi i gleb, głównie przeznaczenia rolniczego;
- wzmocnienie systemu zarządzania środowiskiem oraz podniesienie świadomości ekologicznej społeczeństwa,
- poprawa jakości powietrza oraz klimatu akustycznego.

W obszarze planowania przestrzennego, wyznaczono następujący cel średniookresowy do 2019 r.: Opracowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, biorących pod uwagę długofalowe potrzeby zrównoważonego rozwoju oraz uwzględniających treść opracowań ekofizjograficznych i programów ochrony środowiska o zasięgu regionalnym i lokalnym.

Powierzchnia obszarów chronionych na terenie Powiatu wynosi 88 275,4 ha (wg. GUS 2011 r.) co stanowi ok. 55,6% powierzchni Powiatu, jest to wartość wyższa od średniej wartości dla województwa opolskiego wynoszącej 27,2%, lokująca Powiat na pierwszym miejscu pod tym względem wśród powiatów województwa opolskiego.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

5.1. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami na lata 2016 - 2019 z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy

Władze samorządowe w procesie zarządzania gminą kierują się wytycznymi zawartymi w sporządzonych na poziomie gminnych opracowań, które obejmują całokształt zjawisk i czynników istotnych dla lokalnego rozwoju. Program opieki nad zabytkami jest zgodny z innymi dokumentami gminnymi dotyczącymi różnych aspektów życia społeczno - gospodarczego.

Gminny program opieki nad zabytkami gminy Popielów zgodny jest z następującymi dokumentami:

- **Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy**

Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy zostało przyjęte uchwałą nr IV/3/2015 przez Radę Gminy w Popielowie dnia 29 stycznia 2015 r. Dokument stanowi zmianę Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Popielów przyjętego uchwałą nr XV/210/2005 Rady Gminy Popielów z dnia 28 kwietnia 2005 r. Zmiana dokumentu z 2005 r. jest związana

głównie z jego dezaktualizacją oraz koniecznością dostosowania dokumentów planistycznych do obowiązujących przepisów prawa.

Studium to dokument planistyczny, który określa politykę przestrzenną gminy, w tym zasady zagospodarowania przestrzennego, zgodnie z ustawą z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t. j. Dz. U. z 2015 r. poz. 199 ze zm.). Studium nie stanowi aktu prawa miejscowego, jest to podstawowy dokument planistyczny, który kształtuje politykę przestrzenną oraz wyznacza kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy. Studium sporządza się dla obszaru w granicach administracyjnych gminy, a jego ustalenia są wiążące dla organów gminy przy sporządzaniu planów miejscowych. Studium określa kierunki i wskaźniki dotyczące zagospodarowania przestrzennego oraz lokalne zasady użytkowania terenu.

Studium składa się z:

- części określającej uwarunkowania;
- części tekstowej zawierającej ustalenia określające kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy;
- rysunku przedstawiającego w formie graficznej ustalenia, określające kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy, a także granice obszarów;
- uzasadnienia zawierającego objaśnienia przyjętych rozwiązań oraz syntezę ustaleń projektu studium.

W studium, w obszarze ochrony zabytków, zdefiniowano elementy krajobrazu kulturowego oraz omówiono uwarunkowania wynikające ze stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej, w tym rys historyczny obszaru gminy, strukturę osadniczą, typy morfogenetyczne wsi i ewolucję ich struktur, obiekty objęte ochroną konserwatorską, wpisane do rejestru zabytków oraz będące w gminnej ewidencji zabytków oraz strefy ochrony konserwatorskiej.

Uznano, że najcenniejszą wartość historyczno - kulturową mają ukształtowane w okresie średniowiecza genetyczne układy przestrzenne wsi wraz z historyczną siecią dróg i zabudową pochodzącą z XIX w. W celu ochrony krajobrazu kulturowego gminy w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego ustalono następujące strefy ochrony konserwatorskiej:

Strefa „A” - ścisłej ochrony konserwatorskiej o bardzo dobrze zachowanej historycznej strukturze przestrzennej. W strefie tej zakłada się priorytet wymagań konserwatorskich. Podstawowymi działaniami w granicach strefy jest konserwacja tzn. utrzymanie historycznej struktury przestrzennej w niezmienionym kształcie oraz rewaloryzacja tzn. przywrócenie i utrwalenie historycznie ukształtowanych walorów zespołu przestrzennego oraz jego funkcjonalnej i kompozycyjnej integracji z całością układu. Wyznaczona została dla kościoła filialnego pw. św. Judy Tadeusza w miejscowości Kurznie.

Strefa „B” - częściowej ochrony konserwatorskiej. Obejmuje obszary podlegające rygorom w zakresie utrzymania zasadniczych elementów rozplanowania, dóbr kultury figurujących w ewidencji i elementów krajobrazu naturalnego. Stanowi również obszar otulinowy zabezpieczający zespoły i układy objęte strefą „A”. Głównym działaniem konserwatorskim w strefie, w stosunku do obiektów i obszarów jest rewaloryzacja. Strefa obejmuje centra następujących miejscowości: Stare Siołkowice, Popielów, Popielowska Kolonia, Rybna, Stare Kolnie, Stobrawa, Kurznie, Lubienia, Kaniów.

Dodatkowo w miejscowości Karłowice wyznaczono granicę układu ruralistycznego o wartościach kulturowych. Jest to strefa ochrony krajobrazu, obejmującej obszar krajobrazu integralnie związanego z zespołem zabytkowym, a jej wprowadzenie ma na celu zapewnienie ekspozycji zabytkowych struktur i ich publiczną dostępność zagospodarowaniem nie powodującym zewnętrznych zagrożeń.

• **Strategia Rozwoju Gminy**

Strategia Rozwoju Gminy została przyjęta uchwałą nr XIV/92/2016 przez Radę Gminy dnia 28 stycznia 2016 r. Strategia jest zbiorem oczekiwanych przez społeczność lokalną celów, działań i planów realizacyjnych, mobilizujących mieszkańców do rozwiązywania kluczowych przedsięwzięć, zmierzających do poprawy ich życia. Założono, że opracowywana Strategia obejmować będzie okres do 2016 - 2020, z perspektywą do 2025.

W strategii wyznaczono wizję i cele rozwoju gminy:

Wizja: Gmina Popielów miejscem zgodnego współżycia mieszkańców otwartych na świat i jego osiągnięcia cywilizacyjne, kultywujących tradycje przodków; obszarem czystym ekologicznie, bogatym w walory przyrodnicze, z dużym potencjałem turystycznym i rekreacyjno - wypoczynkowym, z rozwiniętą infrastrukturą techniczną i społeczną stanowiącą podstawę rozwoju gospodarczego i pomyślności mieszkańców.

Cele rozwojowe - strategiczne:

- I. Wszechstronny rozwój społeczno - gospodarczy;
- II. Tworzenie warunków aktywności gospodarczej oraz kształtowanie nowoczesnej gospodarki rolnej i przetwórstwa rolno - spożywczego;
- III. Ochrona zasobów środowiska przyrodniczego i promowanie strategii niskoemisyjnych;
- IV. Podnoszenie atrakcyjności turystyczno - rekreacyjnej i promowanie walorów przyrodniczych oraz kulturowych;
- V. Aktywizowanie postaw społecznych i pogłębianie integracji mieszkańców.

W ramach celu IV zdefiniowane zostały następujące cele operacyjne i zadania:

IV. Podnoszenie atrakcyjności turystyczno - rekreacyjnej i promowanie walorów przyrodniczych oraz kulturowych.

IV.1. Rozwój usług oraz infrastruktury:

- 1) Wyznaczanie, budowa, przebudowa, remont i oznakowanie tras rekreacyjnych, turystycznych i kulturowych;
- 2) Rozbudowa i modernizacja bazy sportowej w gminie;
- 3) Budowa siłowni zewnętrznych na terenie gminy;
- 4) Budowa ośrodka rekreacyjno - wypoczynkowego w Nowych Siołkowicach;
- 5) Renowacja obiektów zabytkowych o znaczącej wartości historycznej i architektonicznej, w tym obiektów sakralnych;
- 6) Budowa parków aktywności ruchowej (skateparków).

IV.2. Wsparcie działań promocyjno - informacyjnych

- 1) Promocja turystyczna (m.in. poprzez LGD);
- 2) Organizacja imprez i wydarzeń związanych z promowaniem dziedzictwa kulturowego.

Opracowanie strategii związane było z przeprowadzeniem diagnozy społeczno -gospodarczej Gminy Popielów, gdzie jednym z elementów oceny składającym się na infrastrukturę społeczną gminy, było dziedzictwa kulturowe.

- **Program Ochrony Środowiska dla Gminy Popielów na lata 2012 - 2015 z perspektywą do roku 2019**

Program Ochrony Środowiska dla Gminy Popielów na lata 2012 - 2015 z perspektywą do roku 2019 został przyjęty uchwałą XXVII-195-2013 nr przez Radę Gminy Popielów dnia 19.06.2013 r. Niniejszy program jest aktualizacją poprzedniego programu ochrony środowiska obejmującego lata 2008 - 2011 z perspektywą do roku 2015.

Program zawiera:

- charakterystykę i ocenę stanu wszystkich najważniejszych komponentów środowiska oraz ocenę jakości środowiska;
- priorytety i cele średniookresowe do 2019 r. sformułowane na podstawie stanu wyjściowego wyróżnione dla poszczególnych zagadnień, uwarunkowania prawne oraz wymagania polityki ekologicznej państwa i województwa;
- narzędzia i instrumenty realizacji programu wraz z określeniem struktury zarządzania programem, sprawozdawczości i monitorowania programu.

Wyznaczonym strategicznym celem w zakresie ochrony środowiska dla gminy Popielów jest zachowanie zrównoważonego rozwoju gospodarczego i społecznego oraz ochrona środowiska przyrodniczego. Jednym z najważniejszych działań prewencyjnych i wzmacniających ochronę poszczególnych elementów środowiska oraz doskonalących harmonijny, zrównoważony rozwój na terenie gminy jest proces i procedury związane z planowaniem przestrzennym.

Wśród wyznaczonych priorytetów ekologicznych gminy wskazano: podniesienie świadomości ekologicznej mieszkańców i promocja walorów kulturowo - krajobrazowych gminy (w szczególności terenu Stobrowskiego Parku Krajobrazowego).

Strategiczny cel średniookresowy w zakresie ochrony przyrody i krajobrazu dla gminy Popielów: Ochrona i wzbogacenie różnorodności biologicznej i krajobrazowej oraz doskonalenie systemu obszarów chronionych, a także ich wykorzystanie w rozwoju społeczno - gospodarczym gminy.

Cele cząstkowe w zakresie ochrony przyrody i krajobrazu to:

- ochrona obszarów cennych przyrodniczo o znaczeniu międzynarodowym w Europejskiej Sieci NATURA 2000;
- objęcie różnymi formami prawnej ochrony przyrody najcenniejsze zasoby przyrody w gminie;
- utrzymanie lub przywrócenie tradycyjnego, urozmaiconego krajobrazu kulturowego;
- ochrona elementów środowiska przyrodniczo - kulturowego.

W programie wskazano obszary o wysokich walorach przyrodniczych objęte ochroną prawną (bez ostoi Natura 2000), które zajmują w gminie Popielów ok. 63,1% powierzchni. Obszary chronione łącznie z Naturą 2000 zajmują prawie 70% powierzchni gminy. Obszary chronione położone są w pld. - zach. i pñ. części gminy (Stobrowski Park Krajobrazowy). Użytki ekologiczne zlokalizowane są na terenie sołectw Kuźnica Katowska i Stare Siołkowice, a jedyny park objęty ochroną konserwatora zabytków znajduje się we wsi Karłowice.

Obszary i obiekty chronione w gminie Popielów to:

- o znaczeniu europejskim i krajowym: ostoja „ptasia” Natura 2000 „Grądy Odrzańskie” PLB020002, ostoja „siedliskowa” Natura 2000 „Łąki w okolicach Karłowic nad Stobrawą” PLH160012;
- o znaczeniu regionalnym: Stobrowski Park Krajobrazowy;
- o znaczeniu lokalnym: użytek ekologiczny „Gęsi Staw” o pow. 3,14 ha, użytek ekologiczny „Puchacz” o pow. 6,55 ha, pomniki przyrody (21), park w Karłowicach, obiekt cenny przyrodniczo objęty ochroną przez konserwatora zabytków.

Wśród obiektów cennych kulturowo, posiadających duże walory przyrodnicze i krajobrazowe objęto ochroną parki uznane za zabytki kultury. W gminie tylko w Karłowicach znajduje się park objęty ochroną konserwatorską. Walory dziedzictwa przyrodniczego są bezpośrednio związane z dziedzictwem kulturowym. Obszar gminy położony jest w strefie krajobrazu kulturowego, całkowicie ukształtowanego przez człowieka. W jego obrębie powszechnie występują ekosystemy rolnicze (agrocenozy) - intensywnie użytkowane oraz zabudowa gospodarska. Obszar gminy prawie w całości (bez fragmentu w zach. części) leży w obrębie zabytkowego krajobrazu kulturowego o predyspozycjach parku kulturowego wyróżnionego przez Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków:

- „Krajobraz osiedleńczy Doliny Odry” - wymagający ochrony i rewaloryzacji,
- „Krajobraz Reliktów Puszczy Odrzańskiej” wymagający ochrony i rewaloryzacji.

• **Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego gminy Popielów**

Gmina Popielów posiada obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego dla wszystkich terenów zabudowanych w gminie. Zgodnie z art. 15 ust. 2 pkt. 5 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t. j. Dz. U. 2015 poz. 199 ze zm.) w planie miejscowym określa się obowiązkowo zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. Projekt planu, zgodnie z ww. ustawą, musi zostać uzgodniony przez

Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego (MPZP) gminy Popielów jako akty prawa miejscowego stanowią podstawę planowania przestrzennego. Mają one wiążące i nadrzędne znaczenie dla gospodarki nieruchomościami. Ustalenia dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego

i krajobrazu w MPZP powinny sprzyjać ochronie otoczenia zabytków przed zbyt intensywną działalnością gospodarczą oraz umożliwić uniknięcie inwestycji, które mogłyby zubożyć krajobraz kulturowy.

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego gminy Popielów:

Obiekty zabytkowe, ujęte w rejestrze zabytków oraz ujęte w gminnej ewidencji ujęte w planie, podlegają ochronie konserwatorskiej:

- Przedmiotem ochrony w obiektach jest historyczna bryła budynku, konstrukcja, kształt dachu i elewacje, zewnętrzny materiał wykończeniowy i detal architektoniczny, a także ich bezpośrednie otoczenie.
- Pozwolenia na dokonywanie zmian sposobu użytkowania obiektu, wszelkich robót budowlanych i konserwatorskich, a także pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje się po uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, zgodnie przepisami odrębnymi.
- Dokonanie zmian przeznaczenia zabytku, dokonanie podziału zabytku, wykonanie robót budowlanych w otoczeniu zabytku, prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich i innych robót budowlanych oraz podejmowanie innych czynności, określonych przepisami odrębnymi w zakresie ochrony zabytków, wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.
- W otoczeniu zabytku wszystkie prace ziemne należy wyprzedzająco zgłosić i uzgodnić z organem właściwym ds. ochrony zabytków oraz prowadzić je zgodnie z wymogami określonymi w przepisach odrębnych.

Stanowiska archeologiczne podlegają ochronie konserwatorskiej, w tym szczególnej ochronie konserwatorskiej podlegają stanowiska archeologiczne ujęte w rejestrze zabytków. Na terenie stanowisk archeologicznych ochronie i w ich pobliżu (w strefie 50 m) podlegają wszelkie obiekty podziemne i pojedyncze znaleziska oraz odkryte podczas remontów detale architektoniczne. Wszelkie zamierzenia inwestycyjne wymagają przeprowadzenia ratowniczych badań archeologicznych, przed uzyskaniem pozwolenia na budowę należy uzyskać pozwolenie właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków na przeprowadzenie ziemnych robót budowlanych w trybie prac konserwatorskich, które polegają na przeprowadzeniu wyprzedzających ratowniczych badań archeologicznych metodą wykopaliskową, przez uprawnionego archeologa.

W planach miejscowych zostały wyznaczone tereny ochrony konserwatorskiej typu „B”, dodatkowo w miejscowości Kurznie został wyznaczony teren” ścisłej ochrony konserwatorskiej „A” - bezpośredni obszar wokół kościoła.

W strefie „A” ustala się następujące wymogi konserwatorskie:

- zakłada się bezwzględny priorytet wymagań i ustaleń konserwatorskich;
- działania konserwatorskie w tej strefie zmierzają do zachowania i ucytelnienia historycznego układu przestrzennego oraz konserwacji jego głównych elementów;
- działalność inwestycyjna, budowlana, jak również przebudowy, remonty, adaptacje, dostosowanie współczesnych funkcji czy podziały nieruchomości znajdujących się w obszarze strefy wymagają uzgodnień z właściwym wojewódzkim konserwatorem zabytków i uzyskania jego pozwolenia.

Strefa „B” ochrony konserwatorskiej, w której ustala się następujące wymogi konserwatorskie:

- określa się wymóg zachowania zasadniczych elementów historycznego rozplanowania, w tym przede wszystkim układu dróg, podziału działek, sposobu zagospodarowania działek siedliskowych i rozlokowania elementów małej architektury;
- dążyć należy do restauracji i modernizacji technicznej obiektów o wartościach kulturowych z dostosowaniem współczesnej funkcji do wartości obiektów;

- dążyć należy do dostosowania nowej zabudowy do historycznej kompozycji przestrzennej w zakresie skali i formy bryły zabudowy, przy założeniu harmonijnego współistnienia elementów kompozycji historycznej i współczesnej;
- ustala się wymóg zastosowania stonowanej kolorystyki zgodnej z tradycyjnymi tendencjami; w oparciu o tynki mineralne ze szczególnym wskazaniem kolorów pastelowych;
- wprowadza się wymóg opiniowania z właściwym wojewódzkim konserwatorem zabytków wszelkich działań inwestycyjnych (w tym zmiany zagospodarowania terenu), remontów, przebudów i rozbudów oraz zmiany funkcji obiektów budowlanych, jak i wznoszenia nowych budynków.

Strefa ochrony zabytkowych układów zieleni, jako zieleni chroniona mogą występować obszary zielone, znajdujące się w wyżej wymienionych strefach konserwatorskich, stanowiące: cmentarze powstałe przed 1945 r., szpalery, aleje, pojedyncze drzewa pomnikowe, dla zabytkowych cmentarzy ustala się następujące wymogi konserwatorskie:

- w przypadku cmentarzy użytkowanych, należy zachować ich dotychczasową funkcję, ustala się wymóg zaopiniowania z odpowiednim organem ochrony zabytków wszelkich działań inwestycyjnych (w tym zmiany zagospodarowania terenu), zmiany funkcji oraz prace rewitalizacyjne i porządkowe, ustala się zakaz usuwania zabytkowych pomników i nagrobków;
- ustala się nakaz zabezpieczenia zabytkowych pomników i nagrobków przed dewastacją;
- ustala się zachowanie zieleni, pod względem układu przestrzennego i gatunków, w przypadku alei i szpalerów obowiązuje:
 - wymóg zachowania, ochrony i właściwej pielęgnacji istniejącego drzewostanu, odtwarzanie i uzupełnianie układu nasadzeniami właściwych gatunków drzew, nowemu nasadzeniu należy zapewnić prawidłowe prowadzenie korony już od wczesnego okresu wegetacji.

Obowiązujące na terenie Gminy Popielów miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego:

1. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego wsi Popielów przyjęty uchwałą nr XXXI/258/06 przez Radę Gminy w Popielowie dnia 3 lutego 2006 r.
2. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego wsi Stare Siołkowice przyjęty uchwałą nr XXXI/259/06 przez Radę Gminy w Popielowie dnia 3 lutego 2006 r.
3. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego wsi Karłowice przyjęty uchwałą nr XXXI/260/06 przez Radę Gminy w Popielowie dnia 3 lutego 2006 r.
4. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego wsi Nowe Siołkowice przyjęty uchwałą nr XVI/106/2008 przez Radę Gminy w Popielowie dnia 21 lutego 2008 r.
5. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego wsi: Kaniów, Lubienia, Kuźnica Katowska, Kurznie, Stobrawa, Stare Kolnie, Rybna i Popielowska Kolonia przyjęty uchwałą nr XXXII/220/2009 przez Radę Gminy w Popielowie dnia 11 września 2009 r.

We wrześniu 2015 r. Rada Gminy Popielów podjęła uchwały związane z przystąpieniem przez gminę do sporządzenia zmian miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miejscowości Karłowice, Popielów i Stare Siołkowice.

5.2. Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

5.2.1. Charakterystyka gminy

Gmina Popielów jest to gmina wiejska, usytuowana w płn. części województwa opolskiego, w płn. - zach. części powiatu opolskiego. Gmina graniczy od pld. - wsch. z gminą Dobrzeń Wielki, od zach. i płn. - zach. z gminami powiatu brzeskiego: Lewinem Brzeskim, Skarbimierzem, Lubszą, od płn. i płn. - wsch. z gminami powiatu namysłowskiego: Świerczowem i Pokojem. Gmina utworzona jest z 12 sołectw. Siedzibą władz gminy jest miejscowość Popielów. Pozostałe miejscowości Gminy Popielów to: Kaniów, Karłowice, Kurznie, Kuźnica Katowska, Lubienia, Nowe Siołkowice, Popielowska Kolonia, Rybna,

Stare Kolnie, Stare Siołkowice, Stobrawa. Historycznie niektóre sołectwa posiadały przysiółki: Stobrawa - przysiółek Odłogi; Karłowice - przysiółki Wapienniki, Olszak, Karłowiczki; Popielów - przysiółki Kabachy, Wielopole, Lipie Laski, Osiedle, Kobylice; Stare Kolnie - przysiółek Lewandówka; Stare Siołkowice - przysiółek Biedaszka.

Przez teren gminy przebiegają trzy szlaki komunikacyjne w randze dróg wojewódzkich: 457, 458 i 462. Droga nr 457 przebiega przez Stare Siołkowice, Popielów, Stare Kolnie, Stobrawę i łączy Brzeg z Opolem, z kolei droga nr 458 Popielów - Obórki zapewnia połączenie z drogą krajową nr 94 łączącą Wrocław z Opolem. Gmina znajduje się w bardzo korzystnej lokalizacji względem autostrady A4. Przez teren gminy przebiega czynna linia kolejowa Opole Groszowice - Wrocław Brochów o istotnym znaczeniu przede wszystkim dla transportu towarowego.

Obszar gminy zajmuje powierzchnię 17.549 ha (1,87% ogólnej powierzchni województwa i około 11% powierzchni powiatu) w dwóch jednostkach fizyczno - geograficznych. Płn., większa część położona jest pomiędzy Stobrawą i Żydówką, to Równina Opolska. Płd., mniejsza, przylegająca do Odry, to Pradolina Wrocławska obejmująca szeroką na tym odcinku dolinę tej rzeki. Według regionalizacji fizycznogeograficznej J. Kondrackiego gmina Popielów jest częścią prowincji Nizina Środkowoeuropejska, podprowincji Niziny Środkowopolskie, makroregionu Nizina Śląska. Wyróżnia się trzy jednostki niższego rzędu - mezoregiony: Pradolina Wrocławska, Równina Oleśnicka oraz Równina Opolska. Obszar gminy Popielów należy do jednego z najniższej położonych obszarów w województwie opolskim. Obszar gminy ma charakter typowo nizinny.

Gmina Popielów posiada dobrze rozwiniętą sieć wód powierzchniowych - obszar gminy należy do dorzecza Odry. Głównym ciekim odwadniającym teren gminy jest rzeka Odra, która dla płd. części gminy stanowi zlewnię bezpośrednią. Natomiast centralna i płn. część gminy odwadniana jest za pośrednictwem zlewni cząstkowych rzeki Stobrawy, zasilanej w wodę przez Potok Smolnica i Budkowiczankę z lewostronnymi jej dopływami: Brynicą i Słonką. Sieć hydrograficzną obszaru gminy uzupełniają mniejsze cieki oraz niewielkie zbiorniki wodne - starorzecza oraz oczka powyrobowiskowe. Na dużej części terenu gminy, ze względu na wysoki poziom wód gruntowych, znajduje się także sieć rowów melioracyjnych.

Większa część terenu gminy mieści się w krajowym systemie obszarów chronionych, ponadto cały jej obszar wchodzi w skład sieci ECONET, a także objęty jest ochroną jako obszar NATURA 2000. Na terenie gminy wstępuje kilka form ochrony przyrody, należą do nich:

- park krajobrazowy i jego otulina - Stobrawski Park Krajobrazowy;
- obszar Natura 2000 - ostoja „ptasia” Natura 2000 „Grądy Odrzańskie” PLB020002, ostoja „siedliskowa” Natura 2000 „Łąki w okolicach Karłowic nad Stobrawą” PLH160012;
- 21 pomników przyrody, w tym 5 grup drzew, 1 aleję, 14 pojedynczych drzew pomnikowych oraz 1 głąz narzutowy;
- użytki ekologiczne „Gęsi Staw”, „Puchacz”;
- od wsch. gmina graniczy z Obszarem Chronionego Krajobrazu „Lasy Stobrawsko -Turawskie”.

5.2.2. Zarys historii obszaru gminy

Osadnictwo na terenach gminy Popielów sięga czasów paleolitu - 10000 - 4000 lat p.n.e. Najstarsze ślady osadnictwa pochodzą z okresu mezolitu i stwierdzone zostały na kilku wydmach usytuowanych nad rzeką Stobrawą. Pozostałości osady z czasów neolitu odkryto w rejonie Rybnej, Starych Kolni i Starych Siołkowic.

Z epoki brązu pochodzą ślady kultury materialnej z terenów dzisiejszej Stobrawy.

Historia gminy Popielów związana jest ze skomplikowanymi dziejami nie tylko regionu zwanego dzisiaj Opolszczyzną, ale także całego Śląska oraz trzech narodów - polskiego, niemieckiego i czeskiego. Gmina rozwijała się przez setki lat pomiędzy różnymi grupami etnicznymi i wyznaniowymi.

W historii regionu terminem przesieka określano pas ziemi na linii Stobrawy i Nysy Kłodzkiej oddzielający tereny Dolnego i Górnego Śląska. Północny odcinek przesieki stanowią Bory Stobrawskie. We wczesnym średniowieczu granica ta rozdzielała plemiona Ślęzan i Opolan, w późniejszych czasach stała się granicą pomiędzy dolnośląskim księstwem legnicko - brzeskim i górnośląskim księstwem opolskim. Do dnia dzisiejszego jest również granicą między diecezjami wrocławską i opolską. Centra administracyjne stanowiły grody w Opolu i w Ryczynie koło Brzegu. W średniowieczu lokowano na tzw. prawie niemieckim większość wsi wchodzących dziś w skład gminy. Pod względem przestrzennym uzyskiwały one najczęściej formę owalnicy, ulicówki lub wielodrożnicy.

Udokumentowaną średniowieczną metrykę ma sześć wsi dolnośląskich, dawniej w granicach księstwa brzesko - legnickiego, na zach. od rzeki Stobrawy:

- Karłowice,
- Kuźnica Katowska,
- Kurznie,
- Rybna,
- Stare Kolnie,
- Stobrawa.

oraz dwie wsie górnośląskie, dawniej w granicach księstwa opolskiego, na wschód od rzeki Stobrawy:

- Popielów,
- Stare Siołkowice.

Wsie Kaniów, Lubienia, Nowe Siołkowice i Popielowska Kolonia to wsie w górnośląskiej części gminy, powstałe w czasach nowożytnych w wyniku procesów kolonizacyjnych, głównie kolonizacji fryderycjańskiej w 2 poł. XVIII w.

Poniżej przedstawiono zarys historii poszczególnych miejscowości gminy Popielów:

Kaniów - wzmiankowany w 1771 r., kiedy to w ramach drugiego etapu kolonizacji fryderycjańskiej powstała osada Hirschfelde, co oznacza „jelenie pole”. Następnie funkcjonowała pod nazwą Kaniów, od nazwy ptaka lub grzyba. Osadnikami byli głównie mieszkańcy okolicznych wsi Popielowa, Siołkowic i Chróście. W 1784 r. było tu 20 zagród. Na początku XIX w. we wsi była leśniczówka oraz smolarnia, w której produkowano węgiel drzewny oraz olej terpentynowy. W 1820 r. powstała szkoła. W 1874 r. wieś liczyła 20 domów i 86 mieszkańców, ale już trzy lata później - 27 domów i 134 mieszkańców, w tym kowala i tkacza. W 1845 r. liczba domów wzrosła do 40, a mieszkańców do 346. W 1910 r. wieś liczyła 562 osób. Do 1945 r. Kaniów był gminą wiejską. W 1946 r. żyło tu 522 mieszkańców, a w 1960 r. - 462 w 102 budynkach.

Pod względem rozplanowania jest to ulicówka o zabudowie mieszkalnej i gospodarczej skupionej wzdłuż ul. Wiejskiej. W półn. części wsi znajduje się skrzyżowanie z ul. Szkolną, na którym stoi wieżowa kaplica - dzwonnica. U schyłku XX w. we wsi wzniesiono kościół.

Karłowice - wieś po raz pierwszy wzmiankowana w 1344 r., jako Keczerdorf. Właścicielem wsi był wtedy Czambor de Keczerdorf. Przez lata miejscowość kilkakrotnie zmieniała nazwę: w 1480 r. - Ketzerdorf, w 1523 r. - Katzendorf, w 1712 - na mocy dokumentu wydanego przez cesarza Karola VI, nazwę zmieniono na Carlsmarkt. Równolegle funkcjonowała wśród miejscowej ludności nazwa Katowice, poświadczona zarówno w średniowieczu, jak i w XIX w. Nazwa wywodzi się od imienia Karl (w tym przypadku cesarza Karola VI) i wtórnie została adaptowana do postaci Karł-, z dodatkiem sufiksu - owice. Prawdopodobnie przed poł. XIV w. wzniesiony został niewielki obronny zameczek, otoczony nawodnioną fosą. Zamek był w posiadaniu rodów von Tschammer, von Zedlitz, od 1440 r. należał do rodziny von Bees. W 1565 r. ród von Bees sprzedał Karłowice wraz z okolicznymi wsiami księżtom brzeskim. W 1675 r., to jest po śmierci ostatniego Piasta brzeskiego księcia Jerzego Wilhelma, Karłowice otrzymały status cesarsko - królewskiego ziemskiego majątku państwowego.

W 1712 r., za panowania cesarza Karola VI, ostatniego potomka dynastii Habsburgów, Karłowice uzyskały prawa targowe i podniesione zostały do rangi tak zwanego miejsca targowego, to jest miasteczka. Miejsca targowe były opodatkowane na równi ze wsiami, jednak ich mieszkańców

zaliczano do mieszczan. Miasteczko Karłowice nie zostało obwarowane i posiadało niemal wyłącznie charakter rolniczy.

W 1840 r. w Karłowicach było 78 domów, 80 stajni i obór, mieszkało 547 osób (w tym 62 katolików, 8 Żydów), 18 rzemieślników. Funkcjonował także kościół katolicki z 1715 r. oraz ewangelicki filialny. Do Karłowic należała wówczas kolonia Kalkberg (dzisiejsze Wapienniki) oraz młyn wodny zwany „Erlmuhle” lub „Pilzmuhle” (na terenie byłego przysiółka Olszak). W latach 80-tych XIX w. Karłowice liczyły już około 1100 mieszkańców. Status miasteczka Karłowice utraciły w 2 poł. XIX w.

Karłowice do 1945 r. zamieszkiwała w ludność niemiecka i polska, głównie wyznania ewangelickiego. Wioska została zdobyta dnia 22 stycznia 1945 r. Do wyludnionej wioski w czerwcu 1945 r. napłynęła ludność z terenów wschodnich i z Polski centralnej.

Pierwotnie osada miała charakter ulicówki, z biegiem czasu przekształciła się w wieś o charakterze wielodrożnicy, o cechach niewielkiego miasteczka, którego główny plac utworzony został przez skrzyżowanie ulic Brzeskiej, Kolejowej, Młyńskiej i Kościelnej. W pobliżu placu usytuowany jest kościół parafialny, cmentarz oraz dawna karczma. W płn. - wsch. części wsi stoi zamek otoczony parkiem krajobrazowym oraz zespół zabudowań młyna wodnego, w pobliżu plebania. W płn. - zach. rejonie wsi znajduje się zespół zabudowań stacji kolejowej. Kolej poprowadzono wzdłuż płd. granic miejscowości. Na płn. od centrum wsi znajduje się przysiółek Karłowiczki, o zabudowaniach skupionych po obu stronach biegnącej środkiem ulicy o tej samej nazwie.

Kurznie - wzmiankowany po raz pierwszy w 1294 r. jako Curn lub Curno. Następna wzmianka pochodzi z 1345 r., wymieniono kościół. W 1435 r. wymieniana jest wieś z nazwą Kawraw (Kawrow). Później nosiła nazwę Kauern, od 1932 r. Gross Kauern, po ostatniej wojnie nadano nazwę Kurznie, która może pochodzić od nazwy osobowej „Kur(a)” lub od wyrazu „kurz”. Była to wieś rycerska - służebna, związana z dworem w Karłowicach. Jej mieszkańcy zajmowali się obok uprawy roli również wypalaniem węgla drzewnego. Najstarszy kościół istniał tu już w 1345 r., w latach 20-tych lub 30-tych XVI w. przejęli go luteranie. Obecny kościół, jako ewangelicki, wybudowany został w 1813 r.

Pod względem rozplanowania jest to owalnica, rozciągająca się na osi wsch. - zach. - obecnie ul. Mickiewicza. Centrum owalu - nawsia, zajmuje kościół parafialny oraz znajdujący się w jego pobliżu budynek dawnej szkoły. Od wsch. owal zamyka zespół zabudowań dawnej karczmy, zlokalizowany u zbiegu z ul. Reymonta.

Kuźnica Katowska - wzmiankowana po raz pierwszy w XVI w. Obecna nazwa Kuźnica Katowska notowana była w dziewiętnastowiecznych słownikach. Wcześniej brzmiała ona Alt Hammer, czyli Stara Kuźnia. Równolegle w 1783 r. została zanotowana używana przez ludność nazwa Kusnica. Jej znaczenie należy rozumieć dosłownie. Kiedyś w tym miejscu była kuźnia, czyli huta i zakład metalurgiczny działający w oparciu o rudę darniową żelaza. Przymiotnik Katowska natomiast pochodzi od dawnej nazwy sąsiadujących z Kuźnią Karłowic, kiedyś Katowic, stąd Kuźnica Katowska, czyli należąca do Katowic. Wieś miała charakter służebny w stosunku do zamku położonego w pobliskich Karłowicach. Miejscowość została zaznaczona na mapie Hohmana z 1736 r., wymieniającej wielkie śląskie kuźnice. W XVIII w. istniał tu folwark pańszczyźniany, a co za tym idzie od ludności chłopskiej wymagano odrabiania pańszczyzny.

Jest to niewielka wieś, o charakterze ulicowym. Zabudowania skupione są po obu stronach drogi, prowadzącej z Karłowic do Pokoju oraz po jednej stronie drogi w kierunku Lubieni, dawniej wzdłuż brzegu stawu. Działania wojenne w 1945 r. przyniosły tu wielkie straty, spośród sześćdziesięciu czterech numerów przetrwało zaledwie kilka. We wsi dominują budynki nowe lub gruntownie przebudowane, brak wyraźnych dominant architektonicznych.

Lubienia - nie są znane początki powstania miejscowości. Po przejściu Śląska przez Prusy, wśród miejscowości słowiańskich, zaczęto zakładać miejscowości z niemiecką ludnością, która zasiedlała się na korzystnych warunkach. W 1777 r. w Lubieni rozpoczęto budowę 40 domostw, 4 studni publicznych i szkoły. Wybuch wojny bawarskiej w 1778 r. przerwał na rok tworzenie kolonii. Ostatecznie budowę kolonii

ukończono w 1780 r. Kolonia została zasiedlona protestanckimi uciekinierami z Czech (głównie okolice Hradec Kralove) oraz w mniejszym stopniu osadnikami z okolicznych miejscowości.

W 1782 r. miejscowość otrzymała nazwę Sacken, dla uczczenia ministra pruskiego księcia Karola, którego nazywano „Fürst Sacken”. Nadal jednak w użyciu były polskie nazwy pochodzenia słowiańskiego: Lubienie, Lubień, Lubin i Lubina. W 1819 r. wieś liczyła 40 kolonistów i trzech chałupników. W 1861 r. liczba mieszkańców wynosiła już 648. W miejscowości znajdowały się m.in. szkoła ewangelicka, budynek publiczny, 66 domów mieszkalnych i 63 zabudowania gospodarcze. W XIX w. we wsi dominowała społeczność ewangelicka, dzięki której u schyłku stulecia wzniesiono kościół.

Jest to wieś o typie ulicówki, gdzie zabudowa mieszkalna i gospodarcza zajmuje teren po obu stronach ul. Wiejskiej. W centralnej części wsi znajduje się zespół zabudowań użyteczności publicznej, na który składa się neoromański kościół z plebanią i przyległym cmentarzem, szkoła, z domem nauczyciela, leśniczówka oraz dwie karczmy.

Nowe Siołkowice - wieś powstała najpierw jako element kolonizacji fryderycjańskiej w 1788 r. Zasiedliło ją ok. 20 miejscowych osadników z sąsiednich wsi z rodzinami, w sumie ok. 100 osób. Dopiero w 1931 r. otrzymała nazwę Nowe Siołkowice. W dokumentach zachowały się także inne nazwy wsi: Łouz, Łoz, Załozie, co oznacza gałęzie, korzenie, pniaki. Nazwa Łaz była pospolicie używana przez mieszkańców osady, kojarzyła się bowiem z karczowiskiem, na którym powstała.

Prawdopodobnie ok. 1790 r. powstała karczma, należała do Michała Kani, pierwszego sołtysa. W 1912 r. przejął ją nowy właściciel, który otworzył ubojnię i sklep mięsny. Ludzie zajmowali się uprawą roli, mieszkał tu krawiec i flisak odrzański. U schyłku tego stulecia we wsi wybudowano kuźnię oraz w lesie, przy drodze do Lubieni smolarnię i potażarnię. W 1850 r. powstała leśniczówka. Szkołę wzniesiono w latach 1871 - 1872.

Nowe Siołkowice są typową wsią ulicówką. Zabudowania mieszkalne i gospodarcze rozmieszczone zostały po obu stronach ul. Wiejskiej. Zastosowano tu niespotykany w innych wsiach układ, w którym dom i stodoła stoją równolegle do siebie - oba budynki szczytem do drogi. Centrum wsi stanowi plac z kaplicą - dzwonnica.

Popielowska Kolonia - jest to najstarsza osada fryderycjańska, założona w 1767 r. Wcześniej w tym miejscu znajdowała się komora celna, zwana Klinkiem. Było to miejsce położone na płd. od Popielowa, przy zakolu Odry. Z biegiem czasu powstał tu folwark, założony na tzw. Hojcu. W 1764 r. majątek został rozparcelowany pomiędzy 12 niemieckich kolonistów wyznania ewangelickiego, którzy założyli zwartą gminę z własnym zarządem, cmentarzem i szkołą. W 1914 r. całość przemianowano na Klink, po 1945 r. na Popielowską Kolonię.

Wieś składa się z dwóch nieznacznie oddalonych od siebie skupisk zabudowań mieszkalnych i gospodarczych - płn. i płd., ograniczonego wałem przeciwpowodziowym. Obie połączone są ze sobą biegnącą łukiem nieutwardzoną drogą, której oba końce łączą się z szosą relacji Popielów - Skorogoszcz. Przy drodze tej, na skraju lasu łęgowego, znajduje się ewangelicki cmentarz.

Popielów - wzmiankowany po raz pierwszy w 1286 r., w dokumencie wystawionym przez księcia wrocławskiego Henryka V, który nadawał ksiąźcemu dowódcy, rycerzowi Ulianowi de Griszow prawo do popielowskich łąk i lasów. Funkcjonowała również hipoteza dotycząca nazwy wsi związana ze słowem popiół, ale nie została w żaden sposób potwierdzona. Pod koniec XIII w. wymieniany był proboszcz Egidus, co świadczy, że już wówczas istniała tu parafia i kościół. W 1304 r. książę opolski Bolko I nadał sołectwo popielowskie Boguszowi Stobrawie. Wieś powstała w rejonie brodu na Odrze. Krzyżowały się tu drogi z Opola do Brzegu i z Lewina Brzeskiego w kierunku płn. W centrum wsi wzniesiono kościół. Był on drewniany i stał w miejscu świątyni obecnej, w ciągu wieków ulegał zniszczeniu i odbudowie.

Po wojnie trzydziestoletniej Popielów stracił status parafii na rzecz pobliskich Starych Siołkowic. Parafię restytuowano dopiero w roku 1883, niebawem też wzniesiono nowy, murowany kościół. Mieszkańcy wsi od wieków obok rolnictwa trudnili się zajęciami związanymi z Odrą i eksploatacją lasów - obsługa komory celnej na rzece, wyrąb i spławianie drewna, rybołówstwo, bartnictwo.

Popielów jest wsią wieloulicową, bardzo rozległą, rozbudowaną w wielu kierunkach. Pierwotnie była to jednak owalnica, o zabudowie skupionej wokół wrzecionowato wydłużonego placu. Jest to dzisiejsza ul. Kościuszki - biegnąca na osi wsch. - zach. i stanowiąca odcinek szosy relacji Opole - Brzeg. Prostopadły układ mają ul. Odrzańska, wiodąca ku przeprawie mostowej, oraz ul. Wolności, prowadząca w kierunku Karłowic i ul. Dworcowa, prowadząca do stacji kolejowej. Wymienione ulice krzyżują się w niedalekim sąsiedztwie kościoła parafialnego - miejsce to stanowi centrum Popielowa. Zagrody w centralnej części wsi graniczą

ze sobą, co nadaje zabudowie zwarty charakter. W obrębie zabudowań, na które składają się głównie domy i budynki gospodarcze występują liczne dominanty architektoniczne. W centrum jest to kościół parafialny, zabudowania szkoły oraz dawny klasztor elżbietanek. Na płd., przy ul. Odrzańskiej dominantę stanowi monumentalny zespół zabudowań dawnej cegielni. Od wsch. wieś zamyka maszynownia, od płn. zespół zabudowań stacji kolejowej. W granicach Popielowa historycznie znajdowały się przysiółki Kabachy i Wielopole. Osada Kabachy, położona na płn. - zach. od centrum wsi, powstała prawdopodobnie w XVII w. W rejonie przysiółka znajduje się wiele wijących się swobodnie uliczek prowadzących do rozsianych wśród pól pojedynczych zagród. Wielopole jako zwarta, odrębna osada powstała w latach 1822 - 1825 podczas przeprowadzonego wówczas podziału gruntów. Znajduje się tu kilkanaście zagród, które granicząc ze sobą skupione są głównie po zachodniej stronie ul. Powolnego.

Rybna - wzmiankowana w dokumentach z lat 1321, 1324, 1547 jako Rybna. Później funkcjonuje nazwa Riebnię (z różnymi wariantami pisowni). Jest to jedyna wieś, usytuowana po wsch. stronie Stobrawy, która należała do księstwa brzeskiego, później legnicko - brzeskiego. Założono ją na płd. od drogi łączącej Opole z Brzegiem. Jej mieszkańcy od dawna zajmowali się połowem ryb (stąd nazwa) i dostarczali je na dwór księcia brzeskiego. Zajęcie to gwarantowała im bliskość Odry. W centrum wsi znajdują się pozostałości po folwarku, w którym w trakcie drugiej wojny światowej działał obóz Reichsarbeitsdienst, a następnie obóz przejściowy dla ludności żydowskiej (głównie z Wrocławia, Brzegu i okolic). W części obory folwarcznej powstał kościół, który funkcjonował aż do 2001 r.

Wieś ma układ ulicowy. Od płd. zabudowania dochodzą do wału przeciwpowodziowego. W centrum wsi znajdują się pozostałości po zespole folwarcznym, częściowo przekształcone, m.in. na kościół.

Stare Kolnie - wzmiankowane w 1317 r. jako Kolnie, przymiotnik „stare”, pojawił się dopiero po założeniu w niedalekim sąsiedztwie, w 2 poł. XVIII w. osady o nazwie Nowe Kolnie. Pierwotna nazwa wsi Kolno oznaczała osadę zbudowaną z kołów. W 1317 r. wymieniano zamek o nazwie Kolno, usytuowany na wsch. od wsi, w widłach Stobrawy i Budkowiczanki. W okolicach Starych Kolni, w przysiółku Wapiennikach, (obecnie należącym do Karłowic) w XVIII w. istniał kamieniołom, z którego wydobywano wapno. W 1939 r. wieś zamieszkiwało 535 osób. Istniała ewangelicka szkoła, w której uczyło 2 nauczycieli. Ludność katolicka należała do parafii w Karłowicach (na zamku). Ludność ewangelicka także nie miała swojego kościoła, chodziła do Stobrawy.

Jest to wieś książęca, o układzie ulicowym, z zabudową zorganizowaną po obu stronach l. Zawadzkiego, stanowiącej odcinek drogi łączącej Opole z Brzegiem. Wsch. koniec wsi oparty jest o rzekę Stobrawę, do której w tym miejscu wpada Budkowiczanka. W rejonie tym znajdują się mosty przerzucone przez obie rzeki i tereny zalewowe, zbudowane w latach 20-tych XX w. Od płd. linię zabudowań ogranicza wał przeciwpowodziowy Odry. Od płn. zabudowa dochodzi do linii Borów Stobrawskich. Obecnie we wsi znajduje się kościół wzniesiony dopiero w końcu XX w. Jest to jedyna architektoniczna dominanta miejscowości, której zabudowa składa się głównie z budynków mieszkalnych i gospodarczych.

Stare Siołkowice - pierwsza udokumentowana wzmianka o wsi pochodzi z 1322 r. i znajduje się w liście wyzwoleńczym wystawionym na ręce Stanka Wolnego z Siołkowic. Kolejna wzmianka pojawia się w dokumencie wystawionym w 1387 r. przez księcia Władysława Opolskiego. Przymiotnik „Stare” przy nazwie wsi pojawił się dopiero w XX w., w związku z rozwojem sąsiedniej kolonii, zwanej Nowymi Siołkowicami. Początkowo wieś podlegała parafii w Popielowie. Pierwszy kościół zbudowano

prawdopodobnie około 1530 r. Udokumentowana wzmianka o proboszczu pochodzi dopiero z 1588 r. Przy kościele już od XVI w. funkcjonowała szkoła. Mieszkańcy wsi od wieków obok rolnictwa trudnili się zajęciami związanymi z Odrą i eksploatacją lasów. Już w najstarszym dokumencie odnoszącym się do wsi wspomina się o młynie. We wsi działały trzy karczmy.

Wieś lokowano na prawie niemieckim prawdopodobnie u schyłku XIII w. Wcześniej w tym miejscu znajdowała się osada wczesnośredniowieczna o zabudowie skupionej wzdłuż tzw. „Wielkiej Drogi” czyli drogi łączącej Opole z Brzegiem.

Obecnie Stare i Nowe Siołkowice stanowią jeden z najlepiej zachowanych układów ruralistycznych na Opolszczyźnie. Pod względem rozplanowania jest to owalnica. Główny owal (nawsie) nazywano niegdyś Gburami, z uwagi na pierwotne rozmieszczenie po jego obu stronach zagród wolnych kmieci (gburów). Już w XVI w. na płn. od owalu wykształciła się dzielnica zamieszkiwana głównie przez rzemieślników, zwana Gorki lub „w Gorku”. Intensywny rozwój wsi nastąpił w końcu XVIII w. i kontynuowany był w następnych stuleciach. Powstały nowe dzielnice - na pld. (ku Odrze) Błonie i Kopiec, od zach. Zapłocie oraz od płn. Klapacz. Granice Klapacza oparły się o przeprowadzoną tędy linię kolejową. W pld. końcu nawsia wzniesiono zabudowania parafialne oraz szkołę, które tworzą główną dominantę architektoniczną wsi. W centralnej części pośrodku owalu, znajdują się dawny dom gminny (siedziba władz gminnych) i wielokrotnie rozbudowywane budynki remizy. Na niewielkim podwyższeniu terenu w płn. - wsch. części wsi stała grupa dwóch drewnianych wiatraków. Przy drodze, przy obecnej ul. Powstańców, znajduje się wysoki, przemysłowy komin będący pozostałością po cegielni. Na obniżeniu terenu, na płn. - zach. od owalu zachowały się pozostałości młyna wodnego, przeniesionego do skansenu w Opolu - Bierkowicach.

Stobrawa - pierwsza wzmianka pochodzi z 1339 r. Nazwa pochodzi od wyrazu stober lub steber - słup. Była to wieś rycerska. Prawdopodobnie w 1408 r. wzmiankowano kościół, który od początku był drewnianą budowlą - wielokrotnie przebudowywany, w 1536 r. przejęty przez protestantów, został ostatecznie zniszczony w 1945 r. Od 1733 r. w Stobrawie funkcjonowała szkoła, obecną wzniesiono w 1885 r. Przed 1945 r. we wsi znajdowały się dwie leśniczówki, tartak, cegielnia, fabryka pudełek do papierosów, kilka sklepów, barów, hotel, wielu rzemieślników (młynarz, fryzjer, kowal, masarz, piekarz).

Stobrawa początkowo była wsią owalnicą, położoną po obu stronach ul. Witosa, z kościołem zlokalizowanym w środku nawsia, w procesie dziejowym przekształciła się w wielodrożnicę. Główna, szeroka ulica przebiega na osi wsch. - zach., równoległe do oddalonej na płn. szosy relacji Opole Brzeg. Od tej ulicy, obecnie ul. Witosa, odchodzą w różnych kierunkach węższe uliczki, m.in. ul. Odrzańska, ul. Leśna. Wzdłuż poszczególnych ulic znajdują się zagrody, które graniczą bezpośrednio ze sobą, co nadaje wsi zwarty charakter zabudowy. Przy drodze prowadzącej w kierunku Brzegu znajduje się zespół zabudowań dawnego leśnictwa. Druga leśniczówka, funkcjonująca do dziś, zlokalizowana jest na skraju lasu, na płn. granicy wsi. Około kilometr od wsi położony jest przysiółek - Odłogi, założony w 1778 r. Obecnie do przysiółka prowadzi równoległe do wału powodziowego asfaltowa droga. W przysiółku znajdują się trzy domy i kilka budynków gospodarczych.

5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Zgodnie z art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (t. j. Dz. U. 2014 poz. 1446, ze zm.) formami ochrony zabytków są:

- wpis do rejestru zabytków;
- uznanie za pomnik historii;
- utworzenie parku kulturowego;
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji

o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Na obszarze gminy Popielów funkcjonują następujące formy zabytków, jest to wpis do rejestru zabytków oraz ustalenia ochrony w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

5.3.1. Zabytki nieruchomości wpisane do rejestru zabytków

Na terenie gminy Popielów znajduje się 34 zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków (Tabela nr 1), w tym 21 stanowisk archeologicznych (Tabela nr 2). Są to jedne z najcenniejszych elementów krajobrazu kulturowego na terenie gminy. Obiekty te objęte są wszelkimi rygorami prawnymi wynikającymi z treści odpowiednich aktów prawnych, w tym przede wszystkim - rygorami ochrony konserwatorskiej wynikającymi z przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Wszelkie działania podejmowane przy tego typu obiektach wymagają pisemnego pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Tabela nr 1. Zabytki nieruchomości wpisane do rejestru zabytków w gminie Popielów

LP	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	REJESTR ZABYTKÓW
1	Karłowice, ul. Kościelna 7	dom ks. Jana Dzierżona	2049/80 z 23.05.1980 r.
2	Karłowice, ul. Kościelna, dz. nr 329	kościół parafialny pw. św. Michała Archaniola	224/2014 z 25.09.2014 r.
3	Karłowice, ul. Młyńska 7	kaplica zamkowa	658/60 z 23.01.1960 r.
4	Karłowice, ul. Młyńska 7	zamek wraz z założeniem parkowym	685/63 z 16.10.1963 r. 657/60 z 23.01.1960 r.
5	Karłowice, ul. Młyńska 7	park	657/60 z 23.01.1960 r. 54/81 z 9.06.1981 r.
6	Karłowice, ul. Młyńska 9	budynek stajni i wozowni w zespole młyna	187/2012 z 27.04.2012 r.
7	Kurznie, ul. Mickiewicza, dz. nr 151	kościół filialny pw. św. Judy Tadeusza wraz z otoczeniem w granicach dz. nr 151	1075/66 z 21.01.1966 r. rozszerzenie z 19.12.2014 r.
8	Popielów, ul. Dworcowa, dz. nr 148	kościół cmentarny pw. Matki Boskiej i św. Andrzeja	110/54 z 10.06.1954 r.
9	Popielów, ul. Kościuszki, dz. nr 834/354	kościół pw. Najświętszej Maryi Panny Królowej Aniołów	221/2014 z 25.09.2014 r.
10	Popielów, ul. Opolska 14	dom	1804/66 z 15.10.1966 r.
11	Popielów (Stary), ul. Kościuszki 13	spichlerz, ob. wyburzony	1803/66 z 15.10.1966 r.
12	Stare Siołkowice, ul. Michała, Dz. nr 1247	kościół parafialny pw. św. Michała Archaniola	145/2011 z 10.02.2011 r.
13	Stare Siołkowice	wiatrak drewniany typu koźlak, wiatrak spłonął w 2009 r.	2047/80 z 16.04.1980 r.

Tabela nr 2. Stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków w gminie Popielów

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	OBSZAR AZP, NR STANOWISKA W MIEJSCOWOŚCI/ NA OBSZARZE	FUNKCJA OBIEKTU	CHRONOLOGIA	REJESTR ZABYTKÓW
1	Karłowice-Wapienniki	AZP 85-35 2/22	obozowisko	mezolit	A-85/68
2	Karłowice-Olszak	AZP 85-35 4/26	ślad osadn. osada	epoka kamienia okres halsztacki	A-83/68
3	Karłowice-Olszak	AZP 85-35 5/27	obozowisko ślad osadn.	mezolit neolit	A-83/68
4	Karłowice	AZP 85-35 12/14	osada	późny okres rzymski?	A-623/84
5	Kuźnica Katowska	AZP 85-35 3/15	grodzisko	późne średniowiecze	A-334/72
6	Popielów	AZP 86-35 9/10	punkt osadn. osada osada punkt osadn.	epoka kamienia kultura łużycka okres wpływów rzymskich XIV-XV w.	A - 579/80
7	Popielów	AZP 86-35 15/16	osada osada	kultura łużycka okres wpływów rzymskich faza C1-C2	A-134/2012
			punkt osadn.	XIV-XV w.	
8	Popielów	AZP 86-35 19/20	osada osada	kultura łużycka okres wpływów rzymskich	A-133/2012
			punkt osadn. punkt osadn.	IX-XI w. XIV-XV w.	
9	Popielów	AZP 86-35 25/26	osada	okres wpływów rzymskich	A-135/2012
			punkt osadn.	XIV-XV w.	
10	Rybna	AZP 86-34 1/1	osada osada osada osada	neolit ? okres halsztacki okres rzymski /faza D/ pradzieje	A-27/65
11	Rybna	AZP 86-34 4/7	osada osada	późny okres rzymski średniowiecze	A-786/88
12	Rybna	AZP 86-34 5/5	osada	halsztat D	A-784/88

13	Stare Kolnie	AZP 86-34 4/25	osada zameczysko	kultura łużycka XIII/?/-XIV-XV w.	A-332/72
14	Stare Kolnie	AZP 86-34 8/20	śląd osadn.	neolit	A-779/87
			osada	V okres epoki brązu i okres halsztacki	
			osada	XI-XII w.	
15	Stare Kolnie	AZP 86-34 9/21	obozowisko	mezolit	A-84/68
			osada	neolit?	
			osada	okres halszt.	
			osada	okres późnolateńskii III w. n. e.	
16	Stare Kolnie	AZP 86-34 10/22	osada osada	kultura łużycka okres rzymski	A-773/87
17	Stare Siołkowice	AZP 86-35 3/35	osada osada	okres halsztacki wczesny okres rzymski	A-276/70
18	Stare Siołkowice	AZP 87-36 6/46	punkt osadn. cmentarzysko?	mezolit kultura łużycka	A-480/78
19	Stare Siołkowice	AZP 86-35 28/50	osada	okres rzymski faza C1-C2	A-132/2012
			punkt osadn.	XIV-XV w.	
20	Stobrawa	AZP 86-34 24/51	osada	kultura łużycka?	A-785/88
			osada	późny okres rzymski	
			osada	wcz. średniowiecze	
			osada	średniowiecze	
			osada	pradzieje	
21	Stobrawa	AZP 86-34 25/52	cmentarzysko	V okres epoki brązu i okres halsztacki	A-568/80
			śląd osadn.	kultura przeworska	

* Użyty znak zapytania (?) w tabeli powyżej określa, że chronologia stanowiska jest przypuszczalna.

5.3.2. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków ruchomych w gminie Popielów

Zgodnie z art. 3. pkt. 1 i 3 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytek ruchomy, to rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będących dziełem człowieka lub związanych z jego działalnością, stanowiących świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Ze względu na bezpieczeństwo obiektów nie publikuje się szczegółowych danych na temat zabytków ruchomych. Na terenie gminy Popielów zabytki ruchome to głównie wyposażenie kościołów (Tabela nr 3).

Wszystkie wymienione obiekty wpisane są do rejestru zabytków i również objęte są rygorami ochrony konserwatorskiej wynikającymi z przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, która zobowiązuje właściciela lub posiadacza zabytku ruchomego do:

- zapobiegania zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytku;

- przeciwdziałaniu kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi za granicę;
- zawiadomienia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o uszkodzeniu, zniszczeniu lub kradzieży, zagrożeniu, zmianie miejsca przechowania, zmianach dotyczących stanu prawnego zabytku.

Tabela nr 3. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków w gminie Popielów

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT/ ZESPÓŁ OBIEKTÓW	NR I DATA WPISU DO REJESTRU ZABYTEKÓW
1	Karłowice	wyposażenie kościoła parafialnego pw. św. Michała Archanioła	Ks.B.t.I-249/63 z 24.01.1963 r.
2	Karłowice	wyposażenie kaplicy zamkowej	Ks.B.t.I-360/64 z 20.02.1964 r.
3	Nowe Siołkowice, ul. Wiejska 35, dz. nr 184	kapliczka	Ks.B.t.IV-289/14 z 27.02.2014 r.
4	Popielów	wyposażenie kościoła parafialnego pw. NMP Królowej Aniołów	Ks.B.t.IV-686/1-7/77 z 02.07.1977 r. Ks.B.t.II-144/08 z 05.11.2008 r.
5	Popielów	rzeźba św. Jana Nepomucena na cmentarzu parafialnym	Ks.B.t.IV-687/77 z 03.07.1977 r.
6	Stare Siołkowice	wyposażenie kościoła parafialnego pw. św. Michała Archanioła	Ks.B.t.III-238/1-4/11 z 01.08.2011 r. Ks.B.t.IV-238/14 z 17.01.2014 r.
7	Stare Siołkowice	rzeźba św. Jana Nepomucena w kapliczce przy kościele parafialnym pw. św. Michała Archanioła	Ks.B.t.V-834/90 z 27.08.1990 r.
8	Stare Siołkowice	rzeźba św. Jana Nepomucena w kapliczce przy ul. Michała	Ks.B.t.V-836/90 z 31.08.1990 r.
9	Stare Siołkowice, przy ul. Michała 41, dz. nr 1018/2	kapliczka	Ks.B.t.II-82/06 z 25.07.2006 r.

5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Do obowiązków samorządu lokalnego należy ochrona zabytków, które znajdują się na terenie gminy. Zadania te precyzuje art. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (t. j. Dz. U. 2014 poz. 1446, ze zm.). Gminy mają dbać między innymi o: „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie” oraz zapobiegać „zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków”. Do obowiązków nałożonych przez ustawę na gminę należy: „uwzględnienie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”, czemu ma służyć gminna ewidencja zabytków.

Zakres gminnej ewidencji zabytków:

- zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- stanowiska archeologiczne;
- historyczne układy ruralistyczne wsi, historyczne układy urbanistyczne miasta;
- inne zabytki nieruchome wyznaczone przez burmistrza (prezydenta miasta, wójta) w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Informacje o zabytkach nieruchomych, które powinna zawierać karta adresowa, określa Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. 2011 nr 113 poz. 661).

Gminna Ewidencja Zabytków nie jest jedną z form ochrony zabytków wymienionych w art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (t. j. Dz. U. 2014 poz. 1446, ze zm.) oraz zgodnie z art. 21 jest podstawą do sporządzenia programów opieki nad zabytkami. Dodatkowo ustawa z dnia 18 marca 2010 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie innych ustaw (Dz. U. 2010 nr 75 poz. 474) istotnie wzmacnia rangę Gminnej Ewidencji Zabytków poprzez między innymi obowiązek uzgadniania z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków projektów decyzji o WZIZT (Warunków Zabudowy i Zagospodarowanie Terenu) oraz projektów budowlanych dotyczących obiektów ujętym między innymi w gminnej ewidencji zabytków.

Gmina Popielów opracowała gminną ewidencję zabytków w latach 2006 - 2007 i przyjęła uchwałą nr XXXI/202/2009 Rady Gminy Popielów z dnia 18 czerwca 2009 r. w ramach Gminnego programu opieki nad zabytkami gminy Popielów na lata 2009 - 2013, jako załącznik do tego programu. Przy opracowaniu obecnego Gminnego programu opieki nad zabytkami dokonano aktualizacji gminnej ewidencji zabytków, w wyniku której wykreślono 27 obiektów. Spis wykreślonych obiektów został załączony jako Załącznik nr 1, na końcu dokumentu. Obiekty te zostały usunięte ze względu na przebudowę, przez co utraciły swoje walory, wyburzenie lub popadły w całkowitą ruinę. Natomiast to ewidencji dodano 9 obiektów, które posiadają znaczne walory architektoniczne. Spis obiektów ujętych w zaktualizowanej gminnej ewidencji zabytków nieruchomych w gminie Popielów, przedstawia tabela poniżej - Tabela nr 4.

Tabela nr 4. Obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków w gminie Popielów

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	ADRES	OBIEKT
1	Kaniów	ul. Wiejska 3	budynek mieszkalny
2	Kaniów	ul. Wiejska 7	budynek mieszkalny
3	Kaniów	ul. Wiejska 10	budynek mieszkalny
4	Kaniów	ul. Wiejska 29	stodoła
5	Kaniów	ul. Wiejska 30	budynek mieszkalny
6	Kaniów	ul. Wiejska 39	budynek mieszkalny
7	Kaniów	ul. Wiejska 40	budynek mieszkalny
8	Kaniów	ul. Wiejska 49	kapliczka słupowa
9	Kaniów	ul. Wiejska 53	budynek mieszkalny
10	Kaniów	ul. Wiejska 54	budynek mieszkalny
11	Kaniów	ul. Wiejska 66	budynek mieszkalny
12	Kaniów	skrzyżowanie ul. Wiejska/Szkolna, dz. nr 240	kapliczka-dzwonnica
13	Karłowice	Współrzędne geograficzne: N: 50°51'46,94" E: 17°43'56,5" ul. Wolności, dz. nr 71/1 km 1	most drogowy nad rzeką Stobrawą ciągu drogi powiatowej Popielów - Karłowice
14	Karłowice	ul. Brzeska 13	budynek mieszkalny
15	Karłowice	ul. Brzeska 22	stodoła
16	Karłowice	ul. Brzeska 27	budynek mieszkalny
17	Karłowice	róg ul. Kościelnej i Pokojowej, dz. nr 447	dawny cmentarz katolicki
18	Karłowice	ul. Brzeska, dz. nr 108/17	nastawnia kolejowa
19	Karłowice	ul. Dworcowa 1	budynek mieszkalny w zespole stacji kolejowej

20	Karłowice	ul. Dworcowa 2	budynek mieszkalny w zespole stacji kolejowej
21	Karłowice	ul. Dworcowa 3	budynek administracyjny, ob. budynek mieszkalny w zespole stacji kolejowej
22	Karłowice	ul. Dworcowa 4	budynek mieszkalny w zespole stacji kolejowej
23	Karłowice	ul. Dworcowa, dz. nr 108/10	wieża ciśnień w zespole stacji kolejowej
24	Karłowice	ul. Dworcowa, dz. nr 108/14	szalet w zespole stacji kolejowej
25	Karłowice	ul. Karłowiczki przy nr 3, dz. nr 275	pomnik poległych w I wojnie światowej
26	Karłowice	ul. Karłowiczki 14	budynek mieszkalno-gospodarczy
27	Karłowice	ul. Karłowiczki, dz. nr 167	cmentarz starołuterański, ob. miejsce pocmentarne
28	Karłowice	ul. Kolejowa 15	dom dróżnika
29	Karłowice	ul. Kościelna 1	budynek mieszkalno-gospodarczy
30	Karłowice	ul. Kościelna 7	dom ks. Jana Dzierżona
31	Karłowice	ul. Kościelna 7	stodoła przy domu ks. Jana Dzierżona
32	Karłowice	ul. Kościelna 9	budynek mieszkalny
33	Karłowice	ul. Kościelna 11	karczma, ob. budynek mieszkalny
34	Karłowice	ul. Kościelna dz. nr 329	cmentarz
35	Karłowice	ul. Kościelna dz. nr 329	kościół parafialny pw. św. Michała Archanioła
36	Karłowice	ul. Pokojowa 1	plebania
37	Karłowice	ul. Młyńska 1	dom nauczyciela, ob. budynek mieszkalny
38	Karłowice	ul. Młyńska 5	budynek mieszkalny w zespole młyna wodnego
39	Karłowice	ul. Młyńska 5	wozownia w zespole młyna wodnego
40	Karłowice	ul. Młyńska 5	spichlerz w zespole młyna wodnego
41	Karłowice	ul. Młyńska 7	zamek
42	Karłowice	ul. Młyńska 7	kaplica zamkowa
43	Karłowice	ul. Młyńska 7	park wokół zamku
44	Karłowice	ul. Młyńska 9	młyn wodny
45	Karłowice	ul. Młyńska 9	stajnia i wozownia w zespole młyna wodnego
46	Karłowice	ul. Młyńska 16	budynek mieszkalno-gospodarczy
47	Karłowice	ul. Młyńska 16	obora
48	Kurznie	Współrzędne geograficzne: N: 50°53'40,19" E: 17°40'43,41" dz. nr 422	wiadukt drogowy nad linią kolejową nr 277
49	Kurznie	ul. Mickiewicza 2	budynek mieszkalny
50	Kurznie	ul. Mickiewicza 17	budynek mieszkalno-gospodarczy
51	Kurznie	ul. Mickiewicza 20	budynek mieszkalno-gospodarczy
52	Kurznie	ul. Mickiewicza 25	szkoła, ob. budynek nieużytkowany
53	Kurznie	ul. Mickiewicza 43	budynek mieszkalno-gospodarczy
54	Kurznie	ul. Mickiewicza 45	budynek mieszkalny
55	Kurznie	ul. Mickiewicza 45	obora
56	Kurznie	ul. Mickiewicza 53	budynek mieszkalny
57	Kurznie	ul. Mickiewicza 64	budynek mieszkalny
58	Kurznie	ul. Mickiewicza, dz. nr 151	kościół ewangelicki, ob. filialny rzymskokatolicki pw. św. Judy

			Tadeusza wraz z otoczeniem
59	Kurznie	ul. Mickiewicza, dz. nr 151	pomnik poległych w I wojnie światowej przy kościele
60	Kurznie	ul. Reymonta 1	karczma, ob. budynek mieszkalny
61	Kurznie	ul. Reymonta 1	budynek gospodarczy w zespole dawnej karczmy
62	Kurznie	ul. Reymonta 1	stodoła w zespole dawnej karczmy
63	Kurznie	ul. Szkolna 5	budynek mieszkalno-gospodarczy
64	Kurznie	ul. Szkolna 9	budynek mieszkalny
65	Kurznie	ul. Szkolna 9a	budynek mieszkalny
66	Kuźnica Katowska	ul. Leśna 4	budynek mieszkalno - gospodarczy
67	Kuźnica Katowska	ul. Leśna 8	budynek mieszkalno - gospodarczy
68	Kuźnica Katowska	ul. Leśna 12	budynek mieszkalny
69	Kuźnica Katowska	ul. Leśna 14	budynek mieszkalno - gospodarczy
70	Kuźnica Katowska	ul. Leśna, dz. nr 135/1	trafostacja
71	Lubienia	ul. Popielowska, dz. nr 178	trafostacja
72	Lubienia	ul. Popielowska 2	karczma, ob. budynek mieszkalny i sklep
73	Lubienia	ul. Wiejska 6	budynek mieszkalny
74	Lubienia	ul. Wiejska 7	budynek mieszkalny
75	Lubienia	ul. Wiejska 21	budynek mieszkalno - gospodarczy
76	Lubienia	ul. Wiejska 32	plebania
77	Lubienia	ul. Wiejska 34	kościół ewangelicki
78	Lubienia	ul. Wiejska 36	dom nauczyciela, ob. budynek mieszkalny
79	Lubienia	ul. Wiejska 36	budynek gospodarczy w zespole szkoły
80	Lubienia	ul. Wiejska 38	szkoła
81	Lubienia	ul. Wiejska 41	leśniczówka
82	Lubienia	ul. Wiejska 41	stodoła w zespole leśniczówki
83	Lubienia	ul. Wiejska, dz. nr 433	remiza strażacka
84	Lubienia	ul. Wiejska 53	karczma, ob. budynek mieszkalny
85	Lubienia	ul. Wiejska 58	budynek mieszkalno-gospodarczy
86	Lubienia	ul. Wiejska 60	budynek mieszkalno-gospodarczy
87	Lubienia	ul. Wiejska 61	budynek mieszkalno-gospodarczy
88	Lubienia	ul. Wiejska, dz. nr 403	cmentarz ewangelicki
89	Lubienia	ul. Wiejska, dz. nr 403	pomnik poległych w wojnach światowych przy kościele
90	Nowe Siołkowice	ul. Kupaska 19	budynek mieszkalny
91	Nowe Siołkowice	ul. Kupaska 21	budynek mieszkalno-gospodarczy
92	Nowe Siołkowice	ul. Kupaska 23	budynek mieszkalno-gospodarczy
93	Nowe Siołkowice	ul. Kupaska 25	budynek mieszkalno-gospodarczy
94	Nowe Siołkowice	ul. Pokojaska 1	budynek mieszkalny
95	Nowe Siołkowice	ul. Pokojaska 3	karczma, ob. budynek mieszkalny
96	Nowe Siołkowice	ul. Wiejska 18	budynek mieszkalno-gospodarczy
97	Nowe Siołkowice	ul. Wiejska 18	kapliczka słupowa
98	Nowe Siołkowice	ul. Wiejska 35	kapliczka słupowa
99	Nowe Siołkowice	ul. Wiejska 36a	dzwonnica-kaplica św. Jadwigi Śląskiej
100	Nowe Siołkowice	ul. Wiejska, dz. nr 154	trafostacja
101	Popielowska Kolonia	ul. Odrzańska, dz. nr 97/30	cmentarz ewangelicki
102	Popielowska Kolonia	ul. Szkolna 10b	budynek mieszkalno-gospodarczy

103	Popielowska Kolonia	ul. Szkolna 12	szkoła, ob. budynek mieszkalny
104	Popielowska Kolonia	ul. Szkolna, dz. nr 293	remiza strażacka, ob. budynek nieużytkowany
105	Popielowska Kolonia	ul. Wiejska 8	budynek mieszkalny
106	Popielowska Kolonia	ul. Wiejska 11	budynek mieszkalno-gospodarczy
107	Popielowska Kolonia	ul. Wiejska 11	stodoła
108	Popielów	Współrzędne geograficzne: N: 50°50'18,2" E: 17°44'38,36" dz. nr 270 km 15	most drogowy na cieku wodnym Lisi Rów w ciągu drogi powiatowej Popielów - Karłowice
109	Popielów	Współrzędne geograficzne: N: 50°50'32,93" E: 17°44'36,05" dz. nr 104/3 km 15	wiadukt drogowy nad linią kolejową w ciągu drogi powiatowej Popielów - Karłowice
110	Popielów	Współrzędne geograficzne: N: 50°51'9,22" E: 17°44'29,64" dz. nr 264 km 14	most drogowy nad rzeką Bachorza w ciągu drogi powiatowej Popielów - Karłowice
111	Popielów	Współrzędne geograficzne: N: 50°51'15,75" E: 17°44'31,19" dz. nr 264 km 14	przepust drogowy na dopływie rzeki Bachorzej w ciągu drogi powiatowej Popielów - Karłowice
112	Popielów	Współrzędne geograficzne: N: 50°51'36,44" E: 17°44'6,44"	przepust drogowy na dopływie rzeki Bachorzej w ciągu drogi powiatowej Popielów - Karłowice
113	Popielów	Współrzędne geograficzne: N: 50°51'50,8" E: 17°43'46,3" dz. nr 264 km 14	most drogowy na dopływie rzeki Budowiczanki w ciągu drogi powiatowej Popielów - Karłowice
114	Popielów	Współrzędne geograficzne: N: 50°51'54,53" E: 17°43'40,8" dz. nr 261 km 14	most drogowy na Budowiczance w ciągu drogi powiatowej Popielów - Karłowice
115	Popielów	Współrzędne geograficzne: N: 50°51'55,65" E: 17°43'39,42" dz. nr 262 km 14	most drogowy nad na rowie melioracyjnym w ciągu drogi powiatowej Popielów - Karłowice
116	Popielów	Współrzędne geograficzne: N: 50°52'1,49" E: 17°43'30,62" dz. nr 262 km 14	most drogowy nad suchym jarem w ciągu drogi powiatowej Popielów - Karłowice
117	Popielów	Współrzędne geograficzne: N: 50°52'3,89" E: 17°43'23,49"	przepust drogowy nad rowem w ciągu drogi powiatowej Popielów - Karłowice

		dz. nr 262 km 14	
118	Popielów	Współrzędne geograficzne: N: 50°49'34,83" E: 17°45'4,19" ul. Dworcowa, dz. nr 1141/1057 km 1	most drogowy na cieku wodnym
119	Popielów	ul. Błonie 11	budynek mieszkalny
120	Popielów	ul. Błonie 15	budynek mieszkalny
121	Popielów	ul. Brzeska 6	budynek mieszkalny
122	Popielów	ul. Brzeska 8	budynek mieszkalno-gospodarczy
123	Popielów	ul. Brzeska 8	kapliczka słupowa
124	Popielów	ul. Brzeska 27	budynek mieszkalno-gospodarczy
125	Popielów	ul. Brzeska 62	budynek mieszkalny
126	Popielów	ul. Brzeska 70	budynek mieszkalno-gospodarczy
127	Popielów	ul. Dworcowa, dz. nr 148	kaplica Ogrójec na cmentarzu
128	Popielów	ul. Dworcowa, dz. nr 148	figura św. Jana Nepomucena na cmentarzu
129	Popielów	ul. Dworcowa, dz. nr 148	kościół cmentarny pw. Matki Boskiej i św. Andrzeja
130	Popielów	ul. Dworcowa 2	budynek mieszkalno-gospodarczy
131	Popielów	ul. Dworcowa 6	budynek mieszkalno-gospodarczy
132	Popielów	ul. Dworcowa 7	budynek mieszkalno-gospodarczy
133	Popielów	ul. Dworcowa 26	budynek mieszkalno-usługowy
134	Popielów	ul. Dworcowa 33	budynek mieszkalno-usługowy
135	Popielów	ul. Dworcowa 63 (dawny nr 69)	budynek mieszkalny
136	Popielów	ul. Dworcowa 64	budynek mieszkalny
137	Popielów	ul. Dworcowa 65	budynek mieszkalny w zespole stacji kolejowej
138	Popielów	ul. Dworcowa 66	budynek administracyjny w zespole tartaku
139	Popielów	ul. Dworcowa 67	budynek mieszkalny w zespole stacji kolejowej
140	Popielów	ul. Dworcowa 69	budynek stacji kolejowej
141	Popielów	ul. Dworcowa, dz. nr 1308/1056	szalet w zespole stacji kolejowej
142	Popielów	ul. Dworcowa 74	budynek mieszkalny
143	Popielów	ul. Dworcowa 84	budynek mieszkalny
144	Popielów	ul. Klasztorna 4	budynek mieszkalno-gospodarczy
145	Popielów	ul. Klasztorna 5	budynek mieszkalny
146	Popielów	ul. Klasztorna 17	klasztor zgromadzenia sióstr Elżbietanek
147	Popielów	ul. Kościuszki 3	budynek mieszkalny
148	Popielów	ul. Kościuszki 8	budynek mieszkalno-usługowy
149	Popielów	ul. Kościuszki 12	budynek mieszkalny
150	Popielów	ul. Kościuszki 13	spichlerz, ob. obiekt wyburzony
151	Popielów	ul. Kościuszki 17	remiza strażacka
152	Popielów	ul. Kościuszki 22	budynek mieszkalny
153	Popielów	ul. Kościuszki 25	budynek mieszkalno-gospodarczy
154	Popielów	ul. Kościuszki 27	budynek mieszkalno-gospodarczy
155	Popielów	ul. Kościuszki 28	budynek mieszkalny
156	Popielów	ul. Kościuszki 29	budynek mieszkalny

157	Popielów	ul. Kościuszki 41	budynek gospodarczy
158	Popielów	ul. Kościuszki 43	budynek mieszkalny
159	Popielów	ul. Kościuszki, dz. nr 834/354	kościół parafialny pw. Najświętszej Marii Panny Królowej Aniołów
160	Popielów	ul. Kościuszki, przy kościółce parafialnym, dz. nr 834/354	pomnik żołnierzy poległych w wojnach światowych
161	Popielów	ul. Moniuszki 7	budynek mieszkalno-gospodarczy
162	Popielów	ul. Moniuszki 17	budynek mieszkalno-gospodarczy
163	Popielów	ul. Odrzańska 10	oficyna w zespole cegielni, ob. budynek mieszkalny
164	Popielów	ul. Odrzańska 10	kapliczka z figurą św. Urbana
165	Popielów	ul. Odrzańska 12	dom właściciela cegielni, ob. budynek mieszkalny
166	Popielów	ul. Odrzańska 12	stodoła w zespole cegielni, ob. budynek gospodarczy
167	Popielów	ul. Odrzańska 14	cegielnia (ruina)
168	Popielów	ul. Opolska 2	gołębnik
169	Popielów	ul. Opolska 3	budynek mieszkalny
170	Popielów	ul. Opolska 7	budynek mieszkalno-gospodarczy
171	Popielów	ul. Opolska 7	kapliczka słupowa
172	Popielów	ul. Opolska 9	budynek mieszkalny
173	Popielów	ul. Opolska 9a	budynek mieszkalny
174	Popielów	ul. Opolska 14	budynek mieszkalny
175	Popielów	ul. Opolska 30	budynek mieszkalny
176	Popielów	ul. Opolska 30	gołębnik
177	Popielów	ul. Opolska 36	młyn wodny, ob. nieużytkowany
178	Popielów	ul. Opolska 36	obora w zespole młyna wodnego
179	Popielów	ul. Powolnego 5	budynek mieszkalno-gospodarczy
180	Popielów	ul. Powolnego 7	kapliczka słupowa
181	Popielów	ul. Powolnego 11	kapliczka domkowa
182	Popielów	ul. Powolnego 19	budynek mieszkalno-gospodarczy (ruina)
183	Popielów	ul. Powolnego 21	budynek mieszkalno-gospodarczy
184	Popielów	ul. Powolnego 21	stodoła
185	Popielów	ul. Powstańców 10	budynek mieszkalno-gospodarczy
186	Popielów	ul. Powstańców 12	dom nauczyciela w zespole szkoły
187	Popielów	ul. Powstańców 14	szkoła
188	Popielów	ul. Powstańców 15	budynek mieszkalny, ob. budynek gospodarczy
189	Popielów	ul. Powstańców 17	budynek mieszkalno-gospodarczy
190	Popielów	ul. Powstańców 20	budynek mieszkalno-usługowy
191	Popielów	ul. Powstańców 28	budynek mieszkalno-usługowy
192	Popielów	ul. Powstańców 36	budynek mieszkalny
193	Popielów	ul. Wiatraki 7	wiatrak
194	Popielów	ul. Wolności 3	budynek mieszkalny z kuźnią
195	Popielów	ul. Wolności 5	budynek mieszkalno-gospodarczy
196	Popielów	ul. Wolności 7	budynek mieszkalny
197	Popielów	ul. Wolności 10	poczta
198	Popielów	ul. Wolności 16	budynek mieszkalno-gospodarczy
199	Popielów	ul. Wolności 23a	budynek mieszkalny
200	Popielów	ul. Wolności 24	budynek mieszkalny
201	Popielów	ul. Wolności 58	budynek mieszkalno-gospodarczy
202	Popielów	ul. Wolności,	trafostacja

		dz. nr 1102/140	
203	Popielów	ul. Zajączka 1	kapliczka słupowa
204	Rybna	ul. Kościelna 2	dom-spichlerz w dawnym zespole folwarcznym, ob. budynek mieszkalny
205	Rybna	ul. Kościelna 2	obora w dawnym zespole folwarcznym
206	Rybna	ul. Odrzańska 9	budynek mieszkalno-gospodarczy
207	Rybna	ul. Odrzańska 12	budynek mieszkalno-gospodarczy
208	Rybna	ul. Odrzańska 14	budynek mieszkalny
209	Rybna	ul. Odrzańska 15	karczma, ob. dom ludowy
210	Rybna	ul. Odrzańska 46	stodoła
211	Rybna	ul. Odrzańska 48	budynek mieszkalno-gospodarczy
212	Rybna	ul. Odrzańska 52	budynek mieszkalny
213	Rybna	ul. Odrzańska, dz. nr 510/6	jaz kozłowo-iglicowy
214	Stare Kolnie	Współrzędne geograficzne: N: 50°50'27,3" E: 17°40'46,74" dz. nr 162 km 1	most drogowy nad zbiornikiem melioracyjnym w ciągu drogi wojewódzkiej nr 457
215	Stare Kolnie	Współrzędne geograficzne: N: 50°50'36,27" E: 17°40'38,08"	most drogowy w ciągu drogi wojewódzkiej 457 Stare Kolnie - Popielów
216	Stare Kolnie	Współrzędne geograficzne: N: 50°50'33,92" E: 17°40'34,47"	most drogowy w ciągu drogi wojewódzkiej 457 Stare Kolnie - Popielów, nad rowem melioracyjnym
217	Stare Kolnie	u ujścia Budkowiczanki do Stobrawy, dz. nr 346/2, 347	relikty zamku Kolno
218	Stare Kolnie	ul. Partyzantów 6	budynek mieszkalno-gospodarczy
219	Stare Kolnie	ul. Partyzantów 12	budynek mieszkalny
220	Stare Kolnie	ul. Zawadzkiego za nr 26, dz. nr 33	trafostacja
221	Stare Kolnie	ul. Zawadzkiego 5	budynek mieszkalno-gospodarczy
222	Stare Kolnie	ul. Zawadzkiego 5a	budynek mieszkalno-gospodarczy tzw. wycug
223	Stare Siołkowice	Współrzędne geograficzne: N: 50°49'6,27" E: 17°46'8,65" ul. Klapacz, dz. nr 188 km 2	most drogowy na rzece Brynica w ciągu drogi powiatowej Stare Siołkowice - Nowe Siołkowice
224	Stare Siołkowice	Współrzędne geograficzne: N: 50°49'11,56" E: 17°46'7,82" ul. Klapacz, dz. nr 68 km 1	most drogowy na rowie melioracyjnym (cieku wodnym?)
225	Stare Siołkowice	poza wsią	wiatrak drewniany typu koźlak, wiatrak spłonął w 2009 r.
226	Stare Siołkowice	ul. Błonie 6	budynek mieszkalno-gospodarczy
227	Stare Siołkowice	ul. Błonie 8	kapliczka słupowa
228	Stare Siołkowice	ul. Błonie 10	karczma

229	Stare Siołkowice	ul. Błonie 20	budynek mieszkalno-gospodarczy
230	Stare Siołkowice	ul. Błonie, dz. nr 1466/1	kapliczka słupowa
231	Stare Siołkowice	ul. Dolna 4	kapliczka słupowa
232	Stare Siołkowice	ul. Klapacz 4	budynek mieszkalny
233	Stare Siołkowice	ul. Klapacz 13	budynek mieszkalno-gospodarczy
234	Stare Siołkowice	ul. Klapacz 21	budynek mieszkalno-gospodarczy
235	Stare Siołkowice	ul. Klapacz 23	karczma
236	Stare Siołkowice	ul. Klapacz 45	kapliczka słupowa
237	Stare Siołkowice	ul. Klapacz 54	budynek mieszkalny
238	Stare Siołkowice	ul. Klapacz 57	budynek mieszkalny
239	Stare Siołkowice	ul. Klapacz 71	budynek mieszkalny
240	Stare Siołkowice	ul. Klapacz 131	budynek mieszkalny
241	Stare Siołkowice	ul. Klapacz przy nr 131	nastawnia kolejowa
242	Stare Siołkowice	ul. Kopiec 9	kapliczka słupowa
243	Stare Siołkowice	ul. Michała, dz. nr 1247	kościół parafialny pw. św. Michała Archaniola
244	Stare Siołkowice	ul. Michała, dz. nr 1247	ementarz wokół kościoła parafialnego
245	Stare Siołkowice	ul. Michała, dz. nr 1265/3	pomnik poległych w I wojnie światowej, z kapliczką św. Michała Archaniola
246	Stare Siołkowice	ul. Michała, dz. nr 1265/2	kapliczka słupowa
247	Stare Siołkowice	ul. Michała, dz. nr 998/1	trafostacja
248	Stare Siołkowice	ul. Michała, dz. nr 285/4	kapliczka słupowa
249	Stare Siołkowice	ul. Michała 1	plebania
250	Stare Siołkowice	ul. Michała 1	wozownia w zespole plebanii
251	Stare Siołkowice	ul. Michała 2	publiczna szkoła podstawowa
252	Stare Siołkowice	ul. Michała 5	budynek mieszkalno-gospodarczy
253	Stare Siołkowice	ul. Michała 9	kapliczka słupowa
254	Stare Siołkowice	ul. Michała 10	kapliczka słupowa
255	Stare Siołkowice	ul. Michała 12	budynek mieszkalny
256	Stare Siołkowice	ul. Michała 16	budynek mieszkalno-gospodarczy
257	Stare Siołkowice	ul. Michała 29	budynek mieszkalno-gospodarczy
258	Stare Siołkowice	ul. Michała 31	budynek mieszkalno-gospodarczy
259	Stare Siołkowice	ul. Michała 34	budynek mieszkalno-gospodarczy
260	Stare Siołkowice	ul. Michała 36	budynek mieszkalno-gospodarczy
261	Stare Siołkowice	ul. Michała 40	budynek mieszkalny
262	Stare Siołkowice	ul. Michała 41	kapliczka słupowa
263	Stare Siołkowice	ul. Michała 44	budynek mieszkalny
264	Stare Siołkowice	ul. Michała 44-46	stodoła
265	Stare Siołkowice	ul. Michała 45	budynek mieszkalny
266	Stare Siołkowice	ul. Michała 48	karczma, ob. budynek mieszkalno-usługowy
267	Stare Siołkowice	ul. Michała 53	budynek mieszkalny
268	Stare Siołkowice	ul. Michała 56	budynek mieszkalno-gospodarczy
269	Stare Siołkowice	ul. Młyńska 14	kapliczka słupowa
270	Stare Siołkowice	ul. Piastowska, dz. nr 1169/1	kapliczka słupowa św. Michała
271	Stare Siołkowice	ul. Piastowska 1	budynek mieszkalny
272	Stare Siołkowice	ul. Piastowska 2	budynek mieszkalno-gospodarczy
273	Stare Siołkowice	ul. Powstańców 21	kapliczka słupowa

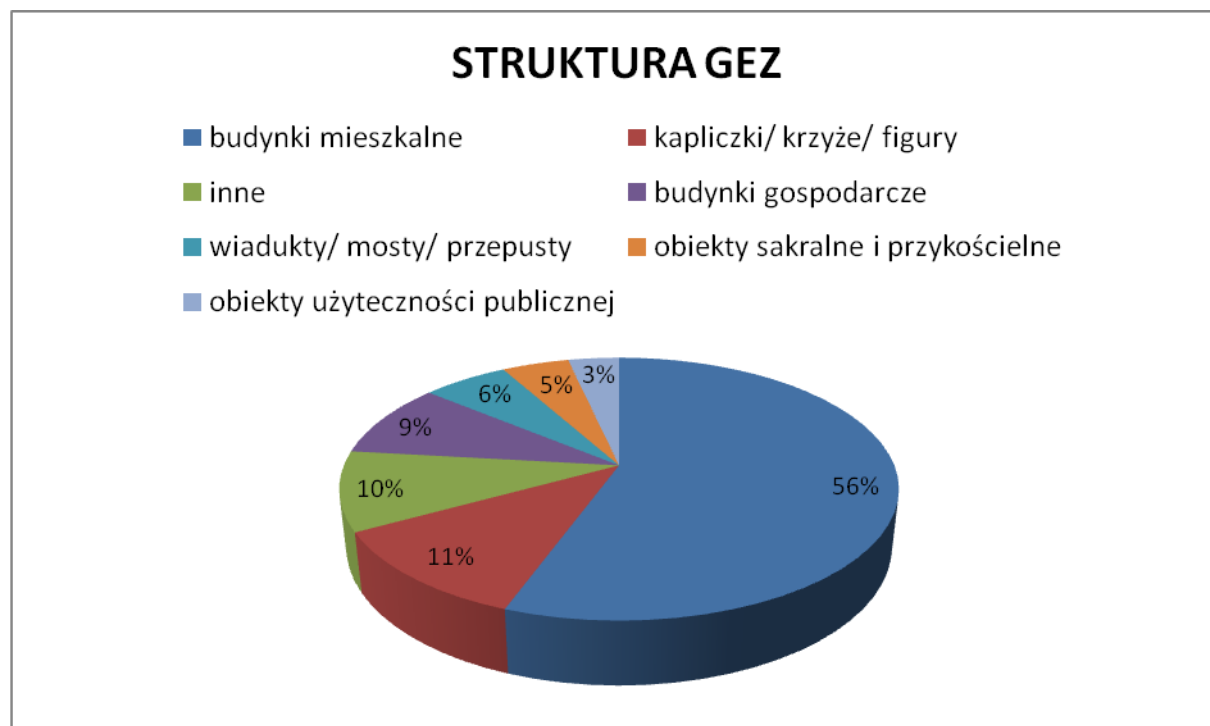
274	Stare Siołkowice	ul. Powstańców 34	komin cegielni
275	Stare Siołkowice	ul. Zapłocie 26	kapliczka słupowa
276	Stare Siołkowice	ul. Zapłocie 36	kapliczka słupowa
277	Stobrawa	ul. Jakuba Kani 11	karczma, ob. świetlica wiejska i biblioteka
278	Stobrawa	skrzyżowanie ul. Witosa-Jakuba Kani, dz. nr 28	trafostacja
279	Stobrawa	ul. Jakuba Kani 12	zabudowania gospodarcze dawnej leśniczówki
280	Stobrawa	ul. Jakuba Kani 14	budynek mieszkalny
281	Stobrawa	ul. Jakuba Kani 17	leśniczówka, ob. budynek mieszkalny
282	Stobrawa	ul. Jakuba Kani 17	stodoła w zespole dawnej leśniczówki
283	Stobrawa	ul. Leśna 2	leśniczówka
284	Stobrawa	ul. Odrzańska 6	budynek mieszkalno-gospodarczy
285	Stobrawa	ul. Polna 3	budynek mieszkalny
286	Stobrawa	ul. Polna 7	budynek mieszkalny
287	Stobrawa	ul. Polna 7	budynek gospodarczy
288	Stobrawa	ul. Witosa, dz. nr 290	remiza strażacka
289	Stobrawa	ul. Witosa 10	budynek mieszkalny
290	Stobrawa	ul. Witosa 15	budynek mieszkalny
291	Stobrawa	ul. Witosa 23	budynek mieszkalny
292	Stobrawa	ul. Witosa 28	szkoła
293	Stobrawa	ul. Witosa 28	stodoła w zespole szkoły
294	Stobrawa	ul. Witosa 31	budynek mieszkalno-gospodarczy
295	Stobrawa	ul. Witosa 34	karczma, ob. budynek mieszkalno-usługowy
296	Stobrawa	ul. Witosa 36	budynek mieszkalno-gospodarczy
297	Stobrawa	ul. Witosa 45	budynek mieszkalno-gospodarczy
298	Stobrawa	ul. Witosa 45	stodoła

* Obiekty oznaczone na kolor niebieski są wpisane do rejestru zabytków.

**Obiekty oznaczone na kolor różowy zostały dodane do gminnej ewidencji zabytków.

Poniżej przedstawiony Rysunek nr 1, obrazuje strukturę obiektów ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Rysunek nr 1. Struktura GEZ

5.5. Zabytki archeologiczne

Stanowiska archeologiczne są ważnym elementem krajobrazu kulturowego i stanowią podstawę wiedzy o najdawniejszych dziejach okolic gminy Popielów. Prawie cały teren gminy został rozpoznany metodą powszechnej inwentaryzacji zabytków archeologicznych Polski pod nazwą Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP). Stanowiska zewidencjonowano w ramach AZP: 84-34, 85-34, 85-35, 85-36, 86-34, 86-35, 86-36, 87-35, 87-36. Środowisko kulturowe gminy zawiera zewidencjonowane stanowiska archeologiczne datowane

od epoki kamienia do epoki nowożytnej. Ewidencja stanowisk archeologicznych nie jest jednak zbiorem zamkniętym i nie można wykluczyć, że w wyniku dalszej weryfikacji lub prowadzonych prac ziemnych uda się zidentyfikować nowe ślady osadnicze.

W celu ochrony stanowisk archeologicznych i nawastrzeń kulturowych podczas inwestycji związanych z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, ważne jest określenie zasad ochrony zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków, lub przeznaczonych do ujęcia w gminnej ewidencji zabytków, w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, warunkach zabudowy i inwestycjach celu publicznego oraz respektowanie przez inwestorów zapisów dotyczących ochrony zabytków archeologicznych w opiniach i decyzjach właściwego miejscowo Konserwatora Zabytków.

W związku z licznymi zagrożeniami zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. 2014 poz. 1446, ze zm.) wszystkie zabytki archeologiczne, bez względu na stan zachowania, podlegają ochronie i opiece. W celu ochrony stanowisk archeologicznych i nawastrzeń kulturowych, na obszarach występowania stanowisk archeologicznych oraz w strefie ich ochrony, podczas inwestycji związanych z robotami ziemnymi, wymagane jest prowadzenie prac archeologicznych w zakresie uzgodnionym pozwoleniem na badania archeologiczne Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków przed uzyskaniem pozwolenia na budowę lub przed rozpoczęciem prac ziemnych. Wyniki badań często stanowią

jedyną dokumentację następujących po sobie faktów osadniczych na tym terenie. Pozwalają one skorygować, uszczegółowić i potwierdzić informacje uzyskane ze źródeł pisanych. Pozyskany w trakcie badań materiał ruchomy umożliwia uzupełnienie danych o kulturze materialnej mieszkańców. Należy przy tym pamiętać, że zasięg stanowisk archeologicznych został wyznaczony na mapach na podstawie badań powierzchniowych. Jednak nie może on odpowiadać dokładnie zasięgowi występowania pozostałości osadnictwa pradziejowego pod ziemią. Dlatego należy traktować go zawsze orientacyjnie, ponieważ może okazać się, że obiekty archeologiczne zalegają także w sąsiedztwie wyznaczonego na podstawie obserwacji powierzchniowej, zasięgu stanowiska. Niezbędne jest także określenie zasad ochrony zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków, lub przeznaczonych do ujęcia w gminnej ewidencji zabytków, w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, warunkach zabudowy i inwestycjach celu publicznego oraz respektowanie przez inwestorów zapisów dotyczących ochrony zabytków archeologicznych w opiniach i decyzjach właściwego miejscowo Konserwatora Zabytków, zgodnie z ustawą o ochronie i opiece nad zabytkami.

Cały obszar gminy Popielów został rozpoznany stosowaną obecnie metodą powszechnej inwentaryzacji zabytków archeologicznych Polski pod nazwą archeologiczne zdjęcie polski. Na terenie gminy Popielów znajduje się 197 zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych (Tabela nr 5) ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków archeologicznych, w tym 21 stanowisk wpisanych jest do rejestru zabytków.

Tabela nr 5. Stanowiska archeologiczne na terenie gminy Popielów

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	OBSZAR AZP, NR STANOWISKA W MIEJSCOWOŚCI/NA OBSZARZE	FUNKCJA OBIEKTU	CHRONOLOGIA
1	Karłowice	AZP 85-35 1/15	cmentarzysko	epoka brązu - pocz. epoka żelaza
2	Karłowice- Wapienniki	AZP 85-35 2/22	obozowisko	mezolit
3	Karłowice-Olszak	AZP 85-35 3/13	obozowisko	mezolit
4	Karłowice-Olszak	AZP 85-35 4/26	śląd osadn. osada	epoka kamienia okres halsztacki
5	Karłowice-Olszak	AZP 85-35 5/27	obozowisko śląd osadnictwa	mezolit neolit
6	Karłowice	AZP 85-35 6/25	grób szkieletowy	?
7	Karłowice	AZP 85-35 7/24	osada	epoka kamienia?
8	Karłowice	AZP 85-35 8/23	osada	?
9	Karłowice	AZP 85-35 9/20	osada	?
10	Karłowice	AZP 85-35 10/17	osada	późny okres rzymski?

11	Karłowice	AZP 85-35 11/16	osada	?
12	Karłowice	AZP 85-35 12/14	osada	późny okres rzymski?
13	Karłowice	AZP 85-35 13/28	śląd osadn. osada	epoka kamienia halsztat D?
14	Karłowice	AZP 85-35 14/1	śląd osadn.	?
15	Karłowice	AZP 85-35 15/2	osada	okres rzymski IV w. n. e.
16	Karłowice	AZP 85-35 16/5	osada	?
17	Karłowice	AZP 85-35 17/6	osada	?
18	Karłowice	AZP 85-35 18/7	osada śląd osadn.	późny okres rzymski okres nowożytny
19	Karłowice	AZP 85-35 19/8	punkt osadn.	?
20	Karłowice	AZP 85-35 20/9	śląd osadn.	późny okres rzymski?
21	Karłowice	AZP 85-35 21/10	śląd osadn.	starszy okres epoki brązu?
22	Karłowice	AZP 85-35 22/19	osada	okres rzymski
23	Karłowice	AZP 85-35 23/21	osada	?
24	Karłowice	AZP 85-35 24/18	osada	okres rzymski
25	Karłowice	AZP 85-35 25/29	śląd osadn.	neolit
26	Karłowice	AZP 85-35 26/30	śląd osadn.	neolit
27	Karłowice	AZP 85-35 27/31	śląd osadn.	mezolit
28	Karłowice	AZP 85-35 28/32	śląd osadn.	epoka brązu
29	Karłowice	AZP 85-35 29/33	śląd osadn.	mezolit
30	Karłowice	AZP 85-35 30/34	śląd osadn.	epoka kamienia
31	Karłowice	AZP 85-35 31/35	śląd osadn.	neolit
32	Karłowice	AZP 85-35 32/36	śląd osadn.	epoka brązu
33	Karłowice	AZP 85-35 33/37	śląd osadn.	mezolit
34	Karłowice	AZP 85-35 34/38	śląd osadn.	epoka kamienia

35	Kurznie	AZP 85-34 2/5	osada	średniowiecze
36	Kurznie	AZP 85-34 3/2	grodzisko ?	?
37	Kurznie	AZP 85-34 4/3	punkt osadn.	?
38	Kurznie	AZP 85-34 5/6	śląd osadn.	epoka kamienia
39	Kurznie	AZP 85-34 6/7	punkt osadn.	?
40	Kurznie	AZP 85-34 7/1	osada	XV-XVI w.
41	Kurznie	AZP 85-34 8/4	śląd osadn. osada	? XIV-XVI w.
42	Kurznie	AZP 85-34 9/8	obozowisko ?	mezolit
43	Kurznie	AZP 85-34 10/9	śląd osadn.	mezolit
44	Kurznie	AZP 85-34 11/10	śląd osadn.	epoka kamienia
45	Kurznie	AZP 85-34 12/11	śląd osadn.	epoka kamienia
46	Kurznie	AZP 85-34 13/12	śląd osadn.	epoka kamienia
47	Kurznie	AZP 85-34 14/13	śląd osadn.	neolit
48	Kurznie	AZP 85-34 15/14	śląd osadn.	neolit
49	Kurznie	AZP 85-34 16/15	śląd osadn.	neolit
50	Kurznie	AZP 85-34 17/16	punkt osadn.	okres halsztacki
51	Kurznie	AZP 85-34 18/17	osada ?	wczesne średniowiecze
52	Kurznie	AZP 85-34 19/18	śląd osadn.	średniowiecze
53	Kurznie	AZP 85-34 20/19	cmentarzysko	?
54	Kurznie	AZP 84-34 21/1	osada śląd osadn.	- średniowiecze
55	Kurznie	AZP 84-34 22/2	śląd osadn.	okres rzymski
56	Kurznie	AZP 84-34 23/3	śląd osadn.	średniowiecze
57	Kurznie	AZP 85-35 24/12	osada	epoka kamienia
58	Kuźnica Katowska	AZP 85-35 1/4	śląd osadn.	neolit

59	Kuźnica Katowska	AZP 85-35 2/3	śląd osadn.	pradzieje
60	Kuźnica Katowska	AZP 85-35 3/15	grodzisko	późne średniowiecze
61	Lubienia	AZP 86-35 1/1	śląd osadn.	neolit
62	Lubienia	AZP 86-35 2/2	śląd osadn.	?
63	Nowe Siołkowice	AZP 86-36 1/4	punkt osadn.	średniowiecze?
64	Nowe Siołkowice	AZP 86-36 2/3	punkt osadn.	pradzieje
65	Nowe Siołkowice	AZP 86-36 3/2	grób?	pradzieje
66	Nowe Siołkowice	AZP 86-36 4/1	grób?	pradzieje
67	Popielowska Kolonja	AZP 86-35 1/2	punkt osadn.	epoka brązu?
68	Popielowska Kolonja	AZP 86-35 2/4	punkt osadn.	neolit?
69	Popielów	AZP 86-35 4/5	osada	okres halsztacki
70	Popielów	AZP 86-35 5/6	skarb, monety	-
71	Popielów	AZP 86-35 6/7	skarb, monety	XVI-XVII w.
72	Popielów	AZP 86-35 7/8	śląd osadn. śląd osadn.	neolit pradzieje
73	Popielów	AZP 86-35 8/9	punkt osadn.	średniowiecze
74	Popielów	AZP 86-35 9/10	punkt osadn. osada osada punkt osadn.	epoka kamienia kultura łużycka okres wpływów rzymskich XIV-XV w.
75	Popielów	AZP 86-35 10/11	osada osada osada	- okres rzymski XIV-XV w.
76	Popielów	AZP 86-35 11/12	punkt osadn. osada	pradzieje XIV-XV w.
77	Popielów	AZP 86-35 12/13	osada osada	okres rzymski faza C1-C2 XIV-XV w.
78	Popielów	AZP 86-35 14/15	punkt osadn.	średniowiecze
79	Popielów	AZP 86-35 15/16	osada osada punkt osadniczy	kultura łużycka okres wpływów rzymskich, faza C1-C2 XIV-XV w.

80	Popielów	AZP 86-35 16/17	punkt osadn. punkt osadn. punkt osadn.	pradzieje XIV-XV w. XVI-XVIII w.
81	Popielów	AZP 86-35 17/18	punkt osadn.	średniowiecze
82	Popielów	AZP 86-35 18/19	punkt osadn.	średniowiecze
83	Popielów	AZP 86-35 19/20	osada punkt osadniczy	okres wpływów rzymskich, faza C1-C2 XIV-XV w.
84	Popielów	AZP 86-35 20/21	punkt osadn. punkt osadn. punkt osadn.	późny okres rzymski wczesne średniowiecze XIV-XV w.
85	Popielów	AZP 86-35 21-22	punkt osadn.	XIV-XV w.
86	Popielów	AZP 86-35 22/23	osada punkt osadn.	okres rzymski XIV-XV w.
87	Popielów	AZP 86-35 23/24	punkt osadn. osada punkt osadn.	- okres rzymski XIV-XV w.
88	Popielów	AZP 86-35 24/25	punkt osadn. punkt osadn. punkt osadn. punkt osadn.	V okres epoki brązu/okres halsztacki okres rzymski XIV-XV w. XVI-XVIII w.
89	Popielów	AZP 86-35 25/26	osada punkt osadniczy	okres wpływów rzymskich, faza C1-C2 XIV-XV w.
90	Popielów	AZP 86-35 26/27	śląd osadn.	neolit
91	Popielów	AZP 86-35 27/28	śląd osadn.	neolit
92	Popielów	AZP 86-35 28/29	śląd osadn.	neolit
93	Rybna	AZP 86-34 1/1	osada osada osada osada	neolit ? okres halsztacki okres rzymski (faza D) pradzieje
94	Rybna	AZP 86-34 2/3	osada	-
95	Rybna	AZP 86-34 3/6	osada hutnicza	okres wpływów rzymskich
96	Rybna	AZP 86-34 4/7	osada osada	późny okres rzymski średniowiecze
97	Rybna	AZP 86-34 5/5	osada	halsztat D
98	Rybna	AZP 86-34 6/4	śląd osadn. osada	neolit późny okres rzymski

99	Rybna	AZP 86-34 7/2	osada śląd osadn.	V okres epoka brązu i okres halsztacki średniowiecze
100	Rybna	AZP 86-34 8/8	śląd osadn.	neolit
101	Rybna	AZP 86-34 9/9	śląd osadn.	neolit
102	Rybna	AZP 86-34 10/10	śląd osadn.	neolit
103	Rybna	AZP 86-34 11/11	śląd osadn.	epoka kamienia
104	Rybna	AZP 86-34 12/12	śląd osadn.	epoka brązu
105	Rybna	AZP 86-34 13/13	śląd osadn.	okres halsztacki
106	Rybna	AZP 86-34 14/14	śląd osadn.	okres późnolateński
107	Rybna	AZP 86-34 15/15	śląd osadn.	-
108	Rybna	AZP 86-34 16/16	śląd osadn.	okres rzymski
109	Rybna	AZP 86-34 17/17	śląd osadn.	okres rzymski
110	Rybna	AZP 86-34 18/18	śląd osadn.	okres rzymski (III w. n. e)
111	Rybna	AZP 86-34 19/19	śląd osadn.	okres. wędrówek ludów
112	Stare Kolnie	AZP 86-34 3/28	osada cmentarzysko	okres rzymski (III w. n. e) „okres historyczny”
113	Stare Kolnie	AZP 86-34 4/25	osada zaczysko	kultura łużycka XIII/?/XIV-XV w.
114	Stare Kolnie	AZP 86-34 5/31	osada osada osada	V okres epoka brązu i okres halsztacki - wczesne średniowiecze
115	Stare Kolnie	AZP 86-34 6/24	obozowisko osada	mezolit pradzieje
116	Stare Kolnie	AZP 86-34 7/29	śląd osadn.	średniowiecze
117	Stare Kolnie	AZP 86-34 8/20	śląd osadn. osada osada	neolit V okres epoka brązu i okres halsztacki XI-XII w.
118	Stare Kolnie	AZP 86-34 9/21	obozowisko osada osada osada	mezolit neolit? okres halszt. okres późnolateński i III w. n. e.

119	Stare Kolnie	AZP 86-34 10/22	osada osada	Kultura łużycka okres rzymski
120	Stare Kolnie	AZP 86-34 11/23	osada osada osada osada	epoka kamienia - okres wpływów rzymskich średniowiecze
121	Stare Kolnie	AZP 86-34 12/26	osada	XIV/?/-XV-XVII w.
122	Stare Kolnie	AZP 86-34 13/20	śląd osadn. osada	epoka kamienia XV-XVI w.
123	Stare Kolnie	AZP 86-34 14/21	osada	średniowiecze
124	Stare Kolnie	AZP 86-34 15/30	śląd osadn. osada	neolit? XV-XVII w. pradzieje
125	Stare Kolnie	AZP 86-34 16/27	osada osada	- średniowiecze
126	Stare Kolnie	AZP 86-34 17/33	śląd osadn.	mezolit
127	Stare Kolnie	AZP 86-34 18/34	śląd osadn.	neolit
128	Stare Kolnie	AZP 86-34 19/35	śląd osadn.	epoka kamienia
129	Stare Kolnie	AZP 86-34 20/36	śląd osadn.	III-IV okres epoki brązu
130	Stare Kolnie	AZP 86-34 21/37	śląd osadn.	IV-V okres epoki brązu
131	Stare Kolnie	AZP 86-34 22/38	osada	epoka brązu i okres halszt.
132	Stare Kolnie	AZP 86-34 23/39	osada	okres halsztacki
133	Stare Kolnie	AZP 86-34 24/40	osada	okres rzymski (II-III w. n.e.)
134	Stare Kolnie	AZP 86-34 25/41	osada	okres rzymski (III w. n.e.)
135	Stare Kolnie	AZP 86-34 26/42	osada	okres rzymski
136	Stare Kolnie	AZP 86-34 27/43	osada	średniowiecze
137	Stare Kolnie	AZP 86-34 28/44	osada	średniowiecze
138	Stare Kolnie	AZP 86-34 29/45	osada	średniowiecze
139	Stare Kolnie	AZP 86-34 30/46	osada	średniowiecze
140	Stare Kolnie	AZP 86-34 31/47	osada hutnicza	?

141	Stare Kolnie	AZP 86-35 32/30	punkt osadn.	okres rzymski
142	Stare Kolnie	AZP 86-35 33/31	punkt osadn. punkt osadn.	pradzieje okres średniowieczny
143	Stare Kolnie	AZP 86-35 34/312	śląd osadn. osada punkt osadn.	epoka kamienia ? pradzieje
144	Stare Siołkowice	AZP 86-35 1/33	osada	III w. n.e.
145	Stare Siołkowice	AZP 86-35 2/34	śląd osadn. śląd osadn.	neolit XII w.
146	Stare Siołkowice	AZP 86-35 3/35	osada osada	okres halaszt. wczesny okres rzymski
147	Stare Siołkowice	AZP 87-35 4/13	śląd osadn. śląd osadn. śląd osadn.	? okres rzymski ?
148	Stare Siołkowice	AZP 87-35 5/14	śląd osadn.	neolit
149	Stare Siołkowice	AZP 87-36 6/46	punkt osadn. cmentarzysko ?	mezolit kultura łużycka
150	Stare Siołkowice	AZP 86-35 7/36	punkt osadn.	okres rzymski
151	Stare Siołkowice	AZP 86-35 8/37	śląd osadn. cmentarzysko ciałopalne punkt osadn. punkt osadn. punkt osadn. punkt osadn.	neolit IV-V okres brązu młodszy okres rzymski IX-XI w. XIV-XV w. XVI-XVIII w.
152	Stare Siołkowice	AZP 86-35 9/38	śląd osadn. osada osada punkt osadn.	neolit ? okres rzymski (faza C1-C2) XIV-XV w.
153	Stare Siołkowice	AZP 86-35 10/39	punkt osadn. punkt osadn. osada produkcyjna	neolit okres późnolateński? okres rzymski (faza C1-C2)
154	Stare Siołkowice	AZP 86-35 11/40	punkt osadn.	pradzieje
155	Stare Siołkowice	AZP 86-35 12/41	punkt osadn. osada? punkt osadn.	neolit okres rzymski okres późno-średniowieczny
156	Stare Siołkowice	AZP 86-35 13/42	punkt osadn. punkt osadn. punkt osadn.	epoka brązu okres rzymski okres wczesno-średniowieczny
157	Stare Siołkowice	AZP 86-35 14/43	osada	okres rzymski
158	Stare Siołkowice	AZP 87-36 15/47	punkt osadn.	okres wpływów rzymski

159	Stare Siołkowice	AZP 87-35 16/15	śląd osadn. śląd osadn.	? średniowiecze
160	Stare Siołkowice	AZP 87-35 17/16	śląd osadn.	XIV-XV w.
161	Stare Siołkowice	AZP 87-35 18/17	osada osada	? średniowiecze
162	Stare Siołkowice	AZP 87-35 19/18	punkt osadn.	średniowiecze
163	Stare Siołkowice	AZP 87-35 20/19	śląd osadn. śląd osadn.	XIV-XV w. pradzieje
164	Stare Siołkowice	AZP 87-35 21/19	śląd osadn.	faza D
165	Stare Siołkowice	AZP 86-35 22/44	śląd osadn.	neolit
166	Stare Siołkowice	AZP 86-35 23/45	śląd osadn.	neolit
167	Stare Siołkowice	AZP 86-35 24/46	śląd osadn.	neolit
168	Stare Siołkowice	AZP 86-35 25/47	śląd osadn.	neolit
169	Stare Siołkowice	AZP 86-35 26/48	osada	okres średniowieczny
170	Stare Siołkowice	AZP 86-35 27/49	osada punkt osadn.	okres rzymski (faza C1-C2) XIV-XV w.
171	Stare Siołkowice	AZP 86-35 28/50	osada punkt osadn.	okres rzymski (faza C1-C2) XIV-XV w.
172	Stobrawa	AZP 86-34 1/50	osada? cmentarzysko	- wczesny okres lateński
173	Stobrawa	AZP 86-34 2/21	cmentarzysko	epoka brązu
174	Stobrawa	AZP 86-34 3/57	śląd osadn.	neolit
175	Stobrawa	AZP 86-34 4/48	obozowisko osada	mezolit X-XIII w.
176	Stobrawa	AZP 86-34 5/56	śląd osadn. osada osada osada	neolit? V okres epoka brązu i okres halsztacki - wczesne średniowiecze
177	Stobrawa	AZP 86-34 6/55	śląd osadn. osada	wczesne średniowiecze XV-XVI w.
178	Stobrawa	AZP 86-34 7/22	osada	XV-XVI w.
179	Stobrawa	AZP 86-34 8/54	śląd osadn.	neolit
180	Stobrawa	AZP 86-34 9/23	osada	XV-XVI w.

181	Stobrawa	AZP 86-34 10/24	osada osada osada	? wcz. śred. (XIII w.) XV-XVII w.
182	Stobrawa	AZP 86-34 11/25	śląd osadn.	?
183	Stobrawa	AZP 86-34 12/26	śląd osadn.	epoka kamienia
184	Stobrawa	AZP 86-34 13/27	śląd osadn.	epoka brązu
185	Stobrawa	AZP 86-34 14/28	śląd osadn.	ep. brązu
186	Stobrawa	AZP 86-34 15/29	śląd osadn.	okres halsztacki
187	Stobrawa	AZP 86-34 16/30	cmentarzysko	-
188	Stobrawa	AZP 86-34 17/31	śląd osadn.	okres wpływów rzymskich
189	Stobrawa	AZP 86-34 18/32	śląd osadn.	?
190	Stobrawa	AZP 86-34 19/33	śląd osadn.	okres starożytny
191	Stobrawa	AZP 86-34 20/34	śląd osadn.	średniowiecze
192	Stobrawa	AZP 86-34 21/35	śląd osadn.	średniowiecze
193	Stobrawa	AZP 86-34 22/36	śląd osadn.	średniowiecze
194	Stobrawa	AZP 86-34 23/49	osada	-
195	Stobrawa	AZP 86-34 24/51	osada osada osada osada osada	kultura łużycka? późny okres rzymski wczesne średniowiecze średniowiecze pradzieje
196	Stobrawa	AZP 86-34 25/52	cmentarzysko śląd osadn.	V okres epoka brązu i okres halsztacki kultura przeworska
197	Stobrawa	AZP 86-34 26/53	śląd osadn. osada	- średniowiecze

* Obiekty oznaczone na kolor niebieski są wpisane do rejestru zabytków.

** Użyty znak zapytania (?) w tabeli powyżej określa, że chronologia stanowiska jest przypuszczalna.

5.6. Krajobraz kulturowy i zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy

Synteza elementów przyrody i widocznych efektów działalności człowieka jest architekturą krajobrazu, czyli formą, która obok treści składa się na krajobraz kulturowy. Ochrona tego krajobrazu to pełna ochrona obiektu zabytkowego wraz jego otoczeniem i walorami przyrodniczymi, roślinnością i warunkami

socjologicznymi. Polega ona na ochronie najcenniejszych obiektów, zespołów, obszarów i świadomym ich przekształcaniu w taki sposób, by tworząc nowe wartości, unikać deformacji istniejącego, historycznie ukształtowanego dziedzictwa. Chronić należy więc nie tylko obiekty architektury, kapliczki i krzyże przydrożne, również krajobraz ukształtowany ludzką ręką. Ochrony wymaga również dziedzictwo niematerialne - przejawy kultury odziedziczone po przodkach i przekazywane kolejnym pokoleniom.

• **DZIEDZICTWO NIEMATERIALNE**

Na krajobraz kulturowy składają się także wartości niematerialne, stanowiące trwałe dziedzictwo kulturowe regionu, które powinno być kultywowane i zachowane dla następnych pokoleń. Działalność w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego oraz kształtowania współczesnego środowiska kulturowego na terenie gminy Popielów prowadzą: Samorządowe Centrum Kultury, Turystyki i Rekreacji w Popielowie oraz Gminna Biblioteka Publiczna w Popielowie - funkcjonujące od 2007 r. jako samorządowe instytucje kultury, a także Rady sołeckie oraz lokalne organizacje pozarządowe. Centrum jest organizatorem wielu imprez promujących lokalne tradycje oraz produkty, a także jednostką która przeprowadziła projekty związane z zachowaniem dziedzictwa kulturowego, przykładowo takie jak: „Popielów na dawnej fotografii” - wydanie albumu ze starymi fotografiami dawnego Popielowa i jego mieszkańców w nakładzie 500 szt., oraz „Interaktywne spotkania na wielokulturowym pograniczu” - warsztaty dla młodzieży.

Gminna Biblioteka Publiczna w Popielowie z filiami w Karłowicach, Starych Siołkowicach i Stobrawie również aktywnie uczestniczy w realizacji projektów związanych z zachowaniem lokalnego bogactwa kulturowego. W 2012 r. Biblioteka wydała publikację „Kapliczki i krzyże przydrożne gminy Popielów” w nakładzie 1200 egz. Publikacja powstała przy wsparciu finansowym Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 - 2013 w ramach działania 413 Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju. Na terenie gminy funkcjonują:

- Izba Pamięci Jakuba Kani w Starych Siołkowicach;
- Izba Regionalna przy Publicznej Szkole Podstawowej w Popielowie;
- Izba Regionalna przy Publicznej Szkole Podstawowej w Starych Siołkowicach;
- Muzeum kołodziejstwa przy gospodarstwie agroturystycznym w Popielowie;
- Skansen maszyn rolniczych przy gospodarstwie agroturystycznym w Starych Kolniach;
- Ekspozycja przedmiotów użytkowych w Przedszkolu Publicznym w Popielowie;
- Ekspozycja przedmiotów użytkowych przy Samorządowym Centrum Kultury Turystyki i Rekreacji w Popielowie.

Do produktów regionalnych gminy Popielów zaliczają się :

- Ajerlikier waniliowy i czekoladowy (zwany waniliowym i siokoladowym) - słodkie likiery i nalewki;
- Jaja kur zielononózek kuropatwianych;
- Kartoffelsalat - sałatka ziemniaczana nazywana też szałotem śląskim lub szałotem kartoflanym z boczkim wędzonym, która przygotowywana była w na uroczystości rodzinne;
- Krupnik kabachowski - „Receptury na krupniki dotarły z Litwy początkowo do Korony a później do oddalonej dzielnicy Śląska. Krupnik otrzymał nazwę Kabachowski od nazwy przysiółku, który nazwę taką posiada prawdopodobnie od XVII w. mimo włączenia w granice Popielowa. Nazwą zwyczajową posługują się nadal mieszkańcy gminy”.
- Miody popielowskie z Borów Stobrawskich - „W latach, kiedy to ks. dr Jan Dzierżon pracował na terenie gminy Popielów, miód był głównym dobrem pozyskiwanym od pszczół: (...) w dobrze prowadzonej pasiece staramy się osiągnąć zysk głównie tylko z miodu, podczas gdy zysk z wosku schodzi na plan drugi (Tadeusz Ciesielski, Bartnictwo, czyli hodowla pszczół dla zysku, z drukarni Towarzystwa imienia Szewczenki, Lwów 1890, s. 321)(...)”.
- Pieróg postny ze Starych Kolonii - „Pieróg przypomina średniej wielkości okrągły torcik i ma kształt spłaszczonego walca. Wzór na wierzchu zależy od dna foremki w której go upieczono (rozeta lub motyw kwiatowy). Na zewnątrz jasnobrązowy, dobrze wypieczony, a w środku jasnozłocisty z ciemniejszymi ziarenkami kaszy gryczanej (...)”.

- Żółty ser z Lewandówki.

Na terenie gminy zostało zrealizowane zadanie pn. „Rowerem po Śląsku - oznakowanie i częściowa modernizacja tras rowerowych w gminie Popielów”, dzięki czemu wyznaczono ścieżki rowerowe, które podniosły atrakcyjność turystyczną gminy.

W gminie istnieje także „Szlak Karpia”, wytyczający szlak, przy którym znajdują się m.in. gospodarstwa rybackie, łowiska, czy też punkty gastronomiczne związane z przetwórstwem karpia.

Przez obszar gminy Popielów przebiega droga św. Jakuba. Droga św. Jakuba nazywana często także po hiszpańsku Camino de Santiago (bask. Done Jakue Bidea, gal. O Camiño de Santiago) to szlak pielgrzymkowy do katedry w Santiago de Compostela w Galicji w płn. - zach. Hiszpanii. W katedrze tej, według przekonania pielgrzymów, znajduje się ciało św. Jakuba Większego Apostoła. Nie ma jednej trasy pielgrzymki, a uczestnicy mogą dotrzeć do celu jednym z wielu szlaków. Droga oznaczona jest muszlą św. Jakuba, która jest także symbolem pielgrzymów oraz żółtymi strzałkami. Istniejąca od ponad tysiąca lat Droga św. Jakuba jest jednym z najważniejszych chrześcijańskich szlaków pielgrzymkowych, obok szlaków do Rzymu i Jerozolimy (Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, Popielów 2015, s. 82, 83).

Dzięki realizacji projektu „Spacerem przez Stare Siołkowice ze smartfonem w roli przewodnika” w gminie zastosowano rozwiązania multimedialne w celu udostępnienia turystom informacji o ciekawych miejscach. W centrum Starych Siołkowic zostały umieszczone tablice, które przedstawiają zdjęcie danej lokalizacji w przeszłości. Tablica zawiera także kod QR, który za pomocą smartfonu pozwala zwiedzającemu za pośrednictwem strony internetowej poznać historię danego miejsca.

- **DZIEDZICTWO MATERIALNE**

Procesy osadnicze i rozwój przestrzenny gminy znacząco wpłynęły na stan zachowania i występowanie niektórych rodzajów obiektów i zespołów zabytkowych. W tej części przedstawiono kilka najbardziej charakterystycznych i najcenniejszych obiektów znajdujących się w gminie Popielów:

- **OBIEKTY SAKRALNE**

Do dziś nie zachował się żaden ze średniowiecznych kościołów znajdujących się niegdyś w Stobrawie, Popielowie i Karłowicach. W budownictwie sakralnym aż po czasy nowożytne dominowało budownictwo drewniane. Kościoły budowano w konstrukcji zrębowej: były to niewielkie, jednonawowe świątynie z niższym i węższym prezbiterium, zamkniętym zwykle trójbocznie. Taki styl prezentuje najstarsza świątynia na terenie gminy - kościół, ob. cmentarny pw. św. Chrzciciela i św. Andrzeja w Popielowie. Do 1945 r. na terenie gminy istniał jeszcze jeden drewniany kościół, który znajdował się w Stobrawie. Uległ zniszczeniu w trakcie pożaru i nie został odbudowany.

Z wyznaniem protestanckim związana jest druga w kolejności pod względem wieku świątynia na terenie gminy - kościół ewangelicki, od 1945 r. filialny pw. św. Judy Tadeusza w Kurzniach, a także kościoły w Stobrawie (do 1945 r.), w Lubieni (nadal protestancki) i w Karłowicach (ewangelicki do lat 50-tych XX w.).

Charakter późnoklasycystyczny ma kościół w Starych Siołkowicach, ob. kościół parafialny pw. św. Michała Archanioła. Pierwotnie w tym miejscu stała świątynia drewniana wzniesiona w XVI w. Po pożarze odbudowano ją w 1673 r. Obiekt ten przetrwał do 1822 r. W 1830 r. wzniesiono nowy murowany kościół o cechach klasycystycznych. Przebudowany i powiększony w 1933 r., z zachowaniem pierwotnego stylu. Jest to kościół ceglany, otynkowany, jednonawowy z niższym, węższym prezbiterium zamkniętym prostokątnie, z wysoką kwadratową wieżą od pld.

Na terenie gminy znajdują się trzy świątynie zbudowane w stylach neohistorycznych pod koniec XIX w. Najstarszą z nich jest neogotycki kościół w Popielowie wzniesiony w latach 1887 - 1889 w miejscu starego, drewnianego. Jest to trójnawowa, ceglana pseudobazylika z węższym prezbiterium zamkniętym trójbocznie i wysoką kwadratową wieżą w fasadzie. Około 1892 r. gmina protestancka wzniosła neogotycki kościół w Karłowicach. Wybudowano go w miejscu starszego, wzmiankowanego w 1500 r. Jest to trójnawowa, ceglana hala z niższym i węższym prezbiterium zamkniętym trójbocznie oraz wysoką

kwadratową wieżą od zachodu. Po 1945 r. świątynię przejęli katolicy i nadali jej wezwanie św. Michała Archanioła. Trzeci z kościołów został wybudowany w latach 1896 - 1898. Wzniesiono go w stylu neoromańskim dla gminy ewangelickiej w Lubieni. Jest to świątynia ceglana, jednonawowa, z niższym i węższym prezbiterium zamkniętym trójbocznie, z wysoką, kwadratową wieżą w fasadzie. Do dnia dzisiejszego obiekt użytkowany jest przez protestantów.

Kościół parafialny pw. św. Michała Archanioła w Karłowicach, ul. Kościelna

Zdjęcie nr 1. Kościół parafialny pw. św. Michała Archanioła w Karłowicach, ul. Kościelna

Wzmiankowany w 1500 r., od 1534 r. w posiadaniu ewangelików. Obecny zbudowany jako ewangelicki u schyłku XIX w. w stylu neogotyckim, w miejscu kościoła poprzedniego. Po 1945 r. przejęty przez katolików. Usytuowany w centrum wsi, po pñ. stronie ul. Kościelnej. Wokół teren rozplantowany, obsiany trawą, na pñ. od kościoła pozostałości cmentarza ewangelickiego. Zbudowany z cegły prasowanej, z zewnątrz nietynkowany; wnętrza przykryte sklepieniami krzyżowo-żebrowymi; poszycie korpusu nawowego blachą falistą, prezbiterium i wieży blachą miedzianą.

Orientowany, trójnawowy, czteroprzęsłowy o układzie halowym, z niższym i węższym prezbiterium zamkniętym trójbocznie oraz kwadratową, czterokondygnacyjną wieżą od zach. Dachy wysokie; wieża przykryta smukłą, ośmiokątną iglicą. Ściany oskarpowane, okna w większości ostrołukowe, w korpusie nawowym również okrągłe. Wystrój i wyposażenie wnętrza neogotyckie, z okresu budowy świątyni, jedynie ołtarz główny, dwa ołtarze boczne późnobarokowe z 1 poł. XVIII w., chrzcielnica pochodząca z kaplicy zamkowej. W korpusie nawowym w nawach bocznych oraz w całym przęśle zachodnim empory.

Kościół ewangelicki, ob. katolicki filialny pw. św. Judy Tadeusza w Kurzniach, ul. Mickiewicza

Zdjęcie nr 2. Kościół ewangelicki, ob. katolicki filialny pw. św. Judy Tadeusza w Kurzniach, ul. Mickiewicza

Wzniesiony w 1813 r. jako zbór ewangelicki. Klasycystyczny, remontowany w 1885 r. W latach 60-tych XX w. założono na elewacjach istniejący tynk cyklinowany oraz wykonano malarski wystrój wnętrza. Usytuowany w centrum wsi, po płd. stronie ul. Mickiewicza.

Murowany z cegły, obustronnie otynkowany. Wnętrze przykryte stropem drewnianym wzmocnionym sosrębami. Poszycie dachówką karpiówką, sygnaturka o konstrukcji drewnianej obitej blachą. Stolarki drzwiowe współcześnie wymienione. Na planie prostokąta, orientowany, salowy, z prostokątną przybudówką od wsch., przykryty wysokim dachem czterosпадowym z ośmiokątną sygnaturką na kalenicy. Przybudówka znacznie niższa, przykryta dachem dwuspadowym, sygnaturka zwieńczona iglicowym hełmem. Elewacje płd. i płn. jednakowe, pięcioosiowe, rozczłonkowane arkadowymi blendami o łuku pełnym. W blendzie na osi środkowej prostokątne drzwi, oraz półkoliste okno w zwieńczeniu. W pozostałych blendach w dolnej partii duże prostokątne okno, w górnej okno półkoliste.

We wnętrzu od zach. i wzdłuż ścian płn. i płd. drewniane empory, na słupach wspierających jednocześnie podciąg stropu. Na stropie listwowa dekoracja kasetonowa oraz malowane współcześnie rozety. Ołtarz oraz prospekt organowy neogotycki, z 4 ćw. XIX w.

Kościół ewangelicki, Lubienia

Zdjęcie nr 3. Kościół ewangelicki, Lubienia

Kościół ewangelicki wybudowany został sto lat po założeniu wsi, gdyż mieszkańców nie było stać na jego budowę, choć w planie zagospodarowania miejscowości został przeznaczony dla niego odrębny plac w centrum. Budowę kościoła rozpoczęto w 1896 r., ukończono 1898 r. Kościół wybudowano dzięki staraniom pastora Artura Suchnera, pochodzącego z Bierutowa. Przy kościele wybudowano budynek domu pastora i zaraz przy nim budynek gospodarczy. Miało to miejsce w tym samym czasie co kościół. Nie jest znany architekt zespołu, który ma styl neogotycki. Zespół kościoła ewangelickiego zlokalizowany jest w środkowej części wsi. W głębi, w kierunku wschodnim, znajduje się czynny cmentarz ewangelicki, który sąsiaduje z terenem przykościelnym.

Kościół wolnostojący, orientowany, bryła addycyjnie złożona. Korpus oskarpowany, czteroprzęsłowy, nakryty dachem siodłowym z kruchtami od płd. i płn., nakryte dwuspadowymi daszkami. Nawa poprzedzona od zach. dostawioną osiowo czterokondygnacyjną wieżą frontową. W narożnikach między wieżą a korpusem od płd. i płd. wieżyczki komunikacyjna, nakryte dachami trzyspadowymi. Ten sam układ od wsch. Układ ściśle symetryczny, nawa prostokątna jednoprzęsłowa z rytmicznie rozstawionymi skarpami i kruchtami bocznymi na planie prostokątów, zbliżonych proporcjach do kwadratów, usytuowanymi na krótszej osi od płn. i płd. Na osi głównej nawy węższe od prezbiterium, zamknięte trójbocznie, opięte przyporami. Od zach. na osi nawy kwadratowa wieża, w której znajduje się główne wejście główne do kościoła, ujęta symetrycznie z boków kwadratowymi wieżyczkami schodowymi. Kościół ma fundamenty z cegły, cokoły zwieńczone ceglanyymi kształtkami, w dolnych partiach rustyka złamanego kamienia wapiennego. Mury z licowej cegły maszynowej. Detal architektoniczny ceglany, w części wykonany z kształtek ceglanych. Pokrycie dachu nawy dachówką ceramiczną - karpiówką podwójnie w koronkę, dachy wieżyczek schodowych i poszury przypór pokryte blachą stalową, ocynkowaną,

pomalowaną farbą olejną. Hełm wieży z blachy cynkowej, krzyż wieńczący iglicę z kulą - kuty, żelazny. Stolarka drzwiowa drewniana, z dekoracyjnymi metalowymi okuciami. Na wieży zegar z cyferblatami z blachy.

Wyposażenie z epoki, w większości oryginalne. Zach. partia empory - muzyczna, z organami z neogotyckim prospektem. Przy wsch. ścianie prezbiterium skromny ołtarz główny, złożony z drewnianej mensy i krzyża.

Kościół, obecnie cmentarny, pw. Matki Boskiej i św. Andrzeja w Popielowie, ul. Dworcowa

Zdjęcie nr 4. Kościół, obecnie cmentarny, pw. Matki Boskiej i św. Andrzeja w Popielowie, ul. Dworcowa

W 1292 r. wymieniany był kapłan w Popielowie. Do końca wojny trzydziestoletniej wieś stanowiła osobną parafię pw. św. Jana Chrzciciela i św. Andrzeja, następnie znajdująca się tu świątynia stała się filią parafii w Siołkowicach. Kościół wzniesiono prawdopodobnie już w średniowieczu. W 1654 r. wzniesiono nową, drewnianą świątynię, którą wyposażono w bogaty barokowy wystrój. Rozwój wsi sprawił, że w 1883 r. utworzono w Popielowie osobną parafię. W 1884 r. cieśla Frach ze Starych Kolni rozebrał drewniany kościół i przeniósł go na cmentarz przy ul. Dworcowej. W 1887 r. przystąpiono do budowy nowej świątyni w stylu neogotyckim, którą konsekrowano w 1889 r. Drewniany kościół od ponad stu lat pełni funkcję kościoła pogrzebowego. W latach 90-tych XX w. poddano go gruntownej restauracji, w trakcie której, niestety, część oryginalnych ścian została wymieniona na nowe. Usytuowany w centrum wsi, na cmentarzu dostępnym od strony ul. Dworcowej. Zbudowany z drewna w konstrukcji zrębowej; ściany nawy i zakrystii szalowane deskami; poszycie gontami. Orientowany, jednonawowy, z węższym i niższym prezbiterium zamkniętym trójbocznie. Otwory okienne zamknięte odcinkowo. Nawa i prezbiterium przykryta stropem z podsufitką, w zakrystii strop belkowy; chór wsparty na ośmiu słupach. Ołtarz główny, ambona i prospekt organowy barokowe z 2 poł. XVII w. Na ścianach ze resztki polichromii. Ochronie konserwatorskiej podlega bryła obiektu, forma elewacji oraz wszystkie elementy zabytkowego wystroju i wyposażenia.

Kościół parafialny pw. Najświętszej Marii Panny Królowej Aniołów, ul. Kościuszki, Popielów

Zdjęcie nr 5. Kościół parafialny pw. Najświętszej Marii Panny Królowej Aniołów, ul. Kościuszki, Popielów

Kościół usytuowany jest w centrum wsi, po wsch. stronie ul. Kościuszki, na prostokątnej parceli, ograniczonej od frontu, który pochodzi z czasu budowy kościoła, ażurowym ogrodzeniem rozpiętym między murowanymi z cegły słupkami.

Kościół założony na planie prostokąta z krótkim, węższym prezbiterium zamkniętym trójbocznie, przy którym od płu. zakrystia na planie kwadratu, z prostokątną dobudówką, od płu. prostokątny współczesny aneks. W płu. - wsch. narożniku kwadratowa wieża. Kościół trójnawowy, czteroprzęsłowy, w układzie pseudobazylikowym. Nad całością dominuje wysoka wieża, zwieńczona trójkątnymi szczytami, kryta ośmiobocznym dachem ostrosłupowym, zwieńczonym kulą i krzyżem. Ściany zewnętrzne na cokole z regularnych bloków kamienia wapiennego o rustykalnie obrobionym licu. Murowane z cegły pełnej, na zaprawie wapiennej, spoinowane płaską fugą. Układ cegieł kowadełkowy. Dekoracja architektoniczna wyrobiona w cegle z piaskowca oraz w formie tynkowych płycin - blend.

Kościół parafialny pw. św. Michała Archanioła, ul. Michała, Stare Siolkowice

Zdjęcie nr 6. Kościół parafialny pw. św. Michała Archanioła, ul. Michała, Stare Siolkowice

Kościół zbudowany został w 1830 r., jako trzecia świątynia w tym miejscu, dwa poprzednie kościoły spłonęły. W 1933 r. kościół został rozbudowany, między innymi dobudowano po obu stronach prezbiterium zakrystie, w kolejnych latach został powiększony, podwyższono wieżę i zbudowano nowe prezbiterium. Przed przebudową kościoła pomnik z I wojny światowej z kapliczką św. Michała nie był przy ścianie kościoła, tylko był wolnostojący na granicy działki. W 2011 r. rozpoczęto prace zmierzające do odtworzenia oryginalnego wystroju kościoła. Kościół zachował oryginalną bryłę i formę, a także historyczną dyspozycję wnętrza.

Kościół jednonawowy z niższym, prosto zamkniętym prezbiterium. Po obu stronach prezbiterium znajdują się zakrystie. Nawa i prezbiterium przykryte są dachami dwuspadowymi, na kalenicy prezbiterium umieszczony jest chrystogram, zakrystie kryte są dachami płaskimi. Na osi fasady wysunięta jest przed korpus pięciokondygnacyjna wieża, podzielona gzymsami. W I kondygnacji znajdują się prostokątne drzwi wejściowe z półkolistym nadświetlem. W III kondygnacji znajduje się otwór okienny zamknięty łukiem pełnym. Nad oknami szczelinowymi IV kondygnacji, znajdują się tarcze zegarowe, w piątej kondygnacji triforium. Wieża kryta jest niskim dachem namiotowym, w jej zwieńczeniu znajduje się kula i krzyż.

Inne cechy zabytku: elewacje dzielone gzymsami, okna zamknięte łukiem pełnym, drzwi prostokątne. Korpus pięcioosiowy; prezbiterium i zakrystie dwuosiowe. W ścianie szczytowej prezbiterium usytuowana na osi półkolista blenda, w zakrystiach okna prostokątne, w ścianie szczytowej przy wieży dwa półkoliste otwory okienne. Wnętrze jednoprzestrzenne; łuk tęczyowy zamknięty półkoliście, wsparty na doryckich, kanelowanych kolumnach, naroża na styku prezbiterium i nawy, prostokątne wycięte, tworzą rodzaj kaplic bocznych. W nawie i prezbiterium stropy dekorowane drewnianymi okładzinami z motywami geometrycznymi. Teren wokół kościoła zagospodarowany.

• **KAPLICZKI**

Ten typ niewielkich budowli odzwierciedla złożoność dziejów wsi wchodzących obecnie w skład gminy Popielów. Spotykamy je wyłącznie w miejscowościach położonych po wsch. stronie rzeki Stobrawy, gdzie ludność w większości była wyznania rzymskokatolickiego. Wznoszono je przy domach oraz pośród pól, zwykle jako wyraz przywiązania do katolicyzmu, niekiedy jako wotum związane z konkretnym wydarzeniem. Powstawały przede wszystkim w Popielowie i w Starych Siołkowicach. Spotykamy je również w Nowych Siołkowicach i Kaniowie - czyli wsiach związanych z osadnictwem pruskim z XVIII w. realizowanym w oparciu o miejscową ludność wyznania katolickiego.

Istniejące kapliczki powstały głównie w końcu XIX w. i na pocz. XX w., nieliczne powstały jeszcze w 1 poł. XIX w. Analizując formę tych niewielkich budowli można je podzielić na trzy grupy - kapliczki słupowe, wieżowe i jednoprzestrzenne, nawiązujące w formie do niewielkich kościołów. Najczęściej spotykanym patronem popielowskich kapliczek są postaci Matki Boskiej i Jezusa Chrystusa. Na terenie gminy zlokalizowanych jest 156 kapliczek, z czego tylko 25 ujętych zostało w gminnej ewidencji zabytków. Wynika to z faktu, że większość kapliczek powstała po 1945 r.

Kapliczki słupowe

Zdjęcie nr 7. Kapliczka, ul. Wiejska 35, Nowe Siołkowice Zdjęcie nr 8. Kapliczka, ul. Opolska 7, Popielów

Najstarszą kapliczką słupową jest kapliczka usytuowana w Nowych Siołkowicach przy ul. Wiejskiej 35 pochodząca z 1 ćw. XIX w. - dwukondygnacyjna, o bryle prostopadłościennego słupa krytego dwuspadowym daszkiem, we wnętrzu figura św. Jana Nepomucena. Pod koniec XIX w. w Starych Siołkowicach upowszechnił się specyficzny typ kapliczki słupowej, której formę można uznać za rodzaj regionalizmu. Cechą tych kapliczek jest ekspozycja ceglano-budulca, styl neogotycki, układ dwukondygnacyjny oraz charakterystyczne symetryczne wcięcie (przewężenie) między kondygnacjami. Za najstarszy przykład tej formy można chyba uznać kapliczkę w Starych Siołkowicach przy rondzie, datowaną na 1890 r. We wnętrzu znajduje się drewniana figura św. Jana Nepomucena, o cechach późnobarokowych pierwowzorów. Najbardziej charakterystyczne kapliczki noszące wyżej opisane cechy powstawały około 1900 r. i na pocz. XX w., aż po około 1920 r.

Spotykać można także obiekty o cechach całkowicie indywidualnych, nie dających się sklasyfikować. Najbardziej efektowną jest kapliczka z 1927 r. przy ul. Opolskiej 7 w Popielowie. Ma aż trzy kondygnacje i bogaty, neoklasycystyczny wystrój architektoniczny. Innym efektownym zabytkiem jest kapliczka przy cegielni w Popielowie przy ul. Odrzańskiej ufundowana w 1906 r. Ma formę neogotyckiego baldachimu ustawionego na cokole, osłaniającego figurę św. Urbana. Bardzo rozbudowaną, formę z bogatym, ceglano-budulcowym detalem otrzymała kapliczka przy ul. Wiejskiej 18 w Popielowie, zbudowana w 1903 r. Jej kształt przywołuje na myśl neogotycki tryptyk.

Kapliczki wieżowe

Zdjęcie nr 9. Kapliczka-dzwonnica, ul. Wiejska przy nr 36a, dz. nr 231/2, Nowe Siołkowice

Zdjęcie nr 10. Kapliczka-dzwonnica, skrzyżowanie ul. Witosza/Szkolna, dz. nr 240, Kaniów

Kapliczki wieżowe łączyły funkcję miejsca kultu oraz wiejskiej dzwonnicy. Na terenie gminy spotykamy tylko dwa tego typu obiekty: kapliczka - dzwonnica św. Jadwigi Śląskiej z 1935 r. w Nowych Siołkowicach przy ul. Wiejskiej 36a. Zbudowana z cegły, otynkowana, o ścianach zwężających się ku górze, z ostatnią kondygnacją w postaci drewnianej izbicy, z wizerunkiem patronki namalowanym na frontowej elewacji. Wewnątrz znajduje się tablica z nazwiskami mieszkańców poległych w I i II wojnie światowej. Druga kapliczka - dzwonnica znajduje się w Kaniowie - stoi na skrzyżowaniu ulic Wiejskiej i Szkolnej. Zbudowana w 1924 r. z cegły, nieotynkowana, w formie trzykondygnacyjnej wieży, przykryta dachem w kształcie hełmu, z metalowym krzyżem. Od wsch. otwór drzwiowy, od płd. nisza z figurką Matki Boskiej z Dzieciątkiem, nad nią data 1924, ukształtowana z cegieł, ma cechy eklektyczne, łączące elementy neogotyckie i neobarokowe.

Kapliczki jednoprzestrzenne

Zdjęcie nr 11. Kapliczka, ul. Powolnego 11, Popielów

Na terenie gminy znajduje się tylko jeden zabytek tego rodzaju. Jest to kapliczka wzniesiona w 1936 r. przy ul. Powolnego 11, na terenie Popielowie. Przez lata służyła jako miejsce odprawiania nabożeństw dla mieszkańców tego przysiółka. Wyposażona w sygnaturkę na kalenicy dachu. Wnętrze budowli otwarte, we wnętrzu figurka Matki Boskiej. Nie posiada wyraźnych cech stylowych; w ogólnej formie nawiązuje do tego rodzaju kapliczek wznoszonych na terenie Śląska w XVIII i XIX w.

Na terenie gminy zlokalizowano także 50 przydrożnych krzyży, które w większości są repliką dawnych obiektów zniszczonych przez czas i przyrodę. Początkowo były to głównie drewniane krzyże - wysokie, proste, masywne, bez ozdób, z czasem poprzez niszczenie wkopywane coraz głębiej w ziemię.

- **CMENTARZE**

Zdjęcie nr 12. Cmentarz ewangelicki, ul. Odrzańska, Popielowska Kolonia

Zdjęcie nr 13. Cmentarz przykościelny, ul. Michała, Stare Siołkowice

Na terenie gminy Popielów odnaleźć można kilka typów cmentarzy. Znajduje się 7 zabytkowych cmentarzy, z czego 1 to cmentarz przykościelny w Starych Siołkowicach, 1 cmentarz parafialny w Popielowie, 2 cmentarze ewangelickie w Lubieni i Kolonii Popielowskiej, 2 cmentarze rzymskokatolickie w Karłowicach, jeden przy kościele (dawny protestancki), drugi nieopodal plebanii, 1 miejsce pocmentarne (dawny cmentarz staroluterański) w Karłowicach, przy ul. Karłowiczki.

Najciekawszym obiektem jest cmentarz przykościelny w Starych Siołkowicach. Założony w XVI w., użytkowany do XX w. Znajdują się tu nagrobki o wyjątkowych walorach historycznych i artystycznych. W obrębie cmentarza ponadto znajduje się duża kaplica z arkadowo otwartym wnętrzem, pochodząca z lat 20-tych XX w. oraz kapliczka wotywna z przedstawieniem Ukrzyżowania, ufundowana przez rodzinę Krecik w 1901 r.

Cmentarz parafialny w Popielowie założono w 1846 r., wcześniej pochówków dokonywano wokół kościoła parafialnego. Na cmentarzu znajduje się obok drewnianego kościoła św. Andrzeja, figura św. Jana Nepomucena, ufundowana w 1865 r. przez rodzinę Kaniów. Odkuto ją z piaskowca - w formie wyraźnie nawiązuje do podobnych śląskich realizacji z XVIII w. Drugim zabytkiem jest kaplica - ogrójec w centrum cmentarza, ufundowana przez wdowę Ewę Czerpaczek w latach 1857 - 1866 - o cechach neoklasycystycznych, otwarta od frontu dwuprzęsłową, arkadową loggią.

Ciekawym zabytkiem jest nieczynny cmentarz ewangelicki w Popielowskiej Kolonii, założony w końcu XVIII w., zamknięty w 1947 r. Usytuowany przy drodze. Zachowało się tu kilkadziesiąt nagrobków przeważnie odkutych z kamienia. Przeważają stalle nagrobne, tylko nieliczne nagrobki posiadają krzyże. Część nagrobków tworzy lapidarium.

Cmentarz w Lubieni usytuowany jest w pobliżu kościoła, czynny, użytkowany przez miejscową ludność protestancką. Również tu znajduje się kilkadziesiąt zabytkowych nagrobków, głównie ze stallami. Najstarsze z nich pochodzą z pocz. XX w. Przy głównej drodze przed kościołem znajduje się pomnik poległych w wojnach światowych, w kształcie obelisku.

Cmentarz rzymskokatolicki, dawny protestancki, w Karłowicach założony w XIX w. Usytuowany przy kościele parafialnym pw. św. Michała Archanioła. Cmentarz podzielony na dwie części - przednią starą i dalszą nową (grzebalną). Przez środek biegnie główna aleja. W starej części zachowało się kilkadziesiąt nagrobków ze stallami. Są to w dużym stopniu już tylko relikty. Zachował się tu również fragment grobowca rodzinnego, z którego zachowała się tylko ściana z płytami nagrobnymi, usytuowana na granicy cmentarza (wyznaczały ją stare lipy). Tuż przy kościele, gdzie nagrobki uległy całkowitej likwidacji (teren obsiany trawą) stoi figura św. Jana Nepomucena z XVIII w. Odkuta z piaskowca, została w tym miejscu ustawiony już w 1945 r.

Drugi cmentarz rzymskokatolicki usytuowany jest w sąsiedztwie plebani katolickiej i dawnej szkoły katolickiej (przylegała do budynku plebanii, zniszczona w 1945 r.), a także w niewielkiej odległości od zamku, gdzie mieścił się kościół katolicki. Cmentarz wyłączony z użytkowania prawdopodobnie w latach

30-tych XX w. lub wcześniej, w wyniku utworzenia cmentarza katolickiego w sąsiedztwie cmentarza ewangelickiego (dziś część cmentarza parafialnego, część dz. nr 329). Obecny stan zachowania wynika z zaniechania pochówków przez II wojnę światową oraz opuszczenia i zniszczeń powstałych po 1945 r. Obecnie zachowanych jest 9 nagrobków lub ich destruktywów. Wśród nich znajdują się cenne nagrobki z lat 50-tych XIX w.

Miejsce pocmentarne w Karłowicach (ul. Karłowiczki) to typowy przykład małego, wiejskiego cmentarza, założony w 1853 r. Obecnie jest zarośnięty, układ całkowicie zatarty, zachowały się pojedyncze, zdewastowane nagrobki.

- **INNE ZABYTKI**

Zamek, ul. Młyńska 7, Karłowice

Zdjęcia nr 14, 15. Zamek, ul. Młyńska 7, Karłowice

Najcenniejszym zabytkiem na terenie gminy jest gotycki zamek, zbudowany na planie trapezu, powstał około w 1350 r. Wzniósł go rycerski ród von Tschammer, który posiadał Karłowice w latach 1329 – 1411.. Od 1440 r. zamek należy do rodu von Beess. Z tego okresu zachowane znaczne partie murów obwodowych, fragmenty bramy oraz cylindryczna wieża. Od 1493 r. karłowickie dobra należały do Adama Beessa, marszałka, później namiestnika księstwa brzeskiego. Karłowickie dobra kupił w 1565 r. książę brzeski Jerzy II od Beessów. Od tego czasu jest to zamek myśliwski brzeskich Piastów, aż do 1675 r., w którym zmarł ostatni przedstawiciel Piastów ks. Jerzy Wilhelm. W 1715 r. dobudowano barokową kaplicę. W XIX w. zamek powiększono o budynek mieszkalny od wsch. Zamek odnawiany w 1930 r.

Jest to budowla murowana, częściowo pozbawiona cech stylowych, z dziedzińcem w kształcie trapezu. W części płn. elewacji frontowej skrzydła zach. mieści się cylindryczna wieża średniowiecznego zamku, w części pld. brama przejazdowa. Obok budynek mieszkalny z XVIII w. powiększony ku wsch. w XIX w. i dostawiony po zewnętrznej stronie średniowiecznego muru. Skrzydło wsch. mieści budynek gospodarczy, parterowy, przesklepiony kolebką, z zachowanym późnogotyckim portalem kamiennym. Skrzydło płn. zajmuje kaplica z 1715 r. zbudowana w rzucie prostokąta, z półkolistą apsydą od wsch., przykryta trzyprzęsłowym sklepieniem kolebkowym z lunetami i gurtem akcentującym tęczę. Wnętrze kaplicy dzielone pilastrami. Całość nakryta dachem dwuspadowym z naczółkami. Sąsiadująca wieża nadbudowana w XVI w. zamknięta jest stożkowym hełmem z XIX - XX w.

Zamek otoczony częściowo zachowaną fosą. Wokół niewielki park krajobrazowy z 1 poł. XIX w., zlokalizowany pomiędzy rzeką Stobrawą a jej bocznym ramieniem - Młynówką. W obrębie założenia znajduje się taras ziemny, na którym wzniesiony jest zamek oraz dobrze zachowane zagłębienie fosy. Drzewostan parku jest głównie liściasty (lipy, buki, dęby, akacje), sporadycznie iglasty (świerki). Wśród starych drzew liczne samosiewy.

Jest to jedna z najlepiej zachowanych średniowiecznych budowli warownych na terenie województwa opolskiego. Zachowały się tu wszystkie budynki tworzące założenie, wraz z kaplicą i wysoką okrągłą wieżą. Całość stoi na ziemnym tarasie otoczonym pozostałościami fosy. Mimo, że założenie jest kompletne, to stan techniczny zabudowań oraz stan otoczenia jest zły. Większość budynków

jest nieużytkowana, widoczne są dziury w zadaszeniu, odrapane elewacje oraz niebezpieczne spękania murów. Zanedbania widoczne są również w otaczającym parku.

Relikty zamku Kolno, Stare Kolnie

Zdjęcie nr 16. Relikty zamku Kolno, Stare Kolnie

Gotycki zamek Kolno wzniesiony prawdopodobnie u schyłku XIII w. jako strażnica - komora celna strzegąca wsch. granicy księstwa wrocławskiego, później brzeskiego. W 1317 r. książę brzeski Bolesław III przeniósł komorę do Brzegu, a sam zamek odsprzedał w ręce prywatne. W 1443 r. właścicielem została rycerska rodzina von Beess. Dwa tygodnie przed nabyciem zamku od księżnej brzesko - legnickiej zamek został zniszczony przez wojska koalicji ks. ziebicko - opawskiego Wilhelma i biskupstwa wrocławskiego.

Obecnie relikty zamku to niewielkie podwyższenie terenu na prywatnym polu położonym na wsch. od zabudowań Starych Kolni. Z drogi wiodącej w kierunku Popielowa widoczna jest kępa drzew. W niej, pośród zarośli, zachowały się relikty kamiennych murów. Pośród kępy drzew zachowane dolne fragmenty ścian dawnego donżonu. Mury grube na ok. 4 m, wzniesione z kamieni eratycznych i otoczaków, obecnie w większości przykryte warstwą ziemi. Obiekt w latach 70-tych XX w. poddany został badaniom archeologicznym. Od kilku lat regularnie są prowadzone tu wykopaliska archeologiczne przez studentów Uniwersytetu Wrocławskiego. Obiekt jest mało rozpropagowany, jego położenie nie jest znane nawet części mieszkańców wsi.

Dom Jana Dzierżona, ul. Kościelna 7, Karłowice

Zdjęcie nr 17. Dom Jana Dzierżona, ul. Kościelna 7, Karłowice

Zgodnie z inskrypcją umieszczoną w elewacji frontowej budynek zbudowany w 1864 r. Przez wiele lat zamieszkiwany przez ks. Jana Dzierżona, o czym informują tablice - niemiecka z 1925, a także późniejsze z 1956 r. i 2011 r. w języku polskim. Budynek usytuowany w centrum wsi,

w pobliżu kościoła, po płn. stronie ul. Kościelnej. Murowany z cegły, obustronnie otynkowany, posyty dachówką karpiówką.

Budynek na planie prostokąta, o układzie kalenicowym, podpiwniczony, jednokondygnacyjny, przykryty wysokim dachem dwuspadowym. Elewacje ujęte w narożne lizeny, otwory okienne, drzwiowe oraz blendy prostokątne. Od strony wsch. zachowana dekoracja okien i blendy parteru w postaci rodzaju neogotyckich wimperg w partii nadproża. Podobna dekoracja w oknach pięcioosiowej elewacji płn. Obecnie budynek jest częścią wiejskiej zagrody. W jej skład wchodzi również stodoła o konstrukcji ryglowej z czasów księdza Dzierżona. Obiekt jest wyremontowany, znajduje się w bardzo dobrym stanie.

Jaz kozłowo - iglicowy, ul. Odrzańska, dz. nr 510/6, Rybna

Zdjęcie nr 18. Jaz kozłowo - iglicowy, ul. Odrzańska, dz. nr 510/6, Rybna

Stopień wody Ujście Nysy do Odry w Rybnej, został zbudowany w latach 1892 - 1896, w ramach realizowanego programu modernizacji Odry. Był jednym z trzynastu tego typu obiektów na Odrze. Obejmuje on między innymi jaz kozłowo - iglicowy systemu Poirée, początkowo z małą służą komorą, uzupełnioną w pocz. XX w. o służę pociągową długości ok. 180 m, która umożliwiała przepływ barek. Obsługiwany jest ręcznie. Obiekt bardzo dobrze zachowany.

- **STACJE KOLEJOWE**

Zdjęcie nr 19. Budynek stacji PKP, ul. Dworcowa 69, Popielów

Na początku XX w. poprowadzono prawobrzeżną nitkę kolejową łączącą Wrocław z Opolem. Linia przebiega przez cztery wsie na terenie Gminy - Stare i Nowe Siołkowice, Popielów i Karłowice. Stacje powstały w Popielowie i Karłowicach. Towarzyszą im zabudowania związane z infrastrukturą kolejową oraz budynki mieszkalne dla osób zajmujących się jej obsługą - w większości wzniesiono je w 1 ćw. XX w. Stacja w Popielowie w formie nawiązuje do typowego budynku stacyjnego. Stacji towarzyszy szalec wzniesiony w konstrukcji szkieletowej oraz dwa domy kolejarzy. Do jej zespołu

można zaliczyć również budynek kolejowy położony już na terenie Starych Siołkowic (Klapacz 131) oraz towarzyszącą mu nastawnię. Budynek stacji w Karłowicach był utrzymany w podobnym stylu. Został zniszczony w 1945 r. W jego sąsiedztwie zachowała się natomiast kolonia trzech domków kolejarskich z I ćw. XX w. W zespole stacji, po drugiej stronie torów kolejowych stoi zabytkowa wieża ciśnień i towarzysząca jej trafostacja. Na terenie Karłowic znajduje się ponadto nastawnia kolejowa przy ul. Brzeskiej oraz dwa domy dróżnika - jeden stojący w połowie drogi do Kurzni, przy ul. Kolejowej 15, obecnie opuszczony, drugi przy drodze do d. przys. Olszak, za mostem. Stan zachowania obiektów jest średni.

- **REMIZY STRAŻACKIE**

Zdjęcie nr 20. Remiza strażacka, ul. Kościuszki 17, Popielów

Zdjęcie nr 21. Remiza strażacka, ul. Wiejska, dz. nr 443, Lubienia

W każdej wsi na terenie gminy powstała kiedyś remiza strażacka - czyli budynek na pomieszczenie wozu strażackiego i innego sprzętu przeciwpożarowego. Największy zespół zabudowań tego rodzaju powstał w Starych Siołkowicach - zlokalizowany w centrum wsi, który utracił walory zabytkowe. Najefektowniej przedstawia się remiza w Popielowie. Usytuowana jest w centrum wsi, w pobliżu kościoła. Jest ona większa od innych, posiada drewnianą, kwadratową wieżę. W pozostałych wsiach są to jednoprzestrzenne budyneczki przykryte dachem dwuspadowym, z wrotami w ścianie szczytowej. Taką formę mają remizy w Stobrawie, Lubieni i Popielowskiej Kolonii. Remiza w Lubieni znajduje się w złym stanie technicznym.

- **LEŚNICZÓWKI**

Zdjęcie nr 22. Dawna leśniczówka, ul. Kani 17, Stobrawa

Zdjęcie nr 23. Leśniczówka, ul. Leśna 2, Stobrawa

Na terenie gminy znajdują się trzy zabytkowe leśniczówki. Dwie z nich powstały w Stobrawie. Jest to zespół zabudowań leśnictwa zlokalizowany po obu stronach ul. Kani 17, który składa się z budynku głównego, o ceglano - drewnianej architekturze, obok stoi stodoła o konstrukcji ryglowej z ceglanym wypełnieniem. Po drugiej stronie drogi znajduje się niewielki budynek gospodarczy i stodoła w konstrukcji ryglowej. Wszystkie budynki powstały około 1925 r. Obecnie nie pełnią pierwotnej funkcji - zabudowania gospodarcze zostały opuszczone, budynek główny pełni rolę budynku mieszkalnego. Druga leśniczówka w Stobrawie, powstała około 1925 r. i do dzisiaj użytkowana jest zgodnie z pierwotnym przeznaczeniem. Ma formę rozległego domostwa na planie litery „T” łączącego funkcję administracyjną, mieszkalną i gospodarczą. Wzniesiono ją z cegły, z użyciem drewnianych szalunków w szczytach. Trzecia leśniczówka znajduje się w Lubieni. Wzniesiona w około 1900 r. Usytuowana w centrum wsi, naprzeciwko kościoła. To niewielka budowla o ceglanym licu, wzniesiona na podmurówce z kamienia wapiennego. Obok niewielka stodoła o ryglowej konstrukcji.

- **TYP ZABUDOWY WSI NA TERENIE GMINY**

Budynki mieszkalne i mieszkalno - gospodarcze

Pierwotnie zabudowa w gminie była nietrwała, realizowana najczęściej z użyciem drewna, o konstrukcji zrębowej. Od najdawniejszych czasów domy ustawiano szczytowo - krótszym bokiem do ulicy lub placu. Zabudowania gospodarcze lokalizowano w głębi posesji, Odstępstwo od tej reguły stanowiła zabudowa Nowych Siołkovic. W tej fryderycjańskiej kolonii dom i stodoła stały naprzeciw siebie po obu

stronach gumna, ustawione szczytem do ulicy. W 1 ćw. XIX w. w nizinnej części Śląska wykształcił się typ budynku wiejskiego mocno wydłużonego, ustawionego szczytem do drogi, łączącego w sobie funkcję mieszkalną od frontu i gospodarczą w głębi. Ten typ zabudowy zdominował całe budownictwo wiejskie regionu aż po pierwsze dziesięciolecie XX w. Najstarsze tego typu realizacje charakteryzują się stosunkowo niskimi ścianami i bardzo wysokim dachem. Szczyt często wykańczano tzw. „kocim biegiem” czyli rodzajem schodków wykonanych z nietynkowanej cegły. Za najstarszy tego typu budynek należy uznać ten, który stoi przy ul. Mickiewicza 2 w Kurzniach. W 2 ćw. XIX w. zaczął być budowany inny typ ukształtowania elewacji frontowej

z trójkątnym szczytem odciętym poziomo gzymsem. Tego rodzaju rozwiązanie odnajdujemy głównie w domach z około poł. XIX w. Odmianą tego wariantu jest szczyt trójkątny z krótkimi odcinkami gzymsów u nasady. Rzadko występują budynki o układzie kalenicowym, z sienią na osi pochodzące z 1 poł. XIX w. W ostatnich dziesięcioleciach XIX w. pojawiają się wielkie budynki mieszkalno - gospodarcze o fasadach bardziej rozbudowanych, często z dekoracją o cechach neoklasycystycznych. W tym samym czasie w Stobrawie spotykamy popularne w innych wsiach ziemi brzeskiej, rozwiązania szczytów z rodzajem aediculi na osi.

Charakterystyczną cechą niektórych domów głównie w Popielowie, którą można by określić mianem regionalizmu, jest dekoracja w postaci ażurowych ceramicznych kafli umieszczanych u nasady szczytu i w linii tuż pod okapem.

Za rodzaj regionalizmu można również uznać budynki o fasadach ujętych w narożne, kanelowane lizeny lub pilastry. Pochodzą one głównie z końca XIX i pocz. XX w.

W budynkach mieszkalno - gospodarczych, obok funkcji mieszkalnej zwykle umieszczano obory i stajnie. Wynikało to z tradycji wspólnego mieszkania ludzi i zwierząt gospodarskich.

Od tej reguły znajdujemy jednak odstępstwa. Na terenie gminy znajdujemy obiekty łączące funkcję domu na parterze i spichlerza na wyższych poziomach. Inne odstępstwo od opisanej wyżej reguły stanowią budynki skupiające pod jednym dachem dom i stodołę. Wszystkie trzy, o układzie kalenicowym, wzniesiono na początku XX w.

Przez cały XIX w. w większości wznoszono budynki mieszkalne w połączeniu z gospodarczymi. Rzadkością były budynki wolnostojące o przeznaczeniu wyłącznie mieszkalnym. Również z 2 poł. XIX w. pochodzą tylko nieliczne przykłady samodzielnych domów.

Budynki o funkcji wyłącznie mieszkalnej zaczęto budować dopiero w na pocz. XX w. Zwykle uzyskiwały one formę niewielkich domów jednorodzinnych. Niektóre charakteryzują się wyszukaną architekturą i noszą cechy zabudowy willowej. W pierwszych dziesięcioleciach XX w. pojawiły się również budynki wielorodzinne.

Budynki mieszkalno - gospodarcze, jak i pełniące wyłącznie funkcję mieszkalną na terenie gminy posiadają wspólna cechę - zbudowane są z cegły i w większości z zewnątrz otynkowane. Na terenie gminy spotykamy sporą liczbę budynków mieszkalnych i mieszkalno - gospodarczych wzniesionych w tak zwanym stylu ceglany, czyli z elewacjami licowanymi cegłą. Pochodzą zazwyczaj z pocz. XX w. Najwięcej tego typu budynków znajduje się na terenie wsi, które założono w okresie kolonizacji fryderycjańskiej, głównie w Kaniowie, Lubieni i Nowych Siołkowicach.

Budynki gospodarcze

Zabudowania gospodarcze na terenie gminy stanowią głównie obory, stajnie i stodoły. Obiekty te stanowią nierozłączny element zagospodarowania poszczególnych zagród. Pierwotnie budowano je wyłącznie z drewna w konstrukcji wieńcowej lub, w zach. części gminy, w konstrukcji ryglowej. Na pocz. XIX w. coraz częściej zaczęto wznosić obiekty murowane. W przypadku obór i stajni łączono je pod jednym dachem z częścią mieszkalną, w formie opisanych wyżej budynków mieszkalno - gospodarczych.

Gołębniki

Zdjęcie nr 24. Gołębnik, ul. Opolska 3, Popielów

Te niewielkie obiekty gospodarcze dawniej znajdowały się niemal w każdej zagrodzie. Budowano je z drewna w formie niewielkiego „budyneczku” umieszczonego na wysokim słupie. Do dnia dzisiejszego zachowały się jedynie dwa gołębniki tego rodzaju, oba znajdują się w Popielowie: przy ul. Opolskiej 30 i Opolskiej 2, powstałe w 1925 r.

Młyny i wiatraki

Zdjęcia nr 25. Dawny młyn, ul. Młyńska 9, Karłowice

Zdjęcie nr 26. Dawny młyn, ul. Opolska 36, Popielów

Młynarstwo było jedną z najbardziej intratnych profesji. Dawniej młyny wodne funkcjonowały w Popielowie, Starych Siołkowicach, Karłowicach (przy zamku i na Olszaku), w Kuźnicy Katowskiej, w Starych Kolniach i Stobrawie. O istnieniu młynów w Popielowie, Siołkowicach wspominają dokumenty z XIV w. Do napędu młynów wykorzystywano nurty lokalnych rzek Brynicy i Stobrawy. Obiekty te funkcjonowały nieprzerwanie od średniowiecza, aż po czasy nam najbliższe. Były wielokrotnie przebudowywane, modernizowane, niszczone i budowane na nowo.

Wartościowym zabytkiem techniki, a także zabytkiem budownictwa drewnianego był młyn, który niegdyś stał w Starych Siołkowicach, na końcu ul. Młyńskiej, wybudowany na przełomie XVIII/XIX w. Funkcjonował w tym miejscu już od średniowiecza. Był to obiekt o konstrukcji zrębowej, został przeniesiony do Muzeum Wsi Opolskiej w Bierkowicach. Na miejscu pozostały jedynie ruiny towarzyszących mu budynków oraz urządzeń wodnych.

Pozostałe dwa młyny wodne znajdują się w Popielowie i w Karłowicach. Młyn w Popielowie, napędzany nurtem Brynicy, usytuowany jest samym miejscu już od XIV w. Obecnie istniejący budynek, o cechach przemysłowych, powstał dopiero w 1927 r. Najstarszym młynem w gminie jest młyn w Karłowicach. Obecny, napędzany nurtem Młynówki wzniesiono w 1919 r., usytuowany w pobliżu zamku. Obecnie jest to nieużytkowany, opuszczony budynek, z elementami infrastruktury związanej z napędem młyńskich urządzeń.

Przy młynie znajdują się dwa budynki, o których warto wspomnieć. Są to budynek stajni (pochodzący z 1 poł. XIX w.) i wozowni (pochodzący z lat 30-tych XX w.). Dwa parterowe budynki nieco zróżnicowane w wysokości, zestawione pod kątem. Dach budynku większego - dwuspadowy, mniejszego - trójspadowy. Ściany murowane, tynkowane, zwieńczone profilowanym gzymsem, dach kryty dachówką ceramiczną. Elewacje przeprute niewielkimi okienkami zamkniętymi łukiem odcinkowym. Podobny wykrój drzwi - w elewacjach frontowych, zaś dwuskrzydłowe wrota w elewacji frontowej i w elewacji szczytowej stajni - prostokątne.

Do zabytków techniki należą nieistniejące już dwa wiatraki, które usytuowane były w Siołkowicach Starych oraz wiatrak w Popielowie. Wiatraki w Starych Siołkowicach spłonęły w 2009 r. Pochodziły z XIX w. reprezentowały różne typy budowy - koźlak i paltrak. Były to drewniane, wolnostojące, sąsiadujące ze sobą obiekty. Wiatrak w Popielowie usytuowany wśród pól, na tyłach posesji, przy ul. Wiatraki 7, pochodzi z końca XIX w. Wiatrak zbudowany jest w drewnianej konstrukcji szkieletowej szalowanej deskami, posyty gontem. Wieżowy, na planie kwadratu, przykryty wysokim dachem dwuspadowym z naczółkiem. Stan zachowania jest niezadawalający.

Cegielnie

Od 1 poł. XIX w. na terenie gminy zaczęło się upowszechniać budownictwo ceglane. Początkowo cegły kształtowano ręcznie, zazwyczaj indywidualnie dla potrzeb każdej inwestycji. W 1874 r. powstała pierwsza cegielnia w Popielowie. Również w niej cegły kształtowano ręcznie w formach strycharskich. Jeszcze przed schyłkiem stulecia produkcję uprzemysłowiono, co było związane

z rozbudową i modernizacją zakładu. Do dziś przy ul. Odrzańskiej zachowały się wielkie, częściowo już zrujnowane zabudowania przemysłowe z piecem do wypału i wysokimi kominami. W ich sąsiedztwie wznosi się willa właściciela. Zbudowana w 1898 r., przebudowana w 1922 r. nosi cechy eklektyczne - jej wielkość oraz forma są wyrazem aspiracji Sylwestra Kani i jego syna Jana.

W końcu XIX w. powstała cegielnia w Starych Siołkowicach. Do dnia dzisiejszego zachował się po niej jedynie wysoki przemysłowy komin stojący na tyłach działki przy ul. Powstańców Śląskich 34.

Cegielnia znajdowała się także w Karłowicach (zachowany komin), jednak nie ma o niej zbyt wielu informacji. Dawniej (XVIII w.) cegielnia znajdowała się na końcu Karłowic, w okolicach przejazdu w stronę Kurzni (widoczna na mapie z 1722 r.).

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń

Analiza SWOT stanowi jedną z najpopularniejszych technik analitycznych, pozwalających na porządkowanie informacji oraz diagnozowanie sytuacji wspólnoty samorządowej w konkretnym aspekcie. Stanowi użyteczną pomoc przy dokonywaniu oceny zasobów i otoczenia danej jednostki samorządu terytorialnego, ułatwia też identyfikację problemów i określenie priorytetów rozwoju. Jej nazwa to skrót od pierwszych liter angielskich słów, stanowiących jednocześnie pola przyporządkowania czynników, mogących mieć wpływ na powodzenie planu strategicznego - silne strony, słabe strony, szanse i zagrożenia.

- S - STRENGTHS, czyli silne strony,
- W - WEAKNESSES, czyli słabe strony,
- O - OPPORTUNITIES, czyli szanse,
- T - THREATS, czyli zagrożenia.

Czynniki rozwoju podzielić można - ze względu na ich pochodzenie - na wewnętrzne, na które społeczność lokalna ma wpływ (silne i słabe strony), oraz na czynniki zewnętrzne - umiejscowione w bliższym i dalszym otoczeniu jednostki (szanse i zagrożenia), na które społeczność lokalna nie ma bezpośredniego wpływu. Jednocześnie czynniki te można podzielić według kryterium charakteru wpływu na społeczność lokalną, dzięki czemu wyróżnić można czynniki: pozytywne, czyli atuty i szanse, oraz negatywne, czyli słabości i zagrożenia.

Poniżej przedstawione zostały wyniki analizy SWOT (Tabela nr 6) skoncentrowanej wokół problematyki zarządzania zasobem dziedzictwa kulturowego w gminie Popielów. Oznacza to, że obok zagadnień związanych z ochroną i opieką nad zabytkami, uwzględniono także inne czynniki, które wynikają z wielości i różnorodności elementów składających się na dziedzictwo kulturowe. W tabeli znalazły się silne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia dotyczące zasobu zabytkowego, warunków dla realizacji działań w zakresie inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac budowlanych w odniesieniu do nieruchomości zabytkowych, jak również upowszechniania promowania dziedzictwa materialnego i niematerialnego dla rozwoju gminy. Analiza nawiązuje w ten sposób do fundamentalnego założenia względem niniejszego programu - konieczności przemodelowania systemu ochrony zabytków w efektywny system ochrony dziedzictwa. Dziedzictwo gminy tworzy bowiem jego kilkusetletnia historia, manifestująca się zarówno w bogactwie zasobu zabytkowego, jak również w tradycji i kulturze, tworząc niepowtarzalny klimat.

Tabela nr 6. Analiza SWOT

<p>SILNE STRONY GMINY POPIELÓW</p>	<p>SŁABE STRONY GMINY POPIELÓW</p>
<ul style="list-style-type: none"> • dogodne położenie geograficzne - bliskość Opola i Wrocławia; • korzystne położenie komunikacyjne, bliskość autostrady A4; • występowanie unikalnych zabytków kultury materialnej (szczególnym przykładem takiego zabytku jest średniowieczny zamek w miejscowości Karłowice wraz z parkiem i zabudowaniami towarzyszącymi); • obszerny i zróżnicowany zasób obiektów zabytkowych; • zachowane w znacznym stopniu historyczne układy wsi oraz tradycyjny układ gospodarstw; • dobrze zachowane, liczne kapliczki i krzyże przydrożne; • różnorodność kulturowa i bogata historia regionu; • wielokulturowość i wieloetniczność mieszkańców; • wysoka aktywność środowisk lokalnych; • atrakcyjne obiekty zabytkowe, stanowiące bazę do tworzenia produktów turystycznych; • potencjał wsi Stare Siołkowice i Karłowice pozwalający na zakwalifikowanie do Sieci Najciekawszych Wsi w Polsce; • wysokie walory przyrodnicze gminy - obszary NATURA 2000 (Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków Grądy Odrzańskie oraz obszar mający znaczenie dla Wspólnoty Łąki w okolicach Karłowic nad Stobrawą), Stobrawski Park Krajobrazowy, pomniki przyrody i użytki ekologiczne (Gęsi Staw, Puchacz); • duże kompleksy leśne o walorach turystycznych; • uchwalone plany zagospodarowania przestrzennego dla całej gminy wprowadzające regulacje dotyczące ochrony obiektów zabytkowych; • wyznaczone w planach zagospodarowania przestrzennego atrakcyjne tereny do inwestowania w bazę okolołoturystyczną, uzupełniającą ofertę turystyki dziedzictwa kulturowego; 	<ul style="list-style-type: none"> • niewykorzystane zasoby dziedzictwa kultury materialnej - zły stan techniczny części obiektów zabytkowych o potwierdzonej wartości architektonicznej i historycznej; • brak zabezpieczeń antywłamaniowych, przeciwpożarowych i oświetlenia zewnętrznego w obiektach zabytkowych; • niewystarczające środki finansowe pozwalające na przeprowadzeniu prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych w obiektach zabytkowych; • niewykorzystane możliwości turystyczno - rekreacyjne gminy; • niewystarczająca baza turystyczna; • niewystarczające oznakowanie atrakcyjnych turystyczne obiektów lub miejsc zabytkowych; • nierozbudowana sieć tematycznych szlaków turystycznych; • wprowadzanie przypadkowych technologii i materiałów do prac konserwatorsko budowlanych, które burzą estetykę obiektów zabytkowych i krajobrazu (plastikowa stolarka, blachodachówka); • niepełny stan wiedzy właścicieli obiektów zabytkowych o ich wartości historycznej.

<ul style="list-style-type: none"> wykorzystanie technik multimedialnych do promowania walorów i dziedzictwa kulturowego gminy (np. aplikacja „Spacerem przez Stare Siołkowice ze smartfonem w roli przewodnika”); zaktualizowana gminna ewidencja zabytków. 	
---	--

SZANSE GMINY POPIELÓW	ZAGROŻENIA GMINY POPIELÓW
<ul style="list-style-type: none"> możliwość pozyskania wsparcia finansowego z różnych źródeł, w tym ze środków Unii Europejskiej, na ochronę i zachowanie dziedzictwa kulturowego gminy; członkostwo gminy w Aglomeracji Opolskiej, traktowanej jako ośrodek wzrostu w województwie opolskim, silne powiązania funkcjonalne pomiędzy partnerami AO oraz wspólne cele rozwojowe; członkostwo gminy w Stobrawskiej Strefie Rehabilitacji i Rekreacji, Lokalnej Grupie Działania Stobrawski Zielony Szlak, Lokalnej Grupie Rybackiej Opolszczyzna, Stowarzyszeniu Gmin Euroregionu Pradziad; wzrost świadomości dotyczącej potrzeby zachowania dziedzictwa kulturowego; kształtowanie tożsamości lokalnej w oparciu o historię obszaru i poszanowanie spuścizny kulturowej (działania edukacyjne, promowanie „małej Ojczyzny”); wzrost znaczenia atrakcyjności wsi; styl życia nastawiony na sport/rekreację (moda na aktywny wypoczynek); zapotrzebowanie na usługi turystyczno - rekreacyjne (turystyka weekendowa, ekoturystyka i agroturystyka); bliskość dużych aglomeracji miejskich zainteresowanych lokalną ofertą turystyczno - rekreacyjną i produktami rolno - spożywczymi; turystyka sentymentalna „do korzeni”; wzrost zainteresowania turystów regionalizmem (możliwości rozwoju turystyki kulturowej obszarów wiejskich, wykorzystanie potencjału wsi historycznej); wzrost zainteresowanie społeczeństwa turystyką historyczną; lokalizacja w pobliżu historycznych traktów 	<ul style="list-style-type: none"> postępująca urbanizacja i modernizacja wsi, prowadzona bez poszanowania zabytkowej substancji; niekontrolowane działania inwestycyjne - niewłaściwie przeprowadzone pod względem konserwatorskim remonty i modernizacje budowli oraz budowa w ich sąsiedztwie nowych, niedopasowanych stylistycznie obiektów, zakłócających krajobraz kulturowy; brak jasnych i przejrzystych przepisów regulujących działania przy obiektach zabytkowych niewpisanych do rejestru zabytków; odchodzenie od miejscowej tradycji w budownictwie przy budynkach nowopowstałych lub modernizowanych; nieuregulowany stan prawny części zabytkowych nieruchomości, zniechęcający lub uniemożliwiający podjęcie prac renowacyjnych; nieskuteczny nadzór i egzekucja prawna w zakresie samowoli budowlanych oraz dewastacji zabytków i środowiska; negatywne nastawienie części właścicieli i użytkowników do ochrony zabytków, postrzeganej nie jako szansa zachowania wspólnego dziedzictwa, a źródło represji i ograniczeń; brak realnych zachęt dla inwestorów prywatnych do inwestowania w zabytki; skomplikowane procedury w ubieganiu się o środki zewnętrzne skutkujące stosunkowo niewielkim wykorzystaniem środków z Unii Europejskiej, zwłaszcza przez osoby prywatne; niewystarczająca promocja regionu i informacja turystyczna.

<p>i szlaków tematycznych (Droga Św. Jakuba - Via Regia, szlak drewnianego budownictwa sakralnego);</p> <ul style="list-style-type: none"> • planowanie zagospodarowania przestrzennego z naciskiem na ochronę zabytków; • korzystanie z pozytywnych doświadczeń innych regionów w zakresie tworzenia produktów turystycznych w oparciu o posiadane dziedzictwo; • nagradzanie i upublicznianie dobrych praktyk w zakresie ochrony zabytków, co wprowadza efekt pozytywnej rywalizacji; • rosnąca rola samorządu w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego; • badania archeologiczne prowadzone na terenie gminy; • opracowanie programów rewitalizacji; • dyrektywa INSPIRE. 	
---	--

7. Założenia programowe oraz zasady oceny realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami gminy Popielów

Gminny program opieki nad zabytkami gminy Popielów wskazuje priorytety i kierunki działań określone w wyniku przeprowadzonej diagnozy stanu dziedzictwa kulturowego, w oparciu o wnioski wyciągnięte z przeprowadzonej analizy SWOT, zogniskowanej wokół problematyki ochrony i opieki nad zabytkami oraz zarządzania dziedzictwem kulturowym w gminie, z uwzględnieniem wytycznych zawartych w dokumentach planistycznych wyższego rzędu oraz w dokumentach programowych na poziomie gminy.

W ramach przyjętych kierunków działań wyznaczone zostały zadania realizacyjne na 4 lata obowiązywania programu. Katalog zadań należy traktować jako zbiór otwarty - o charakterze inspirującym i aktywizującym - dla samorządu i jego partnerów, właścicieli lub użytkowników obiektów zabytkowych oraz innych zainteresowanych stron. Opracowanie ma bowiem charakter strategiczny, co determinuje formę zadań programowych, które nie stanowią katalogu zamkniętego oraz powinny być wyznaczane i modyfikowane na bieżąco, zgodnie z dynamiką zmian w dziedzinie ochrony przestrzeni kulturowej i dziedzinach synergicznych.

Gminny program opieki nad zabytkami gminy Popielów nie ogranicza się w swych zapisach wyłącznie do zadań realizowanych bezpośrednio przez instytucje samorządowe, ale proponuje zadania, będące ambicją wszystkich jednostek, podmiotów, instytucji i organizacji, które są zaangażowane na rzecz ochrony dziedzictwa i krajobrazu kulturowego, jego zachowania i zrównoważonego wykorzystania. Wiele z zadań, ze względu na złożoność problemów, ma charakter ciągły (permanentny) i należy się spodziewać, że będą one przedmiotem kolejnych aktualizacji Programu. Najważniejszym wyzwaniem pozostaje skuteczna i efektywna polityka ochrony dziedzictwa kulturowego gminy oraz inicjowanie i wdrażanie skutecznych rozwiązań - dotyczących i odnoszących się do dziedzictwa i krajobrazu kulturowego - w sposób homogeniczny.

W ramach Gminnego programu opieki nad zabytkami gminy Popielów na lata 2016 - 2019 wyodrębniono dwa priorytety, które są względem siebie równoważne i uzupełniające się. W ramach każdego z nich sformułowane zostały kierunki interwencji oraz kluczowe zadania do realizacji.

PRIORYTET I. REWALORYZACJA ZABYTKÓW I ZACHOWANIE DZIEDZICTWA KULTUROWEGO.

Kierunek I.1: Zahamowanie procesu degradacji zabytków oraz poprawa stanu ich zachowania i sposobu użytkowania.

Zadania:

I.1.1 Prowadzenie prac remontowo - konserwatorskich przy obiektach zabytkowych, stanowiących własność gminy oraz wsparcie dla prac realizowanych przez inne podmioty:

- 1) przeprowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych w zespole zamkowo - parkowym w Karłowicach, w tym odtworzenie układu komunikacyjnego w parku zamkowym (odbudowa mostu) oraz odbudowa budynku stajni i wozowni,
- 2) przeprowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych w obiektach sakralnych wpisanych do rejestru zabytków, a w szczególności:
 - a) wykonanie oświetlenia zewnętrznego, instalacji przeciwpożarowej i antywłamaniowej,
 - b) konserwacja zabytkowego kościoła pw. Św. Judy Tadeusza w Kurzniach wraz z zagospodarowaniem terenu wokół kościoła,
 - c) konserwacja zabytkowego kościoła pw. Św. Michała Archanioła w Starych Siołkowicach, w tym odtworzenie ołtarza głównego, odtworzenie polichromii i zdobień stropu,
- 3) uporządkowanie i zagospodarowanie terenów dawnych cmentarzy.

I.1.2. Unowocześnienie infrastruktury technicznej oraz poprawa estetyki zabytków i ich funkcjonalności:

- 1) zwiększenie dostępności dla osób niepełnosprawnych i starszych,
- 2) modernizacja systemów grzewczych, sieci wodociągowych i kanalizacyjnych,
- 3) podjęcie działań wynikających z przepisów przeciwpożarowych, zapobiegania klęskom żywiołowym oraz zabezpieczeń przeciwwłamaniowych.

I.1.3. Podniesienie walorów estetycznych, funkcjonalnych i technicznych przestrzeni publicznych - tworzenie i realizacja projektów rewitalizacyjnych i odnowy wsi.

I.1.4. Podejmowanie działań w zakresie pozyskiwania środków zewnętrznych na ochronę i opiekę nad zabytkami.

I.1.5. Rewitalizacja obszarów i obiektów zabytkowych z możliwością ich adaptacji do nowych funkcji.

I.1.6. Bieżące zarządzanie gminną ewidencją zabytków poprzez:

- 1) zbieranie informacji o aktualnym stanie zachowania zabytków, konserwacji i przekształceń zabytków,
- 2) uzupełnienie o karty stanowisk archeologicznych,
- 3) aktualizację gminnej ewidencji zabytków.

Kierunek I.2: Wsparcie procesu przywrócenia obiektom zabytkowym ich wcześniejszej wartości i świetności.

Zadania:

I.2.1. Coroczne rezerwowanie środków w budżecie gminnym przeznaczonych na dofinansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych dla właścicieli zabytków wpisanych do rejestru zabytków Województwa Opolskiego.

I.2.2 Udzielanie pomocy merytorycznej właścicielom zabytków w tworzeniu wniosków aplikacyjnych o przyznanie środków na odnowę zabytku z funduszy unijnych, budżetu państwa oraz dotacji samorządowych.

I.2.3 Zwiększenie dostępności informacji dla mieszkańców o możliwościach uzyskania dofinansowania prac związanych z poprawą stanu zabytków.

PRIORYTET II. PROMOCJA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ROZWIJANIE TURYSTYKI.

Kierunek II.1: Podniesienie atrakcyjności rekreacyjno - turystycznej gminy z wykorzystaniem zasobów lokalnego dziedzictwa kulturowego.

Zadania:

II.1.1. Inicjowanie i wspieranie działań zmierzających do rozwoju na terenie gminy ścieżek rowerowych i spacerowych, ze zwróceniem szczególnej uwagi na ich powiązanie z obiektami zabytkowymi oraz na ich popularyzowanie, a także budowa małej architektury turystycznej.

II.1.2. Rewitalizacja istniejących i budowa nowych szlaków turystycznych, w tym ścieżek historyczno - przyrodniczych, a w szczególności:

- 1) utworzenie szlaków oraz ścieżek tematycznych - kapliczki przydrożne, remizy strażackie, zabytkowe cmentarze, dawne karczmy itp.,
- 2) współdziałanie w zakresie odtworzenia i utrzymania oznakowania przebiegającego przez teren gminy szlaku droga św. Jakuba,
- 3) współdziałania w zakresie utworzenie szlaków tematycznych na obszarze Aglomeracji Opolskiej w tym: ścieżka obiektów sakralnych, ścieżka obiektów industrialnych, ścieżka zamków i pałaców.

II.1.3. Oznakowanie obiektów zabytkowych tablicami informacyjnymi, będącymi łatwo dostępnymi źródłami wiedzy dla mieszkańców i turystów o obiektach zabytkowych.

II.1.4. Tworzenie nowych projektów i produktów turystycznych w oparciu o istniejące zasoby.

II.1.5. Poprawa dostępności do zabytków przez wprowadzanie nowoczesnych, bazujących na technologiach internetowych systemów informacji turystycznej.

II.1.6. Współpraca oraz wspieranie działań w zakresie rozwoju bazy turystycznej, propagowania walorów gminy, rozwinięcia informacji turystycznej w miejscach najliczniej uczęszczanych przez turystów, a także podejmowanie działań związanych z promowaniem i utrzymaniem izb regionalnych.

Kierunek II.2: Popularyzowanie wiedzy o dziedzictwie kulturowym gminy.

Zadania:

II.2.1. Edukacja i popularyzacja wiedzy o lokalnym dziedzictwie kulturowym i przyrodniczym m.in. poprzez:

- 1) organizowanie i wspieranie konkursów, wydarzeń kulturalnych, wystaw popularyzujących wiedzę o zabytkach i dziedzictwie kulturowym gminy i regionu,
- 2) wspieranie lokalnych propagatorów wiedzy o dziedzictwie kulturowym,
- 3) wspieranie działalności instytucji kultury i organizacji pozarządowych w zakresie wydawania publikacji na temat zabytków oraz lokalnej kultury i tradycji,
- 4) wydawanie folderów, informatorów promujących walory kulturowe gminy.

II.2.2. Prowadzenie elektronicznego wykazu gminnej ewidencji zabytków na stronie internetowej gminy, w celu zwiększenia świadomości mieszkańców o zasobie dziedzictwa kulturowego gminy.

II.2.3. Wspieranie (organizacyjne, finansowe, promocyjne, itp.) sztuki ludowej, lokalnych twórców i artystów.

II.2.4. Aktywizowanie mieszkańców do uczestnictwa w kulturze lokalnej - wspieranie zespołów regionalnych, orkiestr dętych, kół gospodyń wiejskich oraz ścisła współpraca z organizacjami pozarządowymi działającymi

w sferze kultury, propagowania dziedzictwa kulturowego, kultywowania lokalnych zwyczajów i tradycji.

II.2.5. Włączanie się w programy i projekty edukacyjne i promocyjne realizowane przez powiat, samorząd województwa, Aglomerację Opolską, organy administracji wojewódzkiej i państwowej.

8. Instrumentarium realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami

Gminny program opieki nad zabytkami realizowany będzie poprzez wykonanie wskazanych zadań, na rzecz osiągnięcia przyjętych w nim priorytetów. Podstawę instrumentarium stanowią obowiązujące

przepisy prawa oraz zawarte w nich regulacje. Regulacje te dotyczą instrumentów ekonomiczno - prawnych, społecznych oraz finansów publicznych. Zakłada się, że zadania określone w niniejszym programie będą wykonywane za pomocą następujących instrumentów:

- instrumenty prawne, wynikające z obowiązujących przepisów prawnych:
 - aktualizacja miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego;
 - wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów będących własnością gminy;
 - wykonywanie decyzji administracyjnych z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami, np. Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.
- instrumenty finansowe:
 - finansowanie prac konserwatorskich przy obiektach zabytkowych będących własnością gminy;
 - udzielanie dotacji na prace remontowe, konserwatorskie i budowlane przy zabytkach;
 - korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje.
- instrumenty społeczne:
 - prowadzenie działań z zakresu współpracy i współdziałania z właścicielami oraz użytkownikami zabytków (władzami kościelnymi i parafiami, osobami fizycznymi oraz spółkami), a także edukacja i informacja odnośnie dziedzictwa kulturowego gminy Popielów;
 - edukacja kulturowa.
- instrumenty koordynacji:
 - realizacja projektów i programów gminy, dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego gminy,
 - realizacja poprzez monitoring stanu środowiska kulturowego.
- instrumenty kontrolne:
 - aktualizacja i weryfikacja gminnej ewidencji zabytków,
 - oceny zmian w zagospodarowaniu przestrzennym gminy,
 - analizy stanu zachowania dziedzictwa kulturowego,
 - sporządzanie co dwa lata sprawozdania z realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami oraz aktualizacja programu związana z ustawowym czteroletnim okresem obowiązywania.

9. System monitoringu, ewaluacji i aktualizowania Gminnego programu opieki nad zabytkami gminy Popielów

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o opiece nad zabytkami i ochronie zabytków nakłada na wójtów, burmistrzów i prezydentów obowiązek sporządzania sprawozdań z realizacji programu co 2 lata. Sprawozdanie przedkładane Radzie Gminy powinno zawierać informację o ewentualnych zmianach zachodzących w gminnej ewidencji zabytków oraz Rejestrze Zabytków, informacje o działaniach podejmowanych na rzecz opieki nad zabytkami oraz o postulatach mieszkańców i właścicieli obiektów dotyczących ochrony obiektów zabytkowych. Monitoring realizacji zapisów Programu służyć ma: dostarczaniu informacji o skuteczności prowadzonych działań w zakresie ochrony i opieki, w konsekwencji umożliwieniu stałej weryfikacji i ulepszania działań, jak również dostarczaniu danych o stanie przedmiotu ochrony, a także sporządzaniu okresowych raportów umożliwiających przegląd zadań w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego. Monitoring powinien być tak zaplanowany, aby umożliwił ocenę: skuteczności ochrony (rezultaty a oczekiwania), stosowności i skuteczności zastosowanych środków, zmian stanu obiektu, zagrożeń środowiskowych i innych. Dla oceny realizacji Programu proponowane są następujące mierniki osiągnięć:

Tabela nr 7. Sposób weryfikacji podjętych działań w zakresie wyznaczonych priorytetów

PRIORYTET I REWALORYZACJA ZABYTKÓW I DZIEDZICTWA KULTUROWEGO.	
KIERUNKI DZIAŁAŃ	SPOSÓB WERYFIKACJI
<p>Kierunek I.1: Zahamowanie procesu degradacji zabytków oraz poprawa stanu ich zachowania i sposobu użytkowania.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Liczba przeprowadzonych prac remontowo - konserwatorskich przy obiektach zabytkowych, stanowiących własność gminy, wartość poniesionych wydatków na ten cel; 2. Rodzaj prac przeprowadzonych w celu unowocześnienia infrastruktury technicznej oraz poprawy estetyki zabytków i ich funkcjonalności; 3. Wartość pozyskanych środków zewnętrznych na ochronę i opiekę nad zabytkami. 4. Wartość finansowa zrealizowanych projektów rewitalizacyjnych i odnowy wsi. 5. Liczba i rodzaj dokonanych zmian w gminnej ewidencji zabytków.
<p>Kierunek I.2: Wsparcie procesu przywrócenia obiektom zabytkowym ich wcześniejszej wartości i świetności.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wysokość rezerwowanych środków w budżecie gminnym przeznaczonych na dofinansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych dla właścicieli zabytków wpisanych do rejestru zabytków Województwa Opolskiego. 2. Liczba osób zainteresowanych przyznaniem środków na odnowę zabytku z funduszy unijnych, budżetu państwa oraz dotacji samorządowych, liczba złożonych wniosków o dofinansowanie.
PRIORYTET II. PROMOCJA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ROZWIJANIE TURYSTYKI.	
KIERUNKI DZIAŁAŃ	SPOSÓB WERYFIKACJI
<p>Kierunek II.1: Podniesienie atrakcyjności rekreacyjno - turystycznej gminy z wykorzystaniem zasobów lokalnego dziedzictwa kulturowego.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Liczba utworzonych ścieżek rowerowych i spacerowych, obiektów małej architektury turystycznej, szlaków turystycznych, ścieżek tematycznych historyczno - przyrodniczych. 2. Ilość osób odwiedzających, zwiedzających ww. ścieżki. 3. Ilość oraz rodzaj dodatkowego oznakowania obiektów zabytkowych. Wartość poniesionych wydatków na ten cel. 4. Liczba zrealizowanych projektów i produktów turystycznych w oparciu o istniejące zasoby.
<p>Kierunek II.2: Popularyzowanie wiedzy o dziedzictwie kulturowym gminy.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Opublikowanie gminnej ewidencji zabytków. Ilość osób odwiedzających stronę z publikacją. 2. Ilość i rodzaj działań popularyzujących wiedzę o lokalnym dziedzictwie kulturowym i wspierających sztukę ludową, lokalnych twórców i artystów. 3. Ilość opracowanych programów i projektów edukacyjnych i promocyjnych 4. Ilość działań w zakresie promowania dobrych praktyk w sferze opieki nad zabytkami oraz dziedzictwa kulturowego.

10. Źródła finansowania Gminnego programu opieki nad zabytkami

Niniejszy rozdział wskazuje możliwości w zakresie pozyskiwania dodatkowych środków ze źródeł pozabudżetowych. Władze gminy z własnej inicjatywy corocznie planują środki w budżecie gminy na opiekę nad zabytkami oraz pozyskują środki pozabudżetowe na ten cel. Należy jednak podkreślić, że obowiązek związany z opieką, ochroną oraz finansowaniem wszelkich prac konserwatorskich, spoczywa na właścicielach i użytkownikach obiektów zabytkowych.

W związku z tym ważne jest propagowanie przez organ gminy informacji wśród właścicieli zabytków o różnych możliwościach dofinansowywania szeroko pojętych prac konserwatorskich prowadzonych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków. Na samym wstępie każdy właściciel czy posiadacz zabytku ubiegający się o pozyskanie środków na prace przy zabytkach powinien pamiętać o sformułowaniu rzeczywistych celów zamierzonych działań przy zabytku, aby wybrać odpowiedni program dofinansowania i przygotować prawidłowo wymagane dokumenty. Jednocześnie ubiegający się o dotacje beneficjent powinien pamiętać, że łączna wartość uzyskanych dotacji ze źródeł zewnętrznych nie może przekraczać 100% całkowitej wartości zadania.

Źródła zewnętrznego finansowania można podzielić następująco:

- Źródła krajowe:
 - dotacje Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego;
 - dotacje Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków;
 - dotacje wojewódzkie, powiatowe, gminne;
 - dotacje Ministra Administracji i Cyfryzacji - fundusz kościelny;
 - Fundusz Termomodernizacji i Remontów;
 - Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa;
 - Rządowy Program Ograniczania Przestępczości i Aspołecznych Zachowań program pn. „Razem bezpieczniej”;
 - programy operacyjne Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego;
 - promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.
- Źródła zagraniczne:
 - źródła unijne w ramach funduszy strukturalnych;
 - źródła unijne z programów: Polska Cyfrowa PO PC 2014 - 2020.

10.1. Dotacje

Sprawy, związane z dofinansowaniem prac przy obiektach zabytkowych, reguluje rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 14 października 2015 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz. U. 2015 poz. 1789).

Dotacja może zostać udzielona osobie fizycznej, jednostce samorządu terytorialnego lub innej jednostce organizacyjnej będącej właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru lub posiadającej taki zabytek w trwałym zarządzie. Udzielana jest na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, planowanych do przeprowadzenia w roku złożenia wniosku lub następnym, bądź na zasadzie refundacji poniesionych już nakładów przed upływem 3 lat po wykonaniu prac. W przypadku refundacji kosztów prac wniosek powinien być złożony w roku następującym po roku, w trakcie którego zakończono wszystkie prace konserwatorskie i roboty budowlane podlegające dofinansowaniu.

Art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, określa szczegółowo wykaz działań które mogą podlegać dofinansowaniu. Dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane może obejmować wyłącznie nakłady konieczne poniesione na przeprowadzenie następujących działań:

- sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
- przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych;
- wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
- opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
- wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami prawa budowlanego;
- sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz;
- zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
- stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
- odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
- odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności;
- odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych drzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
- modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
- wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
- uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomych o własnych formach krajobrazowych;
- działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
- zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru;
- zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Standardowo, dotacja udzielana jest w wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie powyższych działań. Natomiast wysokość dotacji może zostać zwiększona, nawet do 100% nakładów koniecznych, w wypadku jeżeli:

- zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową,
- wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem, technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych,
- stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych.

Jednocześnie, łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru, udzielonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków bądź organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, nie może przekraczać wysokości 100 % nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

• **Dotacje Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków**

Udzielane są w celu poprawy stanu zachowania zabytków poprzez ochronę i zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, konserwację i rewaloryzację zabytków, udostępnianie zabytków na cele publiczne. Kwalifikują się prace prowadzone przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, realizowane bez udziału środków europejskich. Planowane w roku udzielenia dotacji lub prowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (refundacja). Uprawnionymi wnioskodawcami są jednostki

posiadające tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego.

Zasady udzielania dotacji:

- dofinansowanie może obejmować jedynie nakłady konieczne na prace określone w art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami;
- dofinansowanie może być udzielone do wysokości 50% nakładów koniecznych. W wyjątkowych wypadkach (wyjątkowa wartość historyczna, artystyczna lub naukowa obiektu, wymagane przeprowadzenie złożonych technologicznie robót, stan zachowania zabytku wymaga natychmiastowej interwencji) dofinansowanie może stanowić 100% wartości robót.

Środki Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków - zasady udzielania dotacji określa Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków. Wniosek należy złożyć do 28 lutego roku, w którym ma być udzielona dotacja na dofinansowanie prac, które zostaną przeprowadzone lub do 30 czerwca roku, w którym dotacja ma być udzielona na dofinansowanie prac przeprowadzonych w okresie 3 lat poprzedzających rok złożenia wniosku. Została ponadto opracowana Instrukcja w sprawie przyjmowania i rozpatrywania wniosków oraz udzielania i rozliczania dotacji celowej udzielanej przez OWKZ na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków województwa opolskiego.

- **Dotacje wojewódzkie i powiatowe**

Dofinansowanie prac przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków odbywa się na podstawie art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz na podstawie uchwały Sejmiku Województwa (Powiatu) w sprawie trybu i zasad przyznawania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane.

Środki województwa opolskiego - samorząd Województwa Opolskiego udziela dotacji celowych na prace konserwatorskie i budowlane w drodze konkursu. Zasady i tryb udzielania dotacji określa uchwała nr XXXII/345/2009 Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 26 maja 2009 r. (zmieniona uchwałą nr XL/398/2009 z dnia 17 grudnia 2009 r.). Wniosek należy złożyć w terminie wyznaczonym przez Zarząd Województwa Opolskiego (I kwartał) w ramach corocznie ogłaszanego konkursu.

Środki powiatu opolskiego - zasady udzielania dotacji określa uchwała nr XXVII/191/09 z dnia 21 grudnia 2009 r. zasady i trybu udzielania dotacji celowej z budżetu Powiatu Opolskiego na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków. Wnioski należy składać do 30 marca roku, w którym dotacja ma być udzielona. Wnioski złożone po tym dniu rozpatrywane będą w miarę posiadanych środków.

- **Dotacje gminne**

Zgodnie z art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz zgodnie z ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t. j. Dz. U. 2015 poz. 1515) finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach jest również obowiązkiem jednostki samorządu terytorialnego szczebla gminnego. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest ponadto jej zadaniem własnym. Zasady i tryb postępowania o udzielenie dotacji z budżetu gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków określa odpowiednia uchwała, podjęta przez radę gminy.

Środki gminy Popielów - zasady udzielania dotacji określa uchwała nr XXXIX/267/2010 Rady Gminy Popielów z dnia 18 marca 2010 r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji z budżetu Gminy Popielów na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków.

Z budżetu gminy mogą być udzielane dotacje celowe na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku, który jest: wpisany do rejestru zabytków, posiada istotne znaczenie historyczne, artystyczne lub naukowe. Dotacja może być udzielona na dofinansowanie robót i prac które: zostaną przeprowadzone w roku, w którym dotacja ma być udzielona, rozpoczęto w roku poprzedzającym rok otrzymania dotacji, pod warunkiem ich kontynuowania w roku, w którym dotacja ma zostać udzielona.

Wnioski o udzielenie dotacji składa się w Urzędzie Gminy w Popielowie w terminie do 30 września roku poprzedzającego rok przyznania dotacji. Zatwierdzony przez Wójta Gminy Popielów wniosek o dotację stanowi podstawę ujęcia kwoty dotacji w projekcie budżetu na dany rok budżetowy. Wnioski o przyznanie dotacji, zgłaszane w trakcie roku budżetowego, rozpatrywane są na zasadzie zmian w budżecie.

- **Dotacje Ministra Administracji i Cyfryzacji - fundusz kościelny**

Środki Funduszu Kościelnego można przeznaczyć na remonty i konserwacje obiektów sakralnych o wartości zabytkowej. Dotacją mogą być objęte podstawowe prace zabezpieczając obiekt: remonty dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszanie, odgrzybianie, izolacja, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, odgromowej, przeciwwłamaniowej i przeciwpożarowej.

- **Fundusz Termomodernizacji i Remontów**

Celem rządowego programu wsparcia remontów i termomodernizacji jest poprawa stanu technicznego istniejących zasobów mieszkaniowych, ze szczególnym uwzględnieniem ich termomodernizacji. Z programu mogą skorzystać właściciele zasobów mieszkaniowych (gminy, spółdzielnie mieszkaniowe, właściciele mieszkań zakładowych i prywatni właściciele). Jego beneficjentami są także osoby mieszkające w budynkach objętych programem, gdyż poprawia się komfort zamieszkiwania z jednoczesnym zmniejszeniem opłat za energię cieplną.

Program realizowany na podstawie ustawy o wspieraniu termomodernizacji i remontów obejmuje dwa główne moduły - wsparcie przedsięwzięć termomodernizacyjnych i wsparcie przedsięwzięć remontowych. Wprowadza on także dodatkowe wsparcie dla właścicieli budynków mieszkalnych objętych w przeszłości czynszem regulowanym. Wsparcie jest udzielane w postaci tzw. premii, czyli spłaty części kredytu wykorzystanego na realizację przedsięwzięcia. Spłata jest dokonywana ze środków Funduszu Termomodernizacji i Remontów, obsługiwanego przez Bank Gospodarstwa Krajowego i zasilanego ze środków budżetu państwa.

- **Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa**

Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa została powołana przez Sejm RP ustawą z 2 lipca 1947 r. Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa jest jedynym w Polsce organem państwowym inicjującym i koordynującym działalność związaną z upamiętnianiem historycznych wydarzeń i miejsc oraz postaci w dziejach walk i męczeństwa narodu polskiego w kraju i zagranicą, a także walk i męczeństwa innych narodów na terytorium Polski. Do jej zadań należy między innymi:

- sprawowanie opieki nad miejscami walk i męczeństwa Polaków oraz upamiętnianie związanych z nimi faktów, wydarzeń i postaci;
- sprawowanie opieki nad grobami i cmentarzami wojennymi Polaków oraz cmentarzami wojennymi innych narodów na terenie Polski;
- inspirowanie oraz współdziałanie w organizowaniu obchodów, uroczystości, przedsięwzięć wydawniczych i wystawienniczych, a także popularyzowanie miejsc, wydarzeń i postaci historycznych związanych z walkami i męczeństwem;
- ocena stanu, a także - w odniesieniu do zagranicy organizowanie i sprawowanie opieki nad miejscami i trwałymi obiektami polskiej pamięci narodowej, szczególnie nad cmentarzami i mogiłami wojennymi oraz cmentarzami ofiar systemów totalitarnych;
- sprawowanie funkcji opiniodawczej i opiekuńczej nad muzeami - miejscami pamięci, utworzonymi na terenach byłych niemieckich obozów koncentracyjnych i obozów zagłady.

Na stronie internetowej znajdują się wnioski między innymi na dofinansowanie Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa na wykonanie prac remontowych na cmentarzach, kwaterach i mogiłach wojennych oraz wniosek o środki finansowe na wykonanie pomników, tablic pamiątkowych lub remonty już istniejących upamiętnień.

- **Rządowy program ograniczania przestępczości i aspołecznych zachowań „Razem Bezpieczniej”**

Rządowy Program Ograniczania Przestępczości i Aspołecznych Zachowań program pn. „Razem bezpiecznie” został przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 18 listopada 2006 r. Program łączy działania Policji, administracji rządowej i samorządowej oraz partnerów społecznych, zainteresowanych poprawą bezpieczeństwa i porządku publicznego. Jednym z podstawowych założeń programu jest przekonanie obywateli do nawiązania trwałego, stałego, naturalnego partnerstwa z Policją oraz innymi instytucjami ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego. Szereg przedsięwzięć realizowanych w ramach programu wpisuje się w zadania poszczególnych jednostek i może być realizowana w ramach bieżącej działalności.

Na podstawie aktualnej wiedzy o stanie i poczuciu bezpieczeństwa określono obszary działania programu i kierunki aktywności zaangażowanych podmiotów:

- bezpieczeństwo w miejscach publicznych i w miejscu zamieszkania,
- przemoc w rodzinie,
- bezpieczeństwo w szkole,
- bezpieczeństwo w środkach komunikacji publicznej,
- bezpieczeństwo w ruchu drogowym,
- bezpieczeństwo w działalności gospodarczej,
- ochrona dziedzictwa narodowego.

W ramach obszaru Ochrona dziedzictwa narodowego określono następujący problem: systematyczne niszczenie dziedzictwa narodowego w całym kraju, zwłaszcza drewnianych zabytkowych kościołów, skutkujące utratą dóbr (kradzież, zniszczenie, zaginięcie, nielegalny wywóz, pożary), dla którego wyznaczono następujące zadania:

- podejmowanie międzyinstytucjonalnych skoordynowanych inicjatyw w celu ochrony zabytków, między innymi wspólne inspekcje i kontrole obiektów ze zgromadzonymi dobrami kultury, prowadzone przez przedstawicieli Wojewódzkich Konserwatorów Zabytków, Policji i Państwowej Straży Pożarnej;
- upowszechnianie nowoczesnych technicznych środków zabezpieczeń (wraz z monitoringiem) zarówno na wypadek klęsk żywiołowych, jak i przestępczej działalności człowieka, np. kradzieży, dewastacji;
- kontynuowanie systemowej rejestracji zbiorów, wraz z dokumentacją fotograficzną i opisową, z uwzględnieniem znakowania obiektów ruchomych;
- przeprowadzanie szkoleń, wydawanie publikacji, współpraca z wyspecjalizowanymi strukturami resortu kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, stowarzyszeniami, towarzystwami itd.;
- poprawa wymiany informacji o skradzionych i poszukiwanych zabytkach, w oparciu o przepis art. 23 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami;
- stworzenie centralnego systemu informacji o wydanych pozwoleniach na wywóz zabytków za granicę;
- podjęcie działań nad stworzeniem w strukturach organów ścigania specjalistycznej komórki do zwalczania przestępczości przeciwko zabytkom.

10.2. Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Jednym z najważniejszych źródeł finansowania zadań związanych z ochroną i opieką zabytków są środki budżetu państwa będące w dyspozycji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, który corocznie ogłasza stosowne konkursy.

Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego:

- **Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego 2016**

Miejsca Pamięci Narodowej - to nowy priorytet w ramach Programów ogłoszonych przez Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego prof. Małgorzatę Omilanowską. Jego celem jest wspieranie samorządów w zapewnianiu stabilnej opieki nad najważniejszymi miejscami pamięci, stanowiącymi materialne świadectwo wydarzeń kluczowych dla narodowej tożsamości. Dokumenty należy składać poprzez portal systemu EBOI.

Programy na 2016 r. w ramach dziedzictwa kulturowego:

- ochrona zabytków,
- wspieranie działań muzealnych,
- kultura ludowa i tradycyjna,
- ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą,
- ochrona zabytków archeologicznych,
- ochrona i cyfryzacja dziedzictwa kulturowego,
- miejsca Pamięci Narodowej.

- **Program „Infrastruktura kultury”**

Celem programu jest poprawa warunków funkcjonowania instytucji i obiektów kultury. Przedmiotem dofinansowania mogą być modernizacje i remonty obiektów przeznaczonych na działalność kulturalną i edukacyjną, w zakresie kultury oraz przygotowanie dokumentacji technicznej do inwestycji.

10.3. Środki europejskie

Poza podstawowymi źródłami finansowania jakimi są środki publiczne pochodzące z budżetu państwa oraz budżetów samorządów, finansowanie ochrony zabytków odbywa się również przy znaczącym udziale funduszy pochodzących z Unii Europejskiej oraz Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego.

- **Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej 2014 - 2020**

Obecnie trwa przygotowanie trzech typów programów: transgranicznych, transnarodowych i międzyregionalnego na lata 2014 - 2020. Zasadniczą różnicą między trzema typami współpracy jest zakres terytorialny, w ramach którego można realizować wspólne przedsięwzięcia:

- obszary przylegające do granic państwowych, w przypadku programów współpracy transgranicznej. Programy transgraniczne służą przede wszystkim budowaniu więzi łączących społeczności po obu stronach granicy. Ich realizacja służy wzmocnieniu współpracy poprzez wzrost liczby wspólnych inicjatyw dotyczących między innymi ochrony środowiska, rozbudowy infrastruktury, wymiany kulturalnej, czy wzajemnych kontaktów młodzieży;
- duże zgrupowania europejskich regionów z kilku lub kilkunastu państw w ramach programów współpracy transnarodowej;
- wszystkie regiony UE w zakresie współpracy międzyregionalnej. Projekty, oparte na współpracy z partnerami zagranicznymi mogą dotyczyć między innymi kultury, sztuki, turystyki i promocji regionu.

- **Kreatywna Europa**

Kreatywna Europa to program Unii Europejskiej oferujący wsparcie finansowe dla sektorów audiowizualnych, kultury i kreatywnych. Program jest realizowany w latach 2014 - 2020 i zawiera trzy komponenty: MEDIA, KULTURA i część międzysektorową z nowym instrumentem finansowym od 2016 r. Nowe priorytety, które pojawiły się w Kreatywnej Europie wynikają z analizy obecnej sytuacji sektorów kultury w Europie i problemów, jakie napotykają europejscy artyści. Są to przede wszystkim: budowanie kompetencji sektorów kultury i kreatywnych do skutecznego działania na poziomie

ponadnarodowym oraz strategiczne budowanie i rozwój publiczności dla odbioru europejskich dzieł i zwiększanie dostępu do kultury.

Komponent Kultura jest częścią programu Kreatywna Europa skierowaną do instytucji, organizacji i innych podmiotów działających w sektorach kultury i kreatywnych. Jego celem jest promocja europejskiej kultury i sztuki, zwiększanie mobilności artystów i dzieł europejskich, budowanie współpracy kulturalnej na poziomie ponadnarodowym, rozwijanie europejskiej publiczności oraz dostosowywanie sektorów kultury i kreatywnych do technologii cyfrowych i wdrażania innowacji.

- **Program Europa dla Obywateli 2014 - 2020**

Kolejnym programem wspólnotowym skierowanym na realizację „miękkich” działań projektowych między innymi w tematyce dziedzictwa kulturowego jest celem jest zwiększenie świadomości obywateli o historii i integracji europejskiej oraz pomoc w lepszym zrozumieniu polityki UE i jej wpływu na życie codzienne obywateli jej państw członkowskich.

Celami ogólnymi programu są:

- rozwijanie obywatelstwa europejskiego przez umożliwienie współpracy i uczestnictwa w budowaniu demokratycznej, różnorodnej kulturowo, otwartej na świat Europy;
- rozwijanie poczucia tożsamości europejskiej opartej na wspólnych wartościach, historii i kulturze, umacnianie poczucia odpowiedzialności za UE wśród obywateli;
- pogłębianie tolerancji i wzajemnego zrozumienia między obywatelami Europy.

Cele ogólne realizowane są na poziomie ponadnarodowym za pomocą celów szczegółowych, do których należą:

- gromadzenie członków społeczności lokalnych z całej Europy w celu wymiany doświadczeń, opinii i wartości;
- wspieranie działań, debat i refleksji na temat obywatelstwa europejskiego i demokracji przy współpracy z europejskimi organizacjami społeczeństwa obywatelskiego;
- przybliżanie Europy obywatelom przez propagowanie europejskich wartości i osiągnięć z zachowaniem pamięci o jej historii;
- zachęcanie obywateli i organizacji obywatelskich we wszystkich krajach do wzajemnych kontaktów, umacniających dialog międzykulturowy (jedność w różnorodności), budowanie więzi między „starymi” a nowymi członkami UE.

Program składa się z dwóch obszarów tematycznych: Pamięć i Obywatelstwo europejskie oraz Demokratyczne zaangażowanie i uczestnictwo obywatelskie, które są uzupełnione przez działanie horyzontalne nazwane waloryzacją, sprowadzające się do analizy, rozpowszechniania i wykorzystania wyników projektów dofinansowanych z Programu „Europa dla Obywateli”. Minimalna kwota dofinansowania projektu to 60 000 euro, maksymalna 600 000 euro. Wsparcie finansowe Unii nie może przekroczyć 70% całkowitego budżetu. Wnioski mogą składać organizacje badające europejską politykę publiczną (ośrodki analityczne) lub organizacje społeczeństwa obywatelskiego, które przez swoje stałe i regularnie prowadzone działania wnoszą konkretny wkład w realizację celów programu Europa dla Obywateli, a ponadto spełniają wszystkie następujące wymagania:

- posiadają osobowość prawną co najmniej od czterech lat,
- działają na poziomie europejskim,
- nie są nastawione na zysk,
- mają siedzibą w jednym z krajów członkowskich UE, krajach EFTA i innych, jeśli podpisały one w 2014 r. protokół ustaleń z Komisją Europejską.

- **Polska Cyfrowa PO PC 2014 - 2020**

Projekt programu operacyjnego Polska Cyfrowa przygotowały Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji oraz Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju. Program został przyjęty przez rząd 8 stycznia 2014 r., a 5 grudnia 2014 r. przez Komisję Europejską. Orientacyjna kwota przewidziana na nabory w 2015 r. to blisko 2,6 mld zł. Celem tego programu jest wykorzystanie potencjału cyfrowego do poprawy

jakości życia. Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji wychodzi z założenia, że pełne wykorzystanie potencjału nowoczesnych technologii wymaga nie tylko budowy infrastruktury i usług, ale także wspierania kompetencji cyfrowych Polaków.

W ramach programu planuje się realizację czterech osi priorytetowych:

Oś priorytetowa I. Powszechny dostęp do szybkiego Internetu - alokacja UE 1 020 222 652 EUR.

Cel szczegółowy 1. Wyeliminowanie terytorialnych różnic w możliwości dostępu do szerokopasmowego Internetu o wysokich przepustowościach.

Oś priorytetowa II. E-Administracja i otwarty rząd - alokacja UE 949 604 018 EUR.

Cel szczegółowy 2. Wysoka dostępność i jakość e-usług publicznych.

Podstawowym warunkiem wsparcia będzie wpisywanie się projektów w zakres priorytetu inwestycyjnego 2c. Tworzone usługi i treści będą musiały zatem przyczyniać się do wzmocnienia zastosowań TIK dla e-administracji (np. poprzez udostępnienie ponadstandardowego, rozszerzonego interfejsu zintegrowanego korzystania z usług publicznych lub udostępnienie przetworzonych informacji polityczno - administracyjnych), e-uczenia się, e-włączenia społecznego, e-kultury lub e-zdrowia. Ponowne wykorzystanie ISP w formie e-usług tworzonych przez podmioty spoza sektora finansów publicznych, przyczyni się do realizacji celów edukacyjnych i zawodowych obywateli, jak również umożliwi łatwiejsze włączenie dorobku kulturowego i naukowego do usług i produktów cyfrowych.

Cel szczegółowy 3. Cyfryzacja procesów back - office w administracji rządowej.

Cel szczegółowy 4. Cyfrowa dostępność i użyteczność informacji sektora publicznego.

W ramach celu szczegółowego będą finansowane projekty usprawniające podaż informacji sektora publicznego (ISP) poprzez między innymi digitalizację ISP, w szczególności zasobów kultury i nauki. Wsparcie będzie kierowane na kilka obszarów, w tym zasoby kultury: kontynuacja projektów digitalizacyjnych zgodnie z zaleceniami dokumentów unijnych wskazujących priorytetowe znaczenie m.in. digitalizacji dóbr kultury dla realizacji celów EAC38. Branża kulturalna i kreatywna została uznana za jedną z najszybciej rozwijających się w ostatnich latach.

Oś priorytetowa III. Cyfrowa aktywizacja społeczeństwa - alokacja UE 145 000 000 EUR.

Cel szczegółowy 5. Zwiększenie stopnia oraz poprawa umiejętności korzystania z Internetu, w tym e-usług publicznych.

Cel szczegółowy 6. Pobudzenie potencjału uzdolnionych programistów dla zwiększenia zastosowania rozwiązań cyfrowych w gospodarce i administracji.

Oś priorytetowa IV. Pomoc techniczna - alokacja UE 57 668 000 EUR.

Cel szczegółowy 7. Wsparcie procesu zarządzania i wdrażania programu.

Cel szczegółowy 8 Informacja, promocja i doradztwo.

- **Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW)**

Jest to kolejny program finansowy, dotowany przez Unię Europejską, w ramach Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW), z którego możliwe było i będzie finansowanie przedsięwzięć związanych z ochroną szeroko pojmowanego dziedzictwa kulturowego, jest Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 - 2020. W jego projekcie zapisano między innymi, że w jego ramach przewidziane jest działanie 7.8. „Podstawowe usługi i odnowa miejscowości na obszarach wiejskich”, a w nim poddziałanie 7.8.2.1. „Ochrona zabytków i budownictwa tradycyjnego”. W ramach tego poddziałania mogą być wspierane następujące typy operacji:

- odnawianie lub poprawa stanu zabytkowych obiektów budowlanych, służących zachowaniu dziedzictwa kulturowego;
- zakup obiektów charakterystycznych dla tradycji budownictwa w danym regionie z przeznaczeniem na cele publiczne.

Koszty kwalifikowalne obejmują:

- koszty zakupu, przebudowy lub modernizacji obiektów budowlanych;
- koszty prac konserwatorskich lub restauratorskich;
- koszty zakupu sprzętu, materiałów i usług, służących realizacji operacji;
- koszty ogólne, bezpośrednio związane z przygotowaniem i realizacją operacji.

- **Działania LEADER**

Dodatkowo w środkach UE kierowanych do Polski przez EFRROW dofinansowania na inicjatywy związane z ochroną dziedzictwa i podtrzymaniem tradycji kulturowych można szukać w ramach działania 7.15 LEADER (PROW), definiowanego jako podejście oddolne, mające na celu rozwój lokalny kierowany przez lokalną społeczność. LEADER może być realizowany na obszarach wiejskich, przez które rozumieć należy tereny całego kraju, z wyłączeniem obszaru miast o liczbie mieszkańców większej niż 20 000. Dla danego obszaru na terenach wiejskich, zamieszkanego przez minimum 30 000 lub maksimum 150 000 mieszkańców, powstać powinna tzw. Lokalna Strategia Rozwoju (LSR) zawierająca wszelkie aspekty charakterystyczne dla danego terenu i zamieszkującej go ludności, które mogą przyczynić się do rozwoju gospodarczego, turystycznego, społecznego i kulturowego tego obszaru. LSR będzie realizowana na obszarze obejmującym przynajmniej dwie gminy, których tereny stanowią (bądź zawierają) obszary wiejskie, dla których utworzona zostanie tzw. Lokalna Grupa Działania (LGD). Podejście LEADER wskazuje konieczność osiągnięcia przez Lokalną Grupę.

Działania określonych celów szczegółowych, do których należą między innymi:

- wzmocnienie kapitału społecznego, w tym z wykorzystaniem rozwiązań innowacyjnych i wspieranie partycypacji społeczności lokalnej w realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju;
- rozwój przedsiębiorczości, z wyłączeniem świadczenia usług rolniczych;
- rozwój produktów lokalnych;
- zachowanie dziedzictwa lokalnego;
- rozwój ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury: turystycznej, rekreacyjnej lub kulturalnej.

Operacje realizowane w ramach LSR powinny jednak wskazywać na wykorzystanie lokalnych zasobów, takich jak: surowce naturalne, miejscową infrastrukturę, lokalizację (położenia geograficzne), dziedzictwo kulturowe i krajobrazowe, potencjał mieszkańców itp.

- **Regionalny Program Operacyjny Województwa Opolskiego na lata 2014 - 2020 (RPO WO 2014 - 2020)**

Regionalny Program Operacyjny Województwa Opolskiego na lata 2014 - 2020 opracowany został w grudniu 2014 r. Jest to program operacyjny finansowany zarówno ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), jak i Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS). Obszarem realizacji programu jest obszar województwa.

Zakres RPOWŚ 2014 - 2020 jest odpowiedzią na wyzwania rozwojowe, określone dla regionu w głównych dokumentach strategicznych i uwzględnia te obszary interwencji, których realizacja przyniesie największe efekty. W programie znalazło się 11 osi priorytetowych, w tym Oś priorytetowa V. Dziedzictwo naturalne i kulturowe, w ramach której wyznaczono cel tematyczny oraz priorytety inwestycyjne realizowane w ramach osi priorytetowej:

Cel tematyczny 6. Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami.

Priorytet inwestycyjny 6a. Inwestowanie w sektor gospodarki odpadami celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych określonych przez państwa członkowskie.

Priorytet inwestycyjny 6b. Inwestowanie w sektor gospodarki wodnej celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych, określonych przez państwa członkowskie.

Priorytet inwestycyjny 6c. Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego.

Priorytet inwestycyjny 6d. Ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej, ochrona i rekultywacja gleby oraz wspieranie usług ekosystemowych, także poprzez program „Natura 2000” i zieloną infrastrukturę.

Zgodnie z Umową Partnerstwa alokacja środków unijnych na oś priorytetową V. planowane wsparcie z Unii Europejskiej ma wynieść 75 700 000,00 euro.

Teren pld. części województwa opolskiego jest obszarem o cennych przyrodniczo i kulturowo zasobach, gdzie obok Parku Krajobrazowego Gór Opawskich, rezerwatów przyrody i parków miejskich funkcjonują liczne obiekty historyczne, dziedzictwa kulturowego jak i obszary zdegradowane - przewidziane do rewitalizacji i aktywizacji tereny z potencjałem przyrodniczym, turystycznym, o bogatej historii archeologicznej. Wielokulturowość regionu sprzyjała powstaniu niepowtarzalnego zbioru cennych obiektów dziedzictwa kulturowego. Różnorodność narodowościowa wymieniana jest jako jeden z największych atutów województwa opolskiego i stanowi o jego bogactwie kulturowym. Na liście krajowego rejestru zabytków wg danych z 2011 r. figurowało 2,8 tys. najcenniejszych nieruchomości zabytków z terenu województwa opolskiego.

Za wizytówkę regionu uważa się kompleksy architektury sakralnej i świeckiej, zespoły zamkowe i pałacowo - parkowe oraz drewniane kościoły włączone w szlak architektury drewnianej Polski Południowej będący częścią europejskiego szlaku.

- **Strategia działania Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Opolu na lata 2013 - 2016 z perspektywą do 2020 roku**

Strategia wyznacza kierunki, zakres, formy, a także skalę działalności Funduszu służącej finansowemu wspieraniu przedsięwzięć na rzecz ochrony środowiska i gospodarki wodnej w województwie opolskim. Fundusz stanowi ponadto istotne źródło dofinansowywania projektów środowiskowych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego (RPO) i Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW).

W zakresie ochrony dziedzictwa przyrodniczego i racjonalnego użytkowania zasobów przyrody - priorytety wskazują kierunek „nowego podejścia” do ochrony przyrody, uwzględniające europejskie wymogi, w tym m.in. wdrażanie systemu Natura 2000, optymalizacja sieci obszarów chronionych, zapewniające spójność ekologiczną województwa i ochronę bioróżnorodności. Zgodnie z obowiązującym Programem ochrony środowiska Województwa Opolskiego na lata 2012 - 2015 z perspektywą do roku 2019 priorytetowo traktowane będą w szczególności:

- wdrażanie systemu NATURA 2000;
- optymalizacja sieci obszarów chronionych, zapewniająca spójność ekologiczną województwa oraz ochronę różnorodności biologicznej, w tym pobudzenie aktywności samorządów;
- polepszenie wdrażania programu rolno - środowiskowego;
- wprowadzanie zielonej infrastruktury do planowania przestrzennego;
- odbudowa zdegradowanych ekosystemów i siedlisk przyrodniczych.

- **Program operacyjny infrastruktura i środowisko 2014 - 2020**

Program Infrastruktura i Środowisko 2014 - 2020 to największy program finansowany z Funduszy Europejskich nie tylko w Polsce, ale i Unii Europejskiej. Główne obszary na które zostaną przekazane środki to: gospodarka niskoemisyjna, ochrona środowiska, przeciwdziałanie i adaptacja do zmian klimatu, transport i bezpieczeństwo energetyczne oraz ochrona zdrowia i dziedzictwo kulturowe. Budżet programu wynosi ponad 27,4 mld euro z Funduszy Europejskich (FE), czyli ok. 115 mld zł.

Priorytet nr 8. Ochrona i rozwój dziedzictwa kulturowego - alokacja z FE 467,3 mln euro: inwestycje w ochronę i rozwój dziedzictwa kulturowego oraz zasobów kultury, np. instytucji kultury, szkół artystycznych.

11. Realizacja i finansowanie przez gminę Popielów zadań z zakresu ochrony zabytków

Realizacja zadań z zakresu opieki i ochrony zabytków przez samorząd gminny powinna przebiegać dwutorowo, uwzględniając poniższe priorytety:

- opieka nad zabytkowymi obiektami i obszarami, których właścicielem lub współwłaścicielem jest gmina Popielów;
- kształtowanie przestrzeni publicznych oraz ochrona dziedzictwa kulturowego (w tym krajobrazu kulturowego) na całym obszarze gminy.

Gmina Popielów jest właścicielem (posiada tytuł prawny) lub współwłaścicielem 20 obiektów zabytkowych, z czego 1 obiekt jest wpisany do rejestru zabytków. Szczegółowy wykaz został przedstawiony w tabeli poniżej (Tabela nr 8). Gmina jako właściciel tych obiektów jest ustawowo zobligowana do opieki nad tymi obiektami: utrzymywania w dobrym stanie technicznym, przeprowadzania remontów i bieżących konserwacji. Niezależnie od zapisów legislacyjnych gmina Popielów powinna dołożyć wszelkich starań, aby stan zachowania zabytków oraz całej przestrzeni publicznej, wpływał pozytywnie na jakość życia mieszkańców, natomiast turystów zachęcał odwiedzania gminy.

Tabela nr 8. Obiekty wpisane do rejestru zabytków oraz ujęte w gminnej ewidencji zabytków, których gmina Popielów jest właścicielem

L P.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	ADRES
1	Kaniów	kapliczka - dzwonnica	skrzyżowanie ul. Wiejskiej i Szkolnej
2	Karłowice	cmentarz katolicki, ob. cmentarz	róg ul. Kościelnej i Pokojowej, dz. nr 447
3	Karłowice	cmentarz staroluterański, ob. miejsce pocmentarne	ul. Karłowiczki, dz. nr 167
4	Karłowice	budynek stajni i wozowni w zespole młyna	ul. Młyńska 9
5	Kurznie	szkoła, ob. budynek nieużytkowany	ul. Mickiewicza 25
6	Lubienia	dom nauczyciela, ob. budynek mieszkalny	ul. Wiejska 36
7	Lubienia	budynek gospodarczy w zespole szkoły	ul. Wiejska 36
8	Lubienia	szkoła	ul. Wiejska 38
9	Lubienia	remiza strażacka	ul. Wiejska dz. ew. 433
10	Lubienia	budynek mieszkalno - gospodarczy	ul. Wiejska 58
11	Popielowska Kolonia	cmentarz ewangelicki	ul. Odrzańska, dz. nr 97/30
12	Popielów	Dom Nauczyciela, ob. Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej	ul. Powstańców 12
13	Popielów	szkoła	ul. Powstańców 14
14	Popielów	remiza strażacka	ul. Kościuszki 17
15	Stare Siołkowice	szkoła	ul. Michała 2
16	Stare Siołkowice	kapliczka	ul. Michała, dz. ew. 285/4
17	Stobrawa	karczma, ob. świetlica wiejska i biblioteka	ul. Kani 11
18	Stobrawa	remiza strażacka	ul. Witosa, dz. nr 290
19	Stobrawa	szkoła	ul. Witosa 28
20	Stobrawa	stodoła w zespole szkoły	ul. Witosa 28

* Obiekty oznaczone na kolor niebieski są wpisane do rejestru zabytków.

Rada Gminy, zgodnie ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. 2014 poz. 1446, ze zm.), posiada prawo przyznawania dotacji celowych z własnych środków na prace przy zabytkach znajdujących się na terenie gminy Popielów. Zasady udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków określa uchwała XXXIX/267/2010 Rady Gminy Popielów z dnia 18 marca 2010 r. W ostatnich czterech latach gmina wydała na dotacje dla obiektów wpisanych do rejestru zabytków - 178 038,00 zł, na podstawie art. 30 ust. 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t. j. Dz. U. 2016 poz. 446). Szczegółowy wykaz przekazanych dotacji w latach 2011 - 2015 przedstawiony został w Tabeli nr 9.

Tabela nr 9. Wykaz udzielonych dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków w latach 2011 - 2015

LP	BENEFICJENT	PRZEDMIOT DOTACJI	WARTOŚĆ PRAC	KWOTA DOTACJI
2011				
1	Parafia Rzymskokatolicka pw. Św. Michała Archanioła w Starych Siołkowicach	Roboty budowlane obejmujące wymianę okien w kościele parafialnym w Starych Siołkowicach	260 014,62 zł	20 000,00 zł
2	Osoba prywatna	Roboty budowlane obejmujące wymianę pokrycia dachowego, renowację elewacji, wymianę stolarki okiennej, wymianę drzwi wewnętrznych w Domu ks. Jana Dzierżona	118 422,73 zł	30 000,00 zł
2012				
1	Parafia Rzymskokatolicka pw. Św. Michała Archanioła w Starych Siołkowicach	Roboty budowlane obejmujące wymianę pokrycia dachowego w kościele parafialnym w Starych Siołkowicach	319 493,29 zł	20 000,00 zł
2	Parafia Rzymskokatolicka pw. Św. Michała Archanioła w Starych Siołkowicach	Prace konserwatorskie grup rzeźbiarskich „Pieta” oraz „Ukrzyżowanie z Matką Boską, Św. Janem Ewangelistą i Św. Marią Magdaleną”	37 000,00 zł	20 000,00 zł
2013				
1	Parafia Rzymskokatolicka pw. Św. Michała Archanioła w Starych Siołkowicach	Roboty budowlane obejmujące renowację elewacji w kościele parafialnym w Starych Siołkowicach	82 535,62 zł	30 000,00 zł
2014				
1	Parafia Rzymskokatolicka pw. św. Michała Archanioła w Karłowicach	Prace konserwatorskie ołtarza głównego kościoła parafialnego w Karłowicach	45 850,31 zł	15 000,00 zł

2	Osoba prywatna	Wykonanie dokumentacji inwentaryzacji budowlanej zamku w Karłowicach	35 670,00 zł	15 000,00 zł
2015				
1	Parafia Rzymskokatolicka pw. św. Michała Archanioła w Karłowicach	Prace konserwatorskie ołtarza głównego kościoła parafialnego w Karłowicach	45 850,00 zł	15 000,00 zł
2	Parafia Rzymskokatolicka pw. NMP Królowej Aniołów w Popielowie	Wykonanie dokumentacji projektowo kosztorysowej oświetlenia zewnętrznego kościoła parafialnego NMP Królowej Aniołów w Popielowie	3 136,50 zł	3 136,50 zł
3	Parafia Rzymskokatolicka pw. NMP Królowej Aniołów w Popielowie	Wykonanie dokumentacji projektowo kosztorysowej oświetlenia zewnętrznego kościoła pw. Św. Andrzeja w Popielowie	3 628,50 zł	3 628,50 zł
4	Parafia Rzymskokatolicka pw. św. Michała Archanioła w Karłowicach	Wykonanie dokumentacji projektowo kosztorysowej oświetlenia zewnętrznego kościoła parafialnego pw. św. Michała Archanioła w Karłowicach	3 136, 50 zł	3 136,50 zł
5	Parafia Rzymskokatolicka pw. św. Michała Archanioła w Karłowicach	Wykonanie dokumentacji projektowo kosztorysowej oświetlenia zewnętrznego kościoła św. Judy Tadeusza w Kurzniach	3 136,50 zł	3 136,50 zł

Gmina Popielów wraz z samorządowymi instytucjami kultury aktywnie pozyskuje środki na ochronę zabytków i dziedzictwa kulturowego gminy. Poniżej zaprezentowano zrealizowane w latach 2010 - 2013 projekty wraz ze wskazaniem źródła dofinansowania oraz wartości otrzymanych środków finansowych.

Tabela nr 10. Wykaz zrealizowanych projektów związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego w okresie 2010 - 2013

LP	NAZWA INWESTYCJI INFRASTRUKTURALNE J	WARTOŚĆ INWESTYCJI I (w zł)	WARTOŚĆ DOFINANSOWANI A (w zł)	WARTOŚĆ ŚRODKÓW WŁASNYCH H (w zł)	ŹRÓDŁO DOFINANSOWANI A
1	Zagospodarowanie terenu Centrum Wsi Stare Siołkowice, realizowane w 2010 r. (teren objęty ochroną konserwatorska -	881 522,78	500 000,00	381 522,78	Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach PROW

	układ ruralistyczny wsi zapisy w MPZP)				2007-2013
2	Modernizacja świetlicy wiejskiej w Lubieni wraz z zagospodarowaniem otoczenia, realizowane w 2012 r. (obiekt ujęty w GEZ)	448 825,99	236 388,00	212 437,99	Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach PROW 2007-2013
3	Dożynki gminne, realizowane w 2010 r.	37 126,20	25 000,00	12 126,20	Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach PROW 2007-2013
4	Warsztaty wiklinowe sposobem kultywowania miejscowej tradycji i rzemiosła, realizowane w 2010 r.	9 861,10	6 097,00	3 764,10	Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach PROW 2007-2013
5	Barwy ziemi popielowskiej przyszłość, kultura, współczesność, realizowane w 2012 r.	27 650,00	18 550,00	9 100,00	Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach PROW 2007-2013
6	Wydanie publikacji "Kapliczki i krzyże przydrożne gminy Popielów", realizowane w latach 2010- 2012	18 416,56	10 070,59	8 345,97	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 - 2013 w ramach działania 413 Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju
7	Zachowajmy dziedzictwo kulturowe. Wydanie publikacji "Ocalić gwarę naszą", realizowane w latach 2011 - 2013	14 433,61	9 693,34	4 740,27	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 - 2013 w ramach działania 413 Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju
8	Popielów na dawnej fotografii, realizowane w 2012 r.	7 714,12	5 399,88	2 314,24	PROW 2007-2013 Działanie Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju
9	Popielów na dawnej fotografii cz II, realizowane w 2013 r.	4 840,00	3 872,00	968,00	PROW 2007-2013 Działanie Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju
SUMA		1 450 390,36	815 070,81	635 319,55	

W 2016 r. Gmina zaplanowała do realizacji dwa zadania w obszarze kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, które zostały przyjęte w Uchwale Nr XIII/85/2015 Rady Gminy Popielów z dnia 29 grudnia 2015 r. w sprawie uchwalenia budżetu gminy na 2016 r.:

1. Odbudowa z zabezpieczeniem zabytkowej stajni i wozowni przyzamkowej w Karłowicach - RPO WO 2014 - 2020, wartość zaplanowanych prac 475.000 zł, z czego planowana wartość dofinansowania 425.000 zł;
2. Odbudowa mostu stanowiącego element zabytkowego parku w Karłowicach - RPO WO 2014 - 2020, wartość zaplanowanych prac 180.000 zł, z czego planowana wartość dofinansowania 150.000 zł.

Podsumowanie

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Popielów na lata 2016 - 2019 wytycza kierunki polityki władz samorządowych w tak ważnych kwestiach jak ochrona i promocja lokalnych cech kulturowych.

Ważnym elementem przyjętego dokumentu jest rozwój i promocja walorów turystycznych gminy, z wykorzystaniem w tym celu obiektów zabytkowych, bogactwa przyrody oraz regionalnej tradycji.

Przyjęty dokument akcentuje rolę gminy w zachowaniu unikatowych cech obiektów zabytkowych oraz lokalnej specyfiki budowlanej poprzez uwzględnianie w planach zagospodarowania przestrzennego zagadnień związanych z ochroną zabytków.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Popielów na lata 2016 - 2019 podkreśla rolę całej społeczności lokalnej - właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych, organizacji pozarządowych, jednostek organizacyjnych gminy, władz samorządowych oraz wszystkich mieszkańców w zachowaniu miejscowego dziedzictwa kulturowego.

12. Bibliografia

1. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami;
2. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.;
3. Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach;
4. Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym;
5. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r.- Prawo budowlane;
6. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r.- Prawo ochrony środowiska;
7. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody;
8. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami;
9. Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej;
10. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie;
11. Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach;
12. Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach;
13. Ustawa z 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej;
14. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem;
15. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków;
16. Materiały udostępnione przez Urząd Gminy w Popielowie; w tym Gminny Program Opieki nad Zabytkami na lata 2009-2013 - autor opracowania Jerzy Skarbek
17. Materiały konserwatorskie udostępnione w siedzibie WKZ o. Opole;
18. Katalogu Zabytków Sztuki w Polsce, TOM VII - WOJ. OPOLSKIE, Zesz. 1. Pow. brzeski, opr. T. Chrzanowski, M. Kornecki i M. Złat, r. 1961, Zesz. 11. Miasto Opole i pow. opolski, opr. T. Chrzanowski i M. Kornecki oraz S. Gumiński i A. M. Olszewski, r. 1968;
19. www.popielow.pl/;
20. www.powiatopolski.pl/;
21. <http://www.scktir.pl/news.php>;
22. <http://bibliotekapopielow.internetdsl.pl/>;
23. <http://stobrawskiszlak.pl/17/1893/lokalna-strategia-rozwoju.html>;
24. www.nid.pl;
25. www.nimoz.pl;
26. www.stat.gov.pl/gus;
27. www.isap.sejm.gov.pl;
28. www.wikipedia.pl.

13. Spis tabel, rysunków i zdjęć

- 1.** Tabela nr 1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków w gminie Popielów;
- 2.** Tabela nr 2. Stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków w gminie Popielów
- 3.** Tabela nr 3. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków ruchomych w gminie Popielów;
- 4.** Tabela nr 4. Obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków w gminie Popielów;
- 5.** Tabela nr 5 . Stanowiska archeologiczne na terenie gminy Popielów;
- 6.** Tabela nr 6. Analiza SWOT;
- 7.** Tabela nr 7. Sposób weryfikacji podjętych działań w zakresie wyznaczonych priorytetów;
- 8.** Tabela nr 8. Obiekty wpisane do rejestru zabytków oraz ujęte w gminnej ewidencji Zabytków, których gmina Popielów jest właścicielem;
- 9.** Tabela nr 9. Wykaz wydatków przy zabytkach nie będących własnością gminy w okresie 2011 - 2015;
- 10.** Tabela nr 10. Wykaz zrealizowanych projektów związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego w okresie 2010 - 2013
- 11.** Rysunek nr 1. Struktura GEZ;
- 12.** Zdjęcie nr 1. Kościół parafialny pw. św. Michała Archanioła w Karłowicach, ul. Kościelna;
- 13.** Zdjęcie nr 2. Kościół ewangelicki, ob. katolicki filialny pw. św. Judy Tadeusza w Kurzniach, ul. Mickiewicza;
- 14.** Zdjęcie nr 3. Kościół ewangelicki, ul. Wiejska 34, Lubienia;
- 15.** Zdjęcie nr 4. Kościół, obecnie cmentarny, pw. Matki Boskiej i św. Andrzeja w Popielowie, ul. Dworcowa;
- 16.** Zdjęcie nr 5. Kościół parafialny pw. Najświętszej Marii Panny Królowej Aniołów, ul. Kościuszki, Popielów;
- 17.** Zdjęcie nr 6. Kościół parafialny pw. św. Michała Archanioła, ul. Michała, Stare Siołkowice;
- 18.** Zdjęcie nr 7. Kapliczka, ul. Wiejska 35, Nowe Siołkowice;
- 19.** Zdjęcie nr 8. Kapliczka, ul. Opolska 7, Popielów;
- 20.** Zdjęcie nr 9. Kapliczka-dzwonnica, ul. Wiejska przy nr 36a, dz. nr 231/2, Nowe Siołkowice;
- 21.** Zdjęcie nr 10. Kapliczka-dzwonnica, skrzyżowanie ul. Witosa/Szkolna, dz. nr 240, Kaniów;
- 22.** Zdjęcie nr 11. Kapliczka, ul. Powolnego 11, Popielów;
- 23.** Zdjęcie nr 12. Cmentarz ewangelicki, ul. Odrzańska, Popielowska Kolonia;
- 24.** Zdjęcie nr 13. Cmentarz przykościelny, ul. Michała, Stare Siołkowice;
- 25.** Zdjęcia nr 14, 15. Zamek, ul. Młyńska 7, Karłowice;
- 26.** Zdjęcie nr 16. Relikty zamku Kolno, Stare Kolnie;
- 27.** Zdjęcie nr 17. Dom Jana Dzierżona, ul. Kościelna 7, Karłowice;
- 28.** Zdjęcie nr 18. Jaz kozłowo - iglicowy, ul. Odrzańska, dz. nr 510/6, Rybna;
- 29.** Zdjęcie nr 19. Budynek stacji PKP, ul. Dworcowa 69, Popielów;
- 30.** Zdjęcie nr 20. Remiza strażacka, ul. Kościuszki 17, Popielów;
- 31.** Zdjęcie nr 21. Remiza strażacka, ul. Wiejska, dz. nr 443, Lubienia;
- 32.** Zdjęcie nr 22. Dawna leśniczówka, ul. Kani 17, Stobrawa;
- 33.** Zdjęcie nr 23. Leśniczówka, ul. Leśna 2, Stobrawa;
- 34.** Zdjęcie nr 24. Gołębnik, ul. Opolska 3, Popielów;
- 35.** Zdjęcia nr 25. Dawny młyn, ul. Młyńska 9, Karłowice;
- 36.** Zdjęcie nr 26. Dawny młyn, ul. Opolska 36, Popielów.

14. Załączniki

Załącznik nr 1. Spis obiektów wykreślonych z gminnej ewidencji zabytków

L P.	MIJSCOWOŚĆ	ADRES	OBIEKT	UWAGI
1	Karłowice	ul. Brzeska 19	stodoła	budynek przebudowany, utrata cech stylowych
2	Popielowska Kolonia	ul. Reymonta 1	dawna karczma	budynek nieużytkowany, stan zachowania katastrofalny
3	Popielowska Kolonia	ul. Reymonta 1	stodoła w zespole dawnej karczmy	budynek popada w ruinę
4	Popielowska Kolonia	ul. Szkolna 3	budynek mieszkalno-gospodarczy	budynek popada w ruinę i zagraża bezpieczeństwu
5	Popielowska Kolonia	ul. Szkolna 5	lamus	budynek popada w ruinę i zagraża bezpieczeństwu
6	Popielowska Kolonia	ul. Szkolna 5	budynek mieszkalno-gospodarczy	ruina, została tylko część zachodniej ściany budynku
7	Popielów	ul. Dworcowa 31	budynek mieszkalny	budynek w dużym stopniu przebudowany, zmiana kształtu bryły, otworów okiennych i drzwiowych, wymiana stolarki, zmiana kształtu dachu, termomodernizacja, utrata cech stylowych
8	Popielów	ul. Dworcowa 34	budynek mieszkalno-gospodarczy	budynek wyburzony, budynek o tym nr jest nowy
9	Popielów	ul. Dworcowa 40	budynek mieszkalny	budynek przebudowany, utrata cech stylowych
10	Popielów	ul. Powstańców 21	budynek mieszkalny	budynek wyburzony
11	Popielów	ul. Powstańców 25	budynek mieszkalno-gospodarczy	budynek wyburzony
12	Popielów	ul. Powstańców 32	budynek mieszkalny	budynek w dużym stopniu przebudowany, zmiana kształtu bryły, otworów okiennych i drzwiowych, wymiana stolarki, zmiana kształtu dachu, termomodernizacja, utrata cech stylowych
13	Popielów	ul. Wolności 9	budynek mieszkalny, ob. nieużytkowany	budynek popada w ruinę i zagraża bezpieczeństwu
14	Popielów	ul. Wolności 25	budynek mieszkalny	budynek wyburzony
15	Popielów	ul. Zajęczka 10	budynek mieszkalny	budynek wyburzony, budynek o tym nr jest nowy
16	Rybna	ul. Odrzańska 31	budynek mieszkalny	nowy budynek
17	Rybna	ul. Odrzańska 31	stodoła	budynek wyburzony
18	Stare Kolnie	ul. Partyzantów 11	budynek mieszkalny	
19	Stare Siołkowice	ul. Klapacz 9	budynek mieszkalny	budynek popada w ruinę i zagraża bezpieczeństwu
20	Stare Siołkowice	ul. Klapacz 39	budynek mieszkalno-gospodarczy	budynek wyburzony, budynek o tym nr jest nowy
21	Stare Siołkowice	ul. Michała 9	lamus	budynek wyburzony

22	Stare Siołkowice	ul. Młyńska 14	młyn wodny	budynek przeniesiony
23	Stare Siołkowice	ul. Powstańców 2	budynek mieszkalno-gospodarczy	budynek popada w ruinę i zagraża bezpieczeństwu
24	Stare Siołkowice	ul. Piastowska 2a	stodoła	budynek wyburzony
25	Stare Siołkowice	ul. Powstańców 5	budynek mieszkalno-gospodarczy	budynek wyburzony
26	Stare Siołkowice	ul. Powstańców 7	budynek mieszkalno-gospodarczy	budynek popada w ruinę i zagraża bezpieczeństwu
27	Stare Siołkowice	ul. Powstańców 16	budynek mieszkalny	budynek przebudowany, utrata cech stylowych

Uzasadnienie

Zgodnie z art. 87 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wójt sporządza na okres 4 lat gminny program opieki nad zabytkami.

Program ten, jest opiniowany przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Zgodnie z art. 87 ust. 3 gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje rada gminy